

కథలు

నీతి, పురోణ, పాడుపు

బుద్ధిమతీయము

సదాశివ సమారంభం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు కుక మహర్షి

గురు నాటర మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శిఖ్య

శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాలాజీ

గురు గౌరమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు వీరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి

యోగి వేమన

అస్మదాచార్య పర్యంతం

గురు శ్రీలింగ స్వామి

గురు లాహిరి మహాశయి

గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి

గురు వివేకానంద

గురు హాయి బాలా

గురు ఆరబింద్

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు చక్రవర్తి ప్రభుపాద

గురు మళయాళస్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమారాధ్య

వందే గురుపరంపరాం...

నన్ను “నేను” తెలుసుకోవటానికి

నన్ను “నేను” మార్పుకోవటానికి

“నేను” గా ఉండటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంథాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంథాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంథాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంథాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకే దాదాపు 5000 పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా <http://www.new.dli.ernet.in>), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(<https://archive.org>), గూగుల్ వెబ్ సైట్(<https://www.google.co.in>), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(<http://www.microsoft.com>) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంథాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటి, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంథాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in> లేక <http://www.dli.ernet.in>
- 2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: <http://www.sairealattitudemanagement.org>
- 3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: <https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: <https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement>

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంధ వీడియోలు: <https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంథపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2020010004591

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంథముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు రచయిత,పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

SaiRealAttitudeManagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

*** సర్వం శ్రీ సాయినాథ పాద సమర్పణమస్తు ***

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc. X

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books Journals
Newspapers
Palm-Leaves (Manuscripts)

Title:

Author:

Year: to

Subject: Any Subject

Language:

Scanning Centre: Any Centre

[Presentations and Report](#)
[Statistics Report](#)
[Status Report](#)
[Feedback](#) | [Suggestions](#) |
[Problems](#) | [Missing links or](#)
[Books](#)

Click [here](#) for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

[Click Here to know More about DLI](#) ^{New!}

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
<ul style="list-style-type: none">Rashtrapati BhavanCMU-BooksSanskritTTD TirupathiKerala Sahitya Akademi	<ul style="list-style-type: none">INSA	<ul style="list-style-type: none">Times of IndiaIndian ExpressThe HinduDeccan HeraldEenaduVaartha	<ul style="list-style-type: none">Tamil Heritage FoundationAnnaUniversity ^{New!}

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z					
Author's Last Name																														
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z					
Year																														
1850-1900					1901-1910					1911-1920					1921-1930					1931-1940					1941-1950					1951-
Subject																														
Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...																						
Language																														
Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu																						

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

“దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్టమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నీ కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. “నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

బుద్ధి మతీ యము

రచయిత :

కర్తీ ఈశ్వరరావు

తెల్లం

1958

వెల రు 1-0-0.

నెరుగగోరి యంతిపురమునకు వచ్చి కుమారి యుద్దేశము నుముఖమని గ్రహించి రాజభటులను సందేశముతోబాటు కుంతలదేశమునకు పంపించును. యుక్తిచే కార్యము సాధింపనెంచిన రాకుమారి తత్తిరిల్లి మంత్రి కుమారుని కుంతలదేశమునకు పంపును. అది మొదలు కష్టములు ప్రారంభము. అది బహుశః వంచనాఫలితమే కావచ్చును.

లతాంతాయుధు తలదన్న బుద్ధిమతిని పెనురక్కసి కామించి విఫలమై నూయాగ్రహమున నుంచును. జీవితోన్నతి పరికట్టు నిట్టి రక్కసులు తలస్థపడగా వారి వలలో చిక్కుకొన్నను, చిక్కుకున్నను నిడుమల బడువారి నెందరనో చూచుచున్నాము. దేహసౌందర్యముకంటె హృదయ సౌందర్యము, కామముకంటె ప్రేమము నుత్తమోత్తములని రచయిత చక్కగా నిరూపించినాడు. అంతియేకాదు. పొంగులువారు యశోవనోద్రేశమున ప్రణయినిని మరచి వ్యభిచారిణులను రాక్షసాంగనల బారిపడ కూడదని యువకుల కిదియొక హెచ్చరికగా నేను భావించును. స్వేచ్ఛాగమనమును ప్రసాదించు వనమూలిక యోగింద్రునిచే బుద్ధిమతి కీయబడినది. కాని వివత్కాలములో నది యుపయోగింపబడనే లేదు. కొండను తలక్రింద పెట్టుకొని రాళ్ళను వెదికినట్లు యుక్తాయుక్త విచక్షణగల బుద్ధిని జీవితగమనములో మన ముపయోగింపలేకపోవుట నీ ఘటన స్ఫురింపజేయుచున్నది. కుంతలరాజపుత్రి నసుంధరయు బుద్ధిమతిని కామించినది. ప్రేమించినది. తన మనోభీష్టము తీర్చని బుద్ధిమతిని కారాగారములో నుంచినది. ఆమెకు తల్లిగాని తండ్రిగాని లేరు. పైగా రాజ్యాధికారిణి. అహంభావము, రాజసము మూర్తిభవించిన వనిత యామె. వాస్తవ ప్రపంచమున నిట్టివారికి కొదువలేదు. ఇక మంత్రికుమారుడు ఒకవిధముగా దురదృష్టవంతుడు. వేరొక విధముగా అదృష్టవంతుడు. బాల్యము నుండియు గురుశుశ్రూషచే సకలశాస్త్రములు నేర్చినాడు. అన్నివిద్యల నారితేరినాడు. కాని సమయమున కేదయు నక్కరకురాలేదు. ఇది యీతని దురదృష్టము. కైశవమునుండి తన్నే దేవునిగా నారాధించిన విజయకుమారి యొకవంక - అప్పటికప్పుడు దొంగతన మారోపింపబడిన

తనయందు ప్రేమ పెనగొన పరిణయమాడనెంచిన వసుంధర మరియొక వంక. ఇద్దరు కులశీలవిద్యాదులలో ప్రసిద్ధిగన్నవారే. ఇది యీతని అదృష్టము.

కథాగమనమును వేరొకరీతి చూచినచో నుపయుక్తములగు విషయము లిందు పెక్కు-గలవు. కార్యసాధనమునందు పట్టుదల — తలవని తలంపుగా వచ్చిన కష్టసుఖములలో క్రుంగుట, పొంగుట కూడదనుట — సమయస్ఫూర్తి — ప్రేమ మహిమ మొదలగునవి పాఠకుల నాకర్షింప వచ్చును. నేడు బాలవాఙ్మయముగా వెలువడుచున్నదానిలో అధిక భాగముకంటె — కథానికలు, కథలు మొదలగువానికంటె నిది హృదయంగమముగను శ్రేష్ఠముగనున్నది. బాలురు భాషయం దభిరుచి పెంపొందించుకొనుట కిది యుపకరించును.

ఈ శుస్తకమునందు సరిచూడవలసిన వాక్యములు, పదములు, కొన్ని మార్పుల యావశ్యకత లేకపోలేదు. అయినను వ్యవధిలేదు. రెండవ ముద్రణములో రచయిత అట్టి లోపమును సరిదిద్దుకొనునని నా నమ్మకము. శ్రమించి నవలాపద్ధతిలో వ్రాసిన శ్రీ ఈశ్వరరావు పాఠకుల అభిమానము చూరగొనుననియే నా తలంపు.

గీ. కర్రవంశ సుధాంబుధి కలశభవుడు
సరసు దీశ్వరరావు ప్రశస్తమైన
బుద్ధిమతికథ వ్రాసి యపూర్వమైన
హర్ష మధువును నింపె హృదయాంబుజమున.

ఉ. ఇంపును పెంపుసాంపు వహించెడి సత్కథ లిల్లెవ్రాసిగా
వింపును ! మోదమున్ పఠితలెల్లరకున్, కృషిచేసి యీవు నా
ధింపును ! నవ్యరీతులను తీయసి జేటతెలుగుగానలో;
సంపదలున్ సుఖంబులును సద్యశమందెదు దై వసత్కుప్తవన్.

డా.పా.ప్రసాద, కాకరవర్తి ముఖలింగశర్మ,

ప్రధానాంధ్రోపాధ్యాయుడు.

బోధ్ద హైస్కూలు, తెల్లం.

తొలి పలుకు

మిత్రుడు శ్రీ కర్తి ఈశ్వరరావు రచించిన ‘బుద్ధిమతీయు’ అను కథ నాద్యంతముఁ బఠించి, మిక్కిలి యానందించితిని. ఈ గ్రంథమును శ్రీ ఈశ్వరరావు వ్రాయుచున్నప్పుడే నేను వీరిని గలయుటయు, నప్పటికి రచించిన కథాంశము నీతఁడు చదువగా వినుటయు జరిగెను. ‘కథ చాల బాగున్నదనియు, రచన సుందరముగా నున్నదనియు’ నే నీ మిత్రుని హెచ్చరించి త్వరగా ముగింపవలసినదని కోరితిని. నేటికీ కవి మిత్రుఁ డీ గ్రంథమునుఁ బూర్తిచేసి, బరిష్కారమునకై పంపెను. పరిష్కరించుట కంతగా నవకాశమున్నట్లు కనుపట్టమి, గ్రంథము సంతయు మఱి యొక పర్యాయము చదివి, చిన్నచిన్న సవరణలు మాత్ర మక్కడక్కడఁ గావించితిని. ఆయుర్వేదవైద్యుడగు నీతఁ డిట్టి కథాంశమును, స్వంతముగఁ గల్పించుకొని, కల్పనాచమత్కారమునకుఁ దగినట్టుగా, గ్రంథముసంతయుఁ జక్కని గద్యలో వ్రాసి ముగించుట యెంతయు ముదాహము.

‘గద్యము పద్యమువలె, గణనకెక్కదని’ పెద్దల నుడియై యున్నను, ననేకమగు గద్యగ్రంథములు, సంస్కృతాంధ్రభాషలలో రచింపఁబడినవి. నేటికిని భాషావేత్తలు పఠించి యానందించుచునే యున్నారు. సలక్షణముగ నుండి, చక్కని పండిత్యమును సమకూర్చు, మ॥ సుబ్బన్నదీక్షితులవారి ‘కాశీనుజివీ కథలు’, పా॥ లక్ష్మీనరసింహారావుగారి ‘సాక్షి’ గ్రంథములు చదువని యాంధ్రుఁ డుండఁడు. పదేపదే వానిని జదువుచునే యున్నారు. ఆనందించుచునే యున్నారు.

మంచి కై లిలో, చాలమట్టుకు ‘గ్రాంథికము’గనే వ్రాయఁబడిన, యీ ‘బుద్ధిమతీయ’ మను కనుఁగూడ ఆంధ్రభాషాభిమానులు చదివి, యానందించఁగలరని యాశించుచున్నాను.

ఈ గ్రంథమునం దక్కడక్కడఁ గూర్పు మంచి బింకముగానుండి, రచనాసౌందర్యమును వెల్లడించుచున్నదనుటలో సందియములేదు. మచ్చునకు 5. సమైక్యములో - రెండవ ‘పేరా’ పూర్తిగఁ దిలకించినచో, జదువరులు గ్రహించఁగలరు. ఇట్లే కొన్నితావులయందు రచన తద్దయు మనోహరముగా నున్నది.

ఇట్టి గ్రంథము లింకను నీ కవిమిత్రుడు రచించి, మంచి రచయిత
యై నెగడగల్గునని యాశించుచు, సర్వత్ర యీతనికి మేలు కలుగజేయు
వలసినదని, పరమేశ్వరుని బ్రార్థించుచు, నింతటితో విరమించుచున్నాను.

బిలాస్ పూరు, }
20-3-56. }

రా హ వి మా ని

‘మధురకవి’, అ. పరాహనరసింహమూర్తి.

I have gone through the book “Buddhimatiyam” written by Mr. Karri Eswararao, a buddhiag author. This is ever the first attempt of his. The theme is good. I appreciate very much for the attempt made by him; and I wish that he should continue his attempt. I believe many more products of his will see the light of the day in the near future.

THERLAM, }
7-4-58. }

G. V. Jagannadha Rao, B.Sc., B.Ed.,
Headmaster,
BOARD HIGH SCHOOL.

Mr. K. Eswara Rao is a native of this village and I have known him from his boyhood even as a Student of the Local Board High School Therlam. This is the first time for me to note that Mr. Eswara Rao is an author when I happened to go through the book “Buddhimatiyam”.

The story is attractive and the style is simple. I hope the public will greatly appreciate the book.

I wish him every success and he deserves every encouragement from the public.

THERLAM, }
8-4-58. }

M. Surya Rao,
B.A. (Telugu), B.A. (History),
President,
Village Committee, THERLAM.

నా మాట

బుద్ధిమతీయమును నేవ్రాయుచున్నప్పుడు శ్రీ అనిపింకి వరాహ సరసింహమూర్తిగారు జూచి కథ చాల బాగున్నదనియు, వీలై సంతవటకు సవరింతుననియు జెప్పి కథ ముగిసిన పిదప శ్రమతమాదులకోర్చి కథ సంతయు సాంతముగ చదివి అక్కడక్కడ చిన్న సవరణలుమాత్రము జేసి అభిప్రాయము నొసంగినందులకు నా కృతజ్ఞతవందనములు. బుద్ధిమతీయమును యిచ్చినదే తడవుగ నాద్యంతము పఠించి అభిప్రాయముల నిచ్చిన మహారాజశ్రీ పూజ్యులు శ్రీ మల్లాప్రగడ సూర్యారావుగారికి, మహారాజశ్రీ గురువర్యులు శ్రీ గిడుగు వెంకటజగన్నాథరావుగారికి, మహారాజశ్రీ పండితులు శ్రీ కాకరపర్తి ముఖలింగశర్మగారికి నా కృతజ్ఞత వందనశతకంబులు. ఈ పుస్తకమునందు సరిచూడవలసిన వాక్యములు, పదములు కొన్ని మార్పుల యావశ్యకత గలదు. అయినను వ్యవధి లేక పోవుటచే రెండవ ముద్రణములో అట్టి లోపమును సరిదిద్దుకొందు నని పాఠకులకు హెచ్చరించుచున్నాను.

ర చ యి త.

అవిఘ్న మస్తు

శ్రీ

బుద్ధి మతీంసు ము

1 సంతానము :

పూర్వ మొక నదీసమీపమున నొక పురము గలదు. అయ్యది విద్యాక్షాత్రధనసస్య విభవులగు బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రులతో చతుష్పాద ధర్మమువలె నలరారుచుండెను. ధర్మమే బాటలుగా నిర్మింపబడిన యా ప్రాంతమున దధర్మము చొఱుటకు మార్గము లేక మైన లేకుండెను. అచట సమస్త బ్రాహ్మణులు సత్యమే వ్రతముగాఁ గలవారై నిత్యవేదానుష్ఠానసంపన్నులై యుప్పుచుండిరి. చతుర్వేదములయం దాటి తేరిన యా భూసురోత్తముల ముఖములు చతుర్ముఖుని మాటిమాటికి గేలిసేయునట్లుండెను. వారలుసేయు యజ్ఞయాగాది కర్మలకు వాసపుడు సంతృప్తుడై నెలకు మూడు వాసలు గురిపించుచుండెను. సస్యము లద్దాన బుష్కలముగా ఫలించుచుండెను. “ధర్మంచర” యను వాక్యమును పాటించి తదనుగుణముగా రాజనీతి ధర్మములు విచారించుచు, సధిక బాహుబలాధ్యులై శత్రువులఁ జొరనీయక, దన్యు గజరాజసింహులను ప్రఖ్యాతిపడసి ప్రజల సౌఖ్యమే తమ సౌఖ్యమని భావింపుచు నఖండికీర్తి గడించిన క్షత్రియోత్తముల కా పట్టణము తరతరాల పాడియే! “పరార్థవంచనా” శూన్యులై రత్నములనైన రాసులుగఁబోసి యమ్మ గల వైశ్యులతో నప్పురం బలకానగరంబువోలె నొప్పుచుండె. ప్రాలు మాలిక యన నేమిటో యరుగక కృషివంతులై శూద్రులు సస్యములు గూర్చుచుండిరి. అన్యోన్య పరస్పరానుబంధము గలవారలై యన్ని

మెరి. పలువురు పండితులు, జ్యోతిష్కులు, ఆరితేటిన గాయకశిఖామణులు, మహాకవులు, రాజ్యప్రజలును నిండియున్న, నాటి సభ చూడ నేడుకగా నుండెను. ఆ సమయమున మంత్రీయగు సత్యకీర్తి సభాజనము సంతయుఁ గలయఁజూచి యిట్లని పలుక నారంభించెను.

“సభ్యులారా ! పండిన యరఁటితోఁటవలెఁ బ్రకాశించుచున్న యీ సభా మధ్యమున నే నొక మాట జెప్పవలసియున్నది. ఏ కాగ్ర చిత్తులై మీ రియ్యది వినఁగోరెదను.

మన ప్రభువులు సంతానశూన్యులై దివులు బొందుచున్నట్లు మీ కందఱకు విదితమే ! సమస్త భోగభాగ్యములతోఁ దులతూగుచున్న వారికై నను సంతాన మనునది లేనిచో సంతోషముండదుగదా ! అందు లోను పుత్రులు లేనివారికిఁ బున్నామ మను సరకము ప్రాప్తించును. పుత్రహీనుడైన రాజేలు భూమి, దౌర్భాగ్యభూమియే ! ప్రభువులు సంతానలాభమునకై చేసిన వ్రతములకు, మెట్టి తీర్థములకు మితిలే దయ్యెను, ఫలితము శూన్యమయ్యెను. “అపుత్రస్య గతిర్నాస్తి” యను ధర్మానుసారముగా, పుత్రహీనులకు గతులు లేవని మన మెఱింగియుండియు, ప్రభువులవల్ల మనము ముభావము వహించుట పాడివిరుద్ధము.

మనలో సంతాన మనుగ్రహించు ప్రభావులు లేరయ్యెను. ప్రబల జ్యోన్యములుగూడ శూన్యఫలితములయ్యెను. రానురాను మన ప్రభువుల చింతావారధికి మేరలేకుండెను. కావున మన మిత్తటి చేయవలసిన కర్తవ్య మించుక నాకుఁ దోచిన విధముగ వివరింతును.

రేపు వివిధదేశములలో, రాజవీధులలో మన ప్రభువుల సంతాన యోగ్యతను గురించి శిలాశాసనములు వ్రాయించి నిలువవలయును. అట్లు శాసన స్తంభంబుల నిలిపినచో మన ప్రయత్నము సఫలీకృతమగును. మొత్తముపై మహనీయు లెవరైన నుండకమానరు. మన భూదేవుల

మనోవాంఛయు ఫలించకపోదు. కాని శాసనములోని ముఖ్యాంశ మేమనగా? ఏ మహామహులు మన ప్రభువులయొక్క యభీష్ట మీఁదేర్చుదురో? వారికి రాజ్యములో నర్థభాగము బహుమతిక్రింద నీయఁబడును. ఇది ప్రభువుల నిశ్చయము.

ఇయ్యదియే తగిన కర్తవ్యమని నాకుఁ దోఁచెడిని.”

అని సభాజనమంతయు నుప్పొంగునట్లు గంభీరభాషణముల నా మంత్రిశేఖరుఁడగు సత్యకీర్తి కర్తవ్యాంశముపన్యసించి స్వీయాసనము నధిష్ఠించెను.

సభికులందఱు మంత్రివరుని మాట లాలించి, యాతని మనోనైర్మల్యమున కచ్చెరువంది, తద్వాక్యామృతము తనివితీట గ్రోలినవారగుట, హృదయముల నేదో చెప్పరాని యానంద మనుభవించుచు, నొక్కసారందఱు, నేకకంఠ్యముగా సభాసరస్సు కలఁగిపోవునట్లు, “సత్యకీర్తి మంత్రివర్యులు వచించినదే మంచి యుపాయ మనియు, నెంతయు సమయోచితముగా నున్నదనియు, రాజభక్తి యన నట్లుండవలయుననియు,” హర్షభాష్పములు కన్నుకోనలనుండి దొరఁగ, నిష్కల్మష హృదయై యనిరి.

పండితప్రజాభిప్రాయములు గూడ నేకీభవించుటచే చాల సంతోషించినవాఁడై, తాపము కొంత చల్లారి, కోరిక లిగురొత్త వికసించిన మోముతో నా రాజేంద్రుఁడు శరత్కాల చంద్రుని చందంబున నొప్పుచుండఁగా, నెదుటనున్న సభాకమలము మూసుకొనిపోయెను.

మరునాఁడు మంత్రిశేఖరుఁడు రాజాజ్ఞాప్రకారముగా కళానిపుణులగు శిల్పుల రావించి, రాతికంబములపై నిట్లు శాసనమును జెక్కించెను.

“అఖండ భూమండలాఖండలుండైన, మనుజువురాధీశ్వరుఁడగు కరుణాకరునకు చాల వత్సరములనుండి సంతానభాగ్యము లేదు. సంతానములేమి, చింత్రాకాంతులై యున్న శ్రీశ్రీశ్రీ కరుణాకర మహారాజు

లకు సంతానలాభము గలుగఁజేయు మహాత్ములెవరైన నున్నచో దర్శనమిచ్చి ప్రయత్నించుటకుఁ గోరుచున్నాము. ప్రభువులు సంతాన వంతులైన యెడల తత్కారకులగు మహామహులకు, అర్ధరాజ్య మిచ్చి, అనేక రాజసన్మానములు చేయబడును. ఎవరైన నున్నయెడల వారివారి మహిమలఁ బ్రదర్శింతురుగాక !”

సత్యకీర్తి,

మనుజపురాధీశ్వరుని మంత్రి.

ఇట్లు వ్రాసియుంచిన శిలాశాసనముల ననేక దేశములందునూ; తన రాజ్యమందుననూ, పాఠించి యభీష్టఫలసిద్ధికొని కా రాజేంద్రుఁడు స్వాతివానకై నిరీక్షించు ముత్యపుఁజిప్పలవలె, యెదురుచూచుచు, గాల మెటులో వెళ్ళబుచ్చుచుండెను.

సానందవనములో నున్న ‘మంత్రశివానంద’ యను నొక యోగి పుంగవుఁడు శతవత్సములు బ్రహ్మజ్ఞానసంపన్నుఁడై ఘోరతప మాచరించి, ‘సంతానసంజీవి’ యను దివ్యమంత్రమును బ్రహ్మప్రసాదమున బొంది, తన్మంత్రసిద్ధికై మఱిొన్నేండ్లు తప మట్లే సాగించి, దేశయాత్ర చేయవలెనను తలంపున, నిజశిష్యులను వెంటఁబెట్టుకొని బయలుదేరెను. అనేక దేశముల వీక్షించుచు, బెక్కుమంది సంతానహీనులను, సంతాన వంతులుగఁ జేయుచు, వారివలన అనేక సేవలను బొంది, యానందించుచు బెక్కు వటువులు దన్నర్థింప, వారిని దన శిష్యకోటిలోఁ జేర్చుకొనుచు బోయిపోయి విదేహదేశమును సందర్శించెను.

అచ్చట నా యోగిపుంగవుఁడు మనుజపురాధీశ్వరుఁడైన మన కరుణాకర మహారాజావారి సంతానయోగ్యతను గురించి వ్రాయించి యుంచిన, శిలాశాసనము నామూలాగ్రముగాఁ దిలకించెను.

చూచినదే తడవుగ నమ్మహర్షోత్తముఁడు తానట్టి మహిమగలిగి యుండుటచే, మిక్కిలి సంతోషించి, సత్వరముగ శిష్యసమేతుఁడై

మనుజపురంబునకుఁ జనియె. చని తత్పట్టణపరిసరప్రాంతములం దొక్క చక్కని జలాశయమును గాంచి, యచ్చట తనయొక్క జపానుష్ఠాదుల నిర్వర్తించుటకు నిశ్చయించి, శిష్యులనందఱ ముందుగా నవ్వరంబునకుఁ బనిచెను. పనిచి యంతకుమునుపే స్వీయ నిత్యకృత్యములు దీర్చుకొన్న వాఁడు గావున, వెంటనే స్నానముఁజేయ నుంకించినవాఁడై, దండకమండలాదుల నాకొలన తటస్థునందిడి ద్వివస్త్రధారియై, పాదప్రమాణ జలములఁ దిగి కొంచెమూగి, యా పద్మాకర రామణీయకంబు విలోకించుచుండెను.

మంచుమలవలె వెల్లనై యున్నతములైన హంసరాజము లా తామరలమధ్యనుండి వెలువడి, మందగమనములతో నా దివ్యపురుషుని దరి జేరుచుండెను. ముకుళితములైన సరోజములు తీక్ష్ణతరణి కిరణములు సోకుటచే బాగుగ వికసింప, నందు రాత్రంతయు మకరందపానాసక్తిచే బందీకృతములైన బంధరములు కళ్లుదెరిచి సంతోషముతో, బంధము వాసెగదా! యని ఝంకారములు నేయుచు నాయసగోళములవలె నెగిరిపోవుచుండెను. ఎఱ్ఱగలువలు, తెల్లదామరలతో నిండియున్న యా తటాకమునందు జలవిహారము సల్పి యొకచో నిదిరించియున్న యంచలు నా యా పుష్పసాహస్యములగుటచేఁ బోల్చ నలవిగాకుండెను. మెల్లని పిల్లగాలులు వీచుచుండ నేర్పడు తరంగఢోలికలమధ్య నూఁగులాఁడు పుష్పరాజములు, హంసరాజముల నించుక తట్టి లేపుచుండెను. గాలి త్రోపుడుకు గొన్ని జలజములు మాత్రము, యతీంద్రుఁడు ముందునకు వచ్చుట గాంచి దృఢకాయుఁడైన యాతని గజమను భ్రాంతిచే భయఁ పడి తమ నాశముల బ్రేంచునేమో యని, దూరముగ నేగ నుంకించుచున్నట్లుండెను.

మరియు నా జలాశయతీరమునఁగల రసాలవృక్షములపై కోయిలల జంటలు చేరి ప్రేమగీతములు బాడుచుండ, ప్రకృతియంతయుఁ బ్రేమమయమై యానందరసాబ్ధిలోఁ దలమునక్కులు గాంచుచుండెను.

ఇట్టి సుందరదృశ్యమును దిలకించి, నయ్యోగీంద్రుడు కొంతవడి యొకలెరుంగని యానందమునుభవించి, పిమ్మటా సరస్సున స్నానముజేసి, జలంబుల వార్చి, యించుకనేపు ధ్యానానుష్ఠానపరాయణుడై, దివ్య మంత్రోపాసన గావించి, తదనంతరంబు, దంశకమండల భారీయై నిజ శిష్యులఁ జేర పురంబులోనికిఁ బోయెను.

యతీంద్రులు పురప్రవేశము గావించిరనియు, వారిని జూచిన వా “రాతఁడు కేవలము సిద్ధుడే!” యనియు, సంభాషించుచుండిరి. వారి మూలమున, ప్రభువుల కోర్కె యీడేరునని రాజ్యప్రజలంతా యువ్వి పూరుచుండిరి. రాను రాను “ఆ నోట - ఆ నోట” పురమంతా పెన్పత్తాంత మల్లుకొనిపోయి, మహామంత్రి యగు సత్యకీర్తి చెవులఁ బడి యెను. విన్నదే తడవుగా నాతఁడు ‘సంతోష పారవశ్యముచే సర్వమును మఱచినవాడై, కొంతవడికి దా నా యోగీంద్రులను దర్శింప సంకల్పించి, భద్రగజ మధిష్ఠించి, రాజభటులు ముందు వేతహస్తులై బరాబరలు సేయుచుండ, మంగళవాద్యఘోషములు రోదోంతరము నిండి చెలఁగ, మంత్రశివానందయోగిని చేరంజనియె.

చేరి శ్రీ యోగీంద్రుల దివ్యపాదకమలములకుఁ బ్రత్యుత్థాన మాచరించి, మృదుమధురభాషణంబుల నిట్లనియె.

“మహాత్మా! తమ రీ నేలను మెట్టుట మా పూర్వబహుజన్మ సుకృతము. ఎన్నియో వత్సరము లేకాగ్రతమై దివ్యతప మాచరించినను మీవంటి యతీశ్వరుల దర్శనభాగ్యము లభించుట దుర్లభము. తమ రే యే దేశముల నీక్షించుచు నిందు వచ్చితిరో? తెలియ వేడుకగా నున్నది. భవదీయ వాగామృతము గ్రోల నర్హులమేని నేతద్వితాంత మాద్యంత మానతీయఁ గోరెదను.” అనవుడు —

యోగిపుం :— మంత్రివరా! పుట్టినదాది దట్టపు టరణ్యముల లోనే గాపురముండి తపస్వాధ్యాయులమై, బ్రహ్మజ్ఞానసంపన్నులమై

ప్రపంచాతీతులమైన, మాకొక దేశమునునది గలదా? మంచుమల మొదలుగా గల దేశములన్నియు నవలోకించుచు భక్తజనులఁ దరింపఁ జేయుటకై యిటు వచ్చుచుంటిమి.

మంత్రి :— మహాత్మా! తమ రే విద్యలయందైన, నారితేరి యుంటిరా?

యోగి :— ఒక విద్య యను మాట యేమి? విద్యలన్నియు మాకు కరతలామలకము.

మంత్రి :— యోగీంద్రా! మీ కేమైన దివ్యవరములు భగవానునిచే ననుగ్రహింపఁబడినవా?

యోగి :— అవును. పద్మసంభవునిచే “సంతానసంజీవి” యను దివ్యమంత్రమును బొందితిని. ఇంకను ననేకవరములు కాఁజేసితిని.

మంత్రి :— మహాత్మా! ఓమింపుఁడు. మీ మహిమ నరయుటకై వివిధప్రశ్నలచే మిమ్ముల శ్రమపెట్టితిని.

యోగి :— తప్పులేదు మంత్రివరా! తెలుసుకొనుట కడిగినదాన దోషము లేదు.

మంత్రి :— యోగివరా! మా మహారాజావారికి చాలకాలము నుండి, సంతానము లేదు. ఎన్ని ప్రయత్నములు జేసిననూ, ఫలితము శూన్యమయ్యెను. రానురాను ప్రభువుల విచారసాగరమునకు మేరలేకుండెను. మీ రాకవల్ల మా జన్మ తరించినది. సత్వరము భవదీయ దివ్య మహిమచే మా ప్రభువులకు సంతానయోగ్యత గలుగఁజేయుటకు మిమ్ము వేఁడుకొనుచున్నాము.

యోగి :— ఇంతకుఁ బూర్వమే మీరు ప్రకటించిన శిలాశాసనము నవలోకించియుంటిని. మీ రాజావారి దర్శనమునకుఁ బోనుచే శించు సంతలోనే మీ రేఁగుదెంచితిరి.

మంత్రి :— ధన్యోస్మి. అటులై నచోఁ ద్వరగ దయచేయుఁడు భద్రగజము సిద్ధముగనే యున్నది.

యోగి :— నాయనా! నీవు తండ్రి వయితివా? లేకున్నచో నీ యాతిధ్యము.....

మంత్రి :— (తలవంచుకొని యూరక నిల్చియుండును.)

యోగి :— మంత్రిశేఖరా; గ్రహించితిని — గజమును సిద్ధ పఱువుము.

అమాత్యశేఖరుఁడగు సత్యకీర్తి భద్రగజముపై నొక బంగారు పీఠమును నిర్మాణము గావించెను. యోగీంద్రులు పీఠ మలంకరింపఁగానే, భద్రగజము వెనుక దానును హయారూఢుఁడై మంగళవాద్యఘోషములు చేలఁగఁ గోటలోనికిఁ బోయెను.

మంత్రి సమేతముగా, యోగీశ్వరులు విచ్చేయుట గాంచి కరుణాకర మహారాజు హర్ష భావములు వెదజల్లుచు, సంభ్రమాతిశయములు పెనఁగొన సత్వరముగా బోయి, మంత్రశివానందయోగికి సాష్టాంగమ్ము గావించి, తోడ్పెచ్చి యుచితాసనాసీనునింజేసి, నిజపత్ని బంగారుకుండతో నీరువోయ నా దివ్యపురుషుని పాదములు గడిగి, తత్పాదపవిత్రామల తోయములు శిరమున దాల్చి యిట్లనియె.

కరుణా :— మహాత్మా! నేఁడు మీ రాకచేఁ దరించినవాఁడ నైతిని. నా వాంఛ లీడేరునని యాశించుచున్నాను.

యోగి :— కరుణాకరా! నా కంతయుఁ దెలియును. నీ యాశయ మిప్పుడే నెరవేరును.

కరుణా :— ధన్యుఁడను, మహాత్మా! హోమములేమైన గావింప వలయునా?

యోగి :— అవేవియు సవసరములేదు. ఏకాంత సాధములో మూఁడు పూర్ణకలశ లుంచి, యందు సహకారవృక్షముయొక్క చిగురుజంట లుంచిన జాలును, చందన తాంబూలాది ద్రవ్యములుంచిన నుంచవచ్చును.

వల్లెయని, యా రాజేంద్రుఁ డట్లే దాసీజనంబుచే బూజాగృహము శుభ్రముగ నలంకరింపజేసి, యోగీంద్రులు చెప్పిన రీతిగా, పరికరములు సిద్ధము చేయించెను. తదుపరి — మంత్రశివానందయోగి, మంత్ర భార్యను, రాజభార్యకు సహచరిగా నుండవలసినదని యాజ్ఞాపించి, తక్కినవారి నావలకుఁ బంపివేసెను.

గది తలుపులు మూయించి, యాతఁ డేదియో కొంతవడి నిమి లిత లోచనండ్లై యుండి, తదుపరి తన కమండలోదకము నభిమంత్రించి యా పానీయమును, అచ్చటనున్న పూర్ణకలశలయం దొకదానిలో నించుక గలిపి, రాజపత్ని కందిచ్చి, అమ్మా! యీ పానీయమును మీ దంపతు లిరువురును చెరిసగముగా గ్రహించవలెను. అని చెప్పెను. అనంతరంబు మంత్రభార్యను గాంచి, యామెకూడ సంతానము లేనిదై యుంట తెలిసినవాఁడు గావున, తన కమండలోదకములో నొకటి రెండు చుక్కలు మాత్రము రహస్యముగా వీడెమునం దునిచి, యాపెను గనుం గొని, యమ్మాయీ! చాల శ్రమపడితివి. ఈ తాంబూలమును గ్రహింపు మని చేతికందిచ్చెను. సిద్ధుని నేత్రాభినయనము గాంచి, యామెయు గ్రహించినదై, “మహాప్రసాదమ” ని యాతాంబూలమును గ్రహించెను. వెంటనే యోగీంద్రులును “రేపకడ వత్తు” నని చెప్పి కరుణాకర మహా రాజు వద్ద యనుజ్ఞ గై కొని తన బస చేరుకొనియెను.

తదనంతరంబు, రాజపత్నియు, మనముప్పొంగ కోరిక లీరికలెత్త, చిరునవ్వు వెన్నెలల విరియించుచు, పతివద్దకు జేరి, సగము పానీయ మాతని కందిచ్చి, శేషమును తాను గ్రోలెను. మంత్రభార్యయు, వీడె

మును భుజించినదాది పట్టరాని యానంద మనుభవించుచు, నేవేవియో వెట్టిభావాలు మనసున గలయదిరుగ, యానాఁడే తనకు నూత్నయావన మంకురించినట్లు సారుమిరియుండెను.

నాఁటిరాత్రి యా రాజదంపతులును, మిక్కిలి ప్రేమానురాగ మున, స్వేచ్ఛగా, నెన్నఁడు నెరుగని యానంద మనుభవించుచు రతిక్రీడల యందు దేలిరి.

మంత్రభార్యయు, దనభర్తకు మిక్కిలి మక్కువ గలుగఁజేయుచు, మోహవేశముచే నాఁటిరాత్రి యంతయు భర్తతోఁ గలిసి సుఖించెను.

ఆనాఁడు వారి వారి రతిక్రీడలు, పంచశరునిగూడఁ దృప్తిఁ బొందించెనుటలో నతిశయోక్తి యేమున్నది ?

మరుచటి దినముననుండియే, యమ్ముద్దరాల్లులు గర్భవతులైరి. ఆహా ! దైవసంకల్పము, నిజముగ నా యోగశిఖామణి భగవంతుండే ! కానిచో నింతటి యద్భుతమైన ప్రభావ మెట్లవడును. ఎంతకాలము నుండియో కడుపుపండక దుఃఖితలై యున్న, యమ్ముద్దియల నొక్క రోజులో గర్భవతులగునట్లునుగ్రహించెను. ఇంతకును “కాలః సర్వస్య కారణమ్” యని గదా !

మరునాఁడు మంత్ర శివానందయోగి రాజాస్థాన మంటపమువద్ద నాసీనుడై, కరుణాకరుని దర్శనమునకై వేచియుండెను. యోగీంద్రుల రాక దెలిసినవాడై, రాజును సత్వరముగ, సంభ్రమమున సభామంట పము జేరి, యోగీంద్రుల చరణకమలములకు నమస్కరించినవాడై, యాతని కొక యుచితాసన మందాసీనునిజేసి, తానును వేటొక పీఠ మలంకరించి, కొంతవడి, కుశలప్రశ్న లేవియో ముగిసినపిదప నిట్లనియె.

కరుణా :— మహర్షి వర్యా ! నేఁటితో మా కొఱత తీటునని తలంచుచుంటిని. నా ప్రకటన ప్రకారముగా మీర లంగీకరించి, నా రాజ్యమున యర్థము గ్రహించి పాలింపుడు.

యోగి :— రాజశేఖరా ! మావంటి జడులకు రాజ్యపాలన మొకటియూ ? నా కా తలంపులేదు. నీవు పుత్రవంతుడవై చిరసౌఖ్య మనుభవింపుము.

కరుణా :— యోగివరా ! మీ రాడునది సమయోచితముగా లేదు. వ్యర్థప్రకటనమును గావించిన నా కీర్తికిఁ గళంకము రాదా ? తప్పక స్వీకరింపుడు.

యోగి :— రాజ్యదాన ముభయులకూ ప్రమాదకరము. దేశము లన్నియు సంచరించి తిరిగి మా అరణ్యపుటాశ్రమమును జేరఁదలంచిన మా కీ రాజ్యపాలనము దుఃఖహేతువుగాదా ? ఆమాత్రము వచించితి వంటియే చాలును.

కరుణా :— చిత్తము. కాని నా మనసంగీకరింపకున్నది. వివిధ దేశములలోను ప్రకటితములైన నా వాక్యములు దబ్బర చేసికొనుట కంగీకరించి యపకీర్తి నొందింపజాలను.

యోగి :— అట్లైనచో మాకు గొంత ధనమిచ్చి, నీ యర్ధరాజ్యమును నీవే మరల కొనుక్కొనుము. ఇదియే బాగున్నది. దీన దోష రహితము.

కరుణా :— అట్లులై నచో వలసిన ధనమును గైకొనుడు.

అని వారికి కావలసిన ధనమును సంచుచులలోఁ గూర్చువోయించి, వీడ్కొలిపి యథావ్రతారముగా రాజ్య మేలుచుండెను. యోగిపుంగవుఁ డును మరి రెండు దినము లచటనే శిష్యుకోటితో వసియించి కరుణాకరుని సత్కారములను సంపూర్ణముగా నంది విక్కిలి సంతసించి, నిజశిష్యులతో వేతొక దేశమున కరిగెను.

2 సన్నాహము

అది మూడవ మాసము. నిజపక్షముల గర్భధారణకు రాజును, మంత్రియు రహస్యముగా నుబ్బుచుండిరి. క్రమక్రమముగా నవమాసములు గతించెను. నిండుకుండలవలె నొప్పుచున్న యా గర్భవతులను జూచుకొలది, యమ్ముద్దియల పతులు ముప్పిరిగొను సంతసంబున ననుభవము చాలని యానందరసాబ్ధిలో మునిగితేలుచుండిరి.

అంత నొక్క శుభదివసంబున రాజభార్య చక్కని కూతుని మంత్రిభార్య మన్మథుంబోలిన కుమారుని గనిరి. అమితోత్సాహమున రాజును, మంత్రియుఁ బుత్రీపుత్రోత్సవములను గావించిరి. ఈ వృత్తాంత మంతయు రాజ్యప్రజ లెఱింగి సంతోషమున ననేక పండుగలు, జాతరలు చేయసాగిరి. కాని యువరాజు పుట్టునను వారి యాశయము, భగ్నాశయ మయ్యెను.

భూమిధవుఁడును బ్రహ్మణోత్తముల రప్పించి, వారలక నేక గోభూహిరణ్యాది దానముల నర్పించి, వారి యనుమతిని పుత్రికి “విజయకుమారి” యని నామకరణము గావించెను.

మంత్రియు, సుతునకు జాతకర్మాదికృత్యములు యథావిధిగాఁ జరిపించి, “బుద్ధిమతి” యను నామధేయముంచెను.

శుక్లపక్ష సుధాకరుని చందంబున, నా బాలుఁడును, బాలికయు దినదినాభివృద్ధి నొందుచుండిరి. క్రొత్తగా పూచిన పూవుగనుక, నా బాలికను గోటనై న గిల్లక యా రాజదంపతు లల్లారుముద్దుగాఁ బెంచుచుండిరి. మంత్రి బిడ్డఁడును తలిదండ్రులచే నతి గౌరవముగాఁ బెరుగుచుండెను.

ఈ విధముగ నైదు సంవత్సరములు గడచినవి. అంత నా రాజదంపతులు తమ పుత్రికకు నక్షరాభ్యాసము గావించి యుపాధ్యాయుని

కడ చదువఁబెట్టిరి. మంత్రీకుమారుఁడును నక్షరాభ్యాసుఁడై యాగురువు నొద్దనే విద్య నభ్యసించుచుండెను. శ్రీఘకాలములోనే వారిరువురును ధనుర్విద్యాది సకలవిద్యలయందు నారితేఱినవారైరి. రాజకుమారియుఁ బ్రత్యేకముగా సంగీత విద్యయందు మంచి నిపుణత్వము సంపాదించినది. సర్వశాస్త్రములయందు నిపుణత్వము సంపాదించి, సద్గుణోపేతు లని పించుకొనిరి.

వారి విద్యాధిక్యతకు, సద్గుణములకు, రూపుఁజేఖావిలాసములకు, వారి తలిదండ్రులును, బ్రజానీకమును చాల మురియుచుండిరి. పండితుల మొదలు, పామరుల వరకును, వారిని చూచినవారెల్ల “వీరిరువురకు జత సరివడినదనియు ; ఘటనానై పుణి యీవిధముగా నుండవలె”ననియు కొనియాడుచుండిరి. భూసురోత్తములు వారిని జూచినపుడెల్ల “కళ్యాణ ప్రాప్తిరస్తు” అనియు, “దీర్ఘాయుష్యమస్తు” అనియు దీవన లిచ్చుచు చుండిరి.

అహఃనిద్రావిహారములందు, నా బాలుఁడును, బాలికయు, నొండొరుల విడువక యొక ప్రాణంబువలె సంచరించుచుండిరి.

ఇట్లు కొంతకాల మేగిన పిమ్మట, నా రాజకుమారి యుక్త వయస్కు యయ్యెను.

యుక్తవయస్సు వచ్చిన కూతుని చదువ మాన్పించి, యా రాజ దంపతులు పెండ్లి చేయ నుద్దేశించుచుండిరి. పిల్లకు పెండ్లి చేయడమన్న వారి హృదయములు తహతహ లాడుచుండెను. ఎవరినైన న రాజకుమారునివరింపు మని కూతునకు చెప్ప సంసిద్ధులైరి.

మంత్రీకుమారుఁడును విద్యాభ్యాసము ముగించి, క్రొత్తగా ‘కామకళాభ్యాస’ము చేయుచుండెను. నిమిషమైన నాతఁడు రాకుమారిని విడిచి యుండలేకపోవుచుండెను. రాజకుమారియు ప్రియుని ముఖము నీక్షింపక నొక్కక్షణమైన దాళలేకుండెను.

ఒకనాఁ డిరువురును ప్రాయముగలవా రగుటచే నేకాంతముగా నెవ్వరి కంటఁ బడకుండ యుద్యానవనమునకుఁ బోయిరి. అచ్చట నా ప్రేమికు లాటపాటలతోడ చిద్విలాసముగా సంచరించి, యొక రమ్యప్రదేశమందు గూర్చిండియుండ, ప్రియుఁడు, ప్రియను గని యిట్లనియె.

బుద్ధి :— విజయా ! నీ తల్లిదండ్రులు నీకు పెండ్లిచేయ నిశ్చయించిరట. మనమిరువురము నేకప్రాణముగా నుంటిమిగదా ! నాకు పెండ్లి కానిదే నీవు పెండ్లియాడుట న్యాయమా ?

విజయ :— నే నాడెదనని చెప్పితివా ?

బుద్ధి :— కాకున్న నే నన్యతమాడితివా ? త్వరలో నీ వివాహము చేయుటకు నీ తల్లిదండ్రులు నిశ్చయించిరని వింటిని.

విజయ :— నే నింతలోఁ బరిణయమాడనని వారికి తెలియదు కాఁబోలు.

బుద్ధి :— నిన్ను వా రడుగలేదా ?

విజయ :— లేదు.

బుద్ధి :— ఒకవేళ యడిగిన నేమి చెప్పుదువు ?

విజయ :— ప్రస్తుతము పరిణయ మాడనని చెప్పుదును.

బుద్ధి :— ఎప్పుడైన వివాహము చేసికొనుట నిశ్చయమేగదా ? అప్పుడు ?

విజయ :— అప్పుడు మా టిప్పుడెందుకు లేద్దా !

బుద్ధి :— విజయా ! మన మిరువుర మేకకాలమందు పెండ్లి యాడవలె నుమా ?

విజయ :— అది యెట్లు ?

బుద్ధి :— నీవు పరిగ్రహించిన — మనము పిన్ననాటి ప్రేమికులముగదా !

విజయ :— ఇది యెంతయు ససాధ్యమువలె దోచుచున్నదే !
(అని నర్మగర్భముగా బలికి, యాలోచన నభినయించును.)

బుద్ధి :— ఏమి టా యాలోచన ? విజయా ! సాధించిన మనకు
సాధ్యముకాని దున్నదా ?

విజయ :— (చిరునవ్వుతో) ఏమో ! నీదగు ప్రేమపాశము,
నా మనమును ముందుకు లాగి, నీ దరి నపేక్షింపజేయుచుండ, నే నిత
రుని వరించకుండుట సాధ్యముకాదా !

బుద్ధి :— ఏమీ ! ఇది యెంతయు సమంజసమేనా ? లేక, “కవిత్వ
మల్లగలనో లేదో” యని పరీక్షించుచుంటివా ?

విజయ :— వట్టి బేలవలె నున్నావే ! అడినమాట తప్పుదు నను
కొంటివా ? సూర్యచంద్రులైన వారి గతులఁ తప్పవచ్చును గాని,
నా మాట యన్యథా గానేరదు. ఒకవేళ కరుణాకరుండే వచ్చి, ఛీ ! హా !
యని తూలనాడినా — రాజ్యము వీడి పొమ్మన్నా — నా మాట
తప్పుదు, ఈ విజయ యెప్పటికైన నీదే !

బుద్ధి :— ధన్యుడను విజయా ! మనలో నెవ్వరైన వే తొకరిని
ప్రేమించినచో, కాశిలో గోహత్య చేసిన పాపమును బొందఁగలవారము.
ఇందులకు పంచభూతములే సాక్షులు.

విజయ :— నా మాట సాగునేమోగాని — నీ మాట సాగుట కల్ల.

బుద్ధి :— ఏ మట్లంటివి ?

విజయ :— నా కొక సవతి యేర్పడునని జ్యోతిషులు చెప్ప
వంటిని. తెలుసా !

బుద్ధి :— నీ మాటల కేమిలే ! నిరతము నిండుప్రేమతో మన
మొండొరులఁ బ్రాయఃజాలక, మనుచుండ, సవతులు, గివతులు, యెచ్చట
నుండైన యెగిరివచ్చెదరా ? యేమి —

విజయ :— కావచ్చు — అయిననూ — మన మిప్పుడు వివాహము చేసికొనునంత యగత్యమేమున్నది ? ప్రస్తుతము మనము పెండ్లి చేసికొన్నచో మెడకు లంకెలు కట్టినట్లుండును. కావున యధేచ్ఛగా నిత్రుణ్ణి మనము దేశాటనము గావింపవలెనని కుతూహలము గలుగుచున్నది.

బుద్ధి :— నిజమే ! నీ యభీష్టము నేను కాదనువాడను గాను. కాని — దేశాటనమన్న మాటలతోఁ బనియనుకొంటివా ? పండుకొనుటకుఁ దగిన తల్పముండదు. “సత్రము భోజనము, మఠము నిద్ర.” సుఖ నిద్ర లేనిచో శరీరాయాసము మిక్కుటమై దేహారోగ్యము చెడిపోవును. తెలుసా ?

విజయ :— నిర్ధనులమై దేశయాత్ర చేయుదుమా ? తగిన ధనమును బట్టుకొని బయలుదేరినచోఁ గష్ట మెట్లు కలుగును ?

బుద్ధి :— వెట్టిదానా ! అది మఱింత ప్రమాదకరము. అదియును గాక — నీ తండ్రి సంతానము లేమిచే బెక్కు వత్సరములు దుఃఖార్తుఁడై కృశించి, తుదకుఁ బరమయోగీంద్రుల ప్రసాదమున నిన్నుఁ గని యల్లారు ముద్దుగాఁ బెంచెను. లేకలేక యొక్క కూతురవైన నిన్ను నిమిషమైనను నీ జననీజనకులు విడిచియుండఁగలరా ? పోనీ ! చెప్పి పోదలంచిన మన పోకకు సమ్మతించురా ? చెప్పకపోతిమేని దుఃఖమున్నులై కృశించెదరు ! శాల్యాన్నభోజనము చేయుచు, తీయని పానీయముల నేవింపుచు, దుకూల వస్త్రముల గట్టుచు, ఎండ కన్నెరుగని సాధమధ్యమున చెలికత్తెలతోడ చక్కఁగఁ గాలయాపన మొనర్చు నీ వా కఠినశిలాప్రదేశముల నడువఁగలవా ? అంధకారబంధురమైన యరణ్యమార్గములలోఁబడి, భయంకరమైన, మృగారావములు విన నేర్తువా ? చాలు చాలు ! కోమలులు దేశయాత్రగోరరాదు. అన్నివిధముల నిత్రుణ్ణి దేశాటనము సమంజసముగా లేదని నా యభిప్రాయము.

విజయ :— సరే ! నీ యిష్టప్రకారమే కానిమ్ము.

అని, చీకటి పడుటచే, యా నూతనప్రేమికు లుద్వాసవనమును వీడి నిజసాధముల కరిగిరి.

విజయకుమారికి వివాహము చేయఁదలంచినవాఁడు గావున నా మనుజపురాధీశ్వరుఁ డనేక రాకుమారుల చిత్రపటములను వివిధదేశముల నుండి తెప్పించి, పరిశీలించుచుండెను.

చూచిన చిత్రపటములనెల్ల నావల బారవై చుటయే కాని యాతని కొకటియు నేత్రానందము గలుగఁజేయదయ్యెను. ఇట్లు తెప్పించిన పటము లన్నియుఁ దిలకించి, వినుగుచెంది, చివరకు తన కూతునకుఁ దగిన వరుఁడు లభించువరకు వివాహము చేయనని నిశ్చయించుకొనెను. కాని — దైవ మూరకుండునా ? — అంతకు మునుపే విజయకుమారిది గ్రహించి తాను మంత్రికుమారుఁడగు బుద్ధిమతిపై మనసు లగ్నముచేసి యుండుటచే, చప్పన తన చిత్రలేఖనా నైపుణ్యము సఫలము చేయఁదలంచి, మంత్రి చిన్నవాని ఛాయాపటము రాజకుమారుని రూపములోఁ దయారు గావించి పరిచారికచేత దండ్రీవద్ద కంపెను.

రాజు, కరుణాకరుఁ డదిచూచి నివ్వెరవాటుచెంది, సంభ్రమాశ్చ ర్యములు పెనఁగొన “ ఏమీ ! కళాచిహ్నములు ! రూపురేఖావిలాస ములఁ బరిశీలింప నీ చిన్నవాఁడు నా కూతుం బోలియున్నవాఁడు. ఇది కలయా ! లేక నిజమా ? ” యని పరిచారికను గని —

కరుణా :— పరిచారికా ! ఎవ్వరి దీ ఛాయానిగ్రహము ?

పరిచా :— ప్రభూ ! కుంతలదేశాధీశ్వరుండైన చిత్రసేనమహా రాజావారి యేకైక పుత్రుఁడు, యువరాజు శమనసింహునిది.

కరుణా :— ఏమీ ! చిత్రసేనుఁడు గతించునరికి నొక్క ప్రీ సంతానము దప్పించి, పుత్తు లెవ్వరును లేరని వింటినే ?

పరిచాః— కలిగియుండవచ్చు. లేనిచో చిత్ర మూరకే పుట్టునా ?
ప్రభూ !

కరుణా :— అట్లయిన నీ చిత్రమును పంపినవా రెవరు ?

పరిచా :— యువరాజు సోదరి. వసుంధరీదేవి.

కరుణా :— సరే ! రమ్మ. అమ్మాయి యభీష్టమును కనుగొందము.
(ఇద్దఱు పోవుదురు).

కరుణా :— అమ్మాయి ! నీ వీ చిత్రపటమును జూచితివా ?

విజయ :— (చూడనిదానివలె నాత్మతగఁ జూచి) తండ్రీ ! ఎవ
రీ రాకుమారుఁడు.

కరుణా :— ఈతఁడు కుంతలదేశాధీశ్వరుండయిన చిత్రసేనుని
యేకై కపుత్రుఁడు శమనసింహుఁడు.

విజయ :— ఓహో ! చాల జక్కగ నున్నది.

కరుణా :— అమ్మాయి ! ఈ ఛాయావిగ్రహుఁడు నీకు తగిన
వరుఁడేనా ?

విజయ :— (అంగీకార సూచకముగా తలయూపి) నాన్నగారూ !
ప్రస్తుతము నా కిది వివాహ మెందుకు ? కొన్నాళ్ళాగి చేయరాదా ?

కరుణా :— కుమారీ ! యుక్తవయస్సు వచ్చిన పిల్లకు పెండ్లి
చేయుకుండుట భావ్యము కాదు. నీకు వివాహము గావించి, నీవును
నీ భర్తయు రాజ్యాధిపత్యము వహించియుండ, చూచి సంతసించుటకు
మామనము లెంత యుప్పొంగుచున్నవో, తెలియునా ? నీ మీఁదనే
పంచప్రాణములు పెట్టుకున్న మా కిట్లు జవాబీయనగునా ? తల్లీ ! త్వరలో
నీ పెండ్లి గావించి, రాజ్యభారము గొంత నా తలపై నుండి తగ్గించుకొన
వలయునని, యాశించుచుంటినే, నా యీ యాశయమును భగ్గుము
చేయుదువా ?

విజయ :— నాన్నా! మీ మాట కడ్డు చెప్పడునా? మీ యుద్దేశమే నా యుద్దేశమున్ను. మీ రన్నట్లే కానిండు.

కుమార్తె యీ విధముగఁ దన యాశయము నెరవేర్చినందులకు కరుణాకర మహారాజు సంతసించి, అచ్చటనేయున్న వేటొక పరిచారకుని గని “ ఓయీ! నీవు సత్వరముగఁ గుంతలదేశమునకుఁ బోయి, విజయ కుమారి ఛాయాపటమునుగూడ చూపి, వార లంగీకారమును తెలియఁ జేయుము. యువరాజు పొదరి యగు పసుంధరీ దేవితో, విజయకుమారి తా నా రాజకుమారుని వరించిన సంగతి తెలియఁజేయుము. ఈ చిత్రపటమును పంపినందుల కామెకు మా కృతజ్ఞత యని చెప్పి, త్వరలో తిరిగి రమ్ము.” అని చెప్పి యంతిపురంబున కరిగెను.

నేవకుఁడు వల్లెయని కుంతలదేశమునకుఁ బోవ సిద్ధముగానుండెను.

రాకుమారి యిది విని, యంతయు గ్రహించి, తన ప్రయత్నము విఫలమగునేమో? యని భయపడఁజొచ్చెను. ఆమె తన తెలివి తక్కువకు, తొందఱపాటునకు మిక్కిలిగ నొచ్చుకొనజొచ్చెను.

“ముందువెనుక లాలోచించక చేసిన పని యిట్లే యుండునుగదా!”

3 ప్రయత్నము; ప్రయాసము :

నిజముగా కుంతలదేశాధీశ్వరునకు పుత్రసంతానము లేదు. ఆయన యొక్కేకపుత్రిక ‘పసుంధర’ యొక్క తెహో గలదు. ఆమెయే రాజ్యపాలనము మంత్రి నూతగా జేసికొని చేయుచుండెను.

“పన్నిన పన్నాగము ఫలించక పోవునా” యను పట్టుదల విజయ కుమారికి గలిగెను. ఆమె యెట్లయిననూ మంత్రిచిన్నవానిని కుంతలదేశమునకు బంపించి రహస్యముగా కార్యము సాధింప నెంచెను. “తండ్రి

నిజముగనే భావించెను. నేవకునిగూడ పంపించెను. అతడు నిజముగ నిప్పుడే పోయినయెడల రహస్యము బయలుపడును. తండ్రికి తెలిసినచో మంత్రికుమారుని వివాహమాడుటకు సమ్మతింపడు. తెలియక చేసినచో నాతని తొందర ముప్పు తెచ్చును." అని యిట్లెన్నియో లేనిపోని యపోహలు తన మనస్సును కలవరపఱువ, నించుక ధైర్యము వహింపుచు నెట్ల కేలకు మంత్రికుమారుని రహస్యముగా రావించి యిట్లనియె.

విజయ :— ప్రియా ! నిన్నెందుకు రప్పించితి నో యెరుగుదువా?

బుద్ధి :— తెలియదు. కేళీవిహారమునకని యూహించుచుంటిని.

విజయ :— పొరబాటు. నీ వొక సాహసకార్య మిపుడు చేయ వలసియున్నది.

బుద్ధి :— నీవు నా దరి నుందువా ?

విజయ :— ఉండుటకే యిది చేయుట, మా నాన్నగారు నాకు వివాహము నిశ్చయించిరి. నేను నీ తాలూకు ఛాయాపటమును రాజ లక్షణములతో వ్రాసి రహస్యముగా బంపితిని. నీవు కుంతలదేశాధీశ్వరుం డైన చిత్రసేన మహారాజు కుమారుడవని, పేరు శమనసింహుడని చెప్పితిని, తండ్రి యంగీకరించెను.

బుద్ధి :— చాల చిత్రముగా నున్నది. చిత్రసేనునకు సంతానము గలదా ?

విజయ :— ఒక్క- కుమార్తె మాత్రము గలదు.

బుద్ధి :— ప్రస్తుత మేమందువు ? చాల యసంభవముగా నున్నది. ఇంతటి తెలివితక్కువ, తొందఱపాటు పని నీవు చేయుదు వనుకోలేదు.

విజయ :— జరిగినదేదియో జరిగిపోయినది. ఇప్పుడు చేయించి నచో మరింత ప్రమాదకరము. సాధించిన మానవునకు సంభవముకాని దుండునా ?

బుద్ధి :— ఆ యుపాయ మేదో నీవే చెప్పము.

విజయ :— ఉపాయమున కేమున్నది? నీవు వజ్రవై డూర్యమాణి క్యముల నెక్కువగఁగొని కుంతలదేశమున కరుగుము. అరిగి యచ్చట నవి విక్రయించి యా ధనముచేత చక్కని రాజసాధము నేర్పఱచుకొని యుండుము. నేను పరిణయవిషయమై పోవు పరిచారకుని యచ్చటికే పంపించుదును. నీ వంగీకారమును దెలిపి వివాహమునకై, రాజకుమారుని దుస్తులతో రాజచిహ్నములతో బయలుదేరి రమ్ము.

బుద్ధి :— అబ్బో! యిది చాల కష్టమైన పని. కాని — నే నంపు యంగీకారపత్రముపై యా దేశపు రాజముద్ర యెట్లుండును? రాజముద్ర లేనిచో దొంగపత్రమని మీ తండ్రి పోల్చడు?

విజయ :— చాలఁ జక్కగ యోచించితివి. (ఇంచుకనేపు ఆలోచించి) సరే! అదియు సాధ్యమైనది. మా నాన్నగారి తండ్రి కుంతలదేశమును జయించునప్పుడు పెక్కు రాజాభరణముల గైకొని వచ్చిరి. అందొక రత్నాంగుళీయకముపై వారి రాజముద్ర యున్నది. ఆ యుంగరము మాత్ర మిక్కడనే చిక్కియున్నది. అది నీ కిచ్చెదను. నీవు ఊ యని బయలుదేరినచో నన్నియు సాధ్యములే యగును.

బుద్ధి :— సరే! నీ యిచ్చవచ్చినయట్లు చేయుదును.

అని చెప్పి ప్రేమావేశమున మరల నెన్నాళ్ళకో రాజకుమారిని గాంచుట యని, ఆమె నొక్కసారిగా తన కౌగిట జేర్చుకొని సరససల్లాపములచేత కొంతవడి యచ్చటనే మెసలి, యామె యిచ్చిన రత్నాంగుళీయకమును, వజ్రవై డూర్యములను గ్రహించి, తన యింటికిఁ బోయెను. రాజకుమారియుఁ దన తండ్రి పంపించునున్న పరిచారకుని రహస్యముగఁ బిలిపించి “ఓయీ! నీవు మాత్రము నేను చెప్పవరకు నీ యింటనే రహస్యముగా మెలగుచుండుము. ఇదిగో! యీ సొమ్ము గైకొనుమని వేడుకగా నిచ్చి, యాతని నందుల కొప్పించి, యింటికిఁ బంపివేసెను. వాడును

చాల సంతోషించి యొరుల కంటఁబడకుండ తన యింటనే గోవ్యముగా మెలగుచుండెను. ఎట్లయిన మంత్రిచిన్నవాఁడు కార్యము సాధించు నని, రాకుమారి దృఢనిశ్చయము చేసికొని, కొంతసే పేమేమో, యాలోచించి కొనుచు నట్లముండి తదుపరి తనకై యలంకరింపఁబడిన పడకగది జేరి, తత్కయ్యపై మేను వాల్చెను.

ఆ రాత్రి యెట్లో గడచినది. మరునాఁ డుదయముననే మంత్రి కుమారుఁడు మేల్కొని, కాలకృత్యంబులు నిర్వర్తించుకొని, మజ్జన మాడి, సూర్యోపాసనానంతరము, యగ్నికృత్యంబుల నిర్వర్తించి, యల వాటు ప్రకార మొకింత శీతలాన్నమును భుజించి, వజ్రవైడూర్య మాణిక్యముల, సంచుల గూర్చునోసి, పట్టుకొని, రాకుమారిడిన రత్నాం గుళీయకమును, వ్రేలిని ధరించి, తీర్థయాత్రకు బోఁదలంచినవావివలె నభిన యించుచు, తండ్రివద్ద శలవుగైకొని, యిరువుర సేవకులను సాయకులుగా తీసుకొని పయనమై పోయెను. వారు పోవుచు మధ్యాహ్న మగుసరికి పల్లె నొకటి చేరుకొనిరి. అచ్చట బసచేసి, వారలు కట్టుకున్న పదార్థము లను, కొంచెము వండుకొని, భోజనకార్యము ముగించి యిండుక విశ్రమించి, మఱల ప్రయాణము చేయసాగిరి. ఎంత నడచిననూ, బయలు ప్రదేశములే గాని వారల కొక పాడుగృహమైనను కానరాదయ్యెను. రానురాను సూర్యాస్తమయ మగుసరికి వారలేగు దారి యొక యరణ్య మార్గముగుండ పోజొచ్చెను. పతంగబింబ మున్నడే యెరుపుబాటి పశ్చి మాంబుధిలోఁ బడజొచ్చెను. పక్షులు బారులు తీర్చి యాకాశపథము నుండి వర్షిండుచుఁ దమతమ గూండ్ల జేరుకొనుచుండెను. ప్రియన్నేహితుఁ డస్తమించెగదా ! మనమింక విప్పారిన ముఖములతో నుండుట పాడిగా దనునట్లు పద్మవారము ముడుచుకొనిపోయి, తమ కాశ్రయ మిచ్చిన జలాశయములను చిన్నబుచ్చెను. మేఘకై పోయిన సారంగతండము, మేఘ చాలించి, యధికోత్సాహముతో కాళ్లు పైకెత్తి తమతమ పొదల

లోనికి గంతులు వేయుచుఁ బోవుచుండెను. తల్లి తెచ్చియిచ్చు నోగిరము గుడుచుటకై లేతకూత లిడుచు తెక్కలురాని పిల్లలు, గూండ్లనుండి తమ తమ తల్లుల రాకకై యెదురు చూచుచుండెను. నీలిచీర గట్టుకొని సంధ్యాకాల చీకటి యను కాంత యప్పుడే ప్రవేశించుచుండెను.

చేరువ నేపల్లెయుఁ గానరాకపోవుటచే మంత్రికుమారుఁ డచ్చటనే యున్న యొక వటవృక్షముక్రింద నిజనేవకులతో బసచేసి, చేరువనున్న యొక జలాశయమున కరిగి, స్నాతుఁడై, సాయంకాల సంధ్యాకృత్యములు నిర్వర్తించుకొని వచ్చెను. వంటసామగ్రి తగినట్లుగా గలవారగుటచే యిష్టములగువానిని వండుకొని భుజించి, కొంతసేపు తమ ప్రమాణమును గూర్చి ముచ్చటించుకొనుచు యా చెట్టుక్రిందనే మేనులు వాల్చిరి. శరత్కాల హిమధాముఁడు, తన చల్లని కీరణములచే వారి మార్గాయాసమును బోగొట్టుచు, నా యమాయికులఁ బ్రేమతో సాకుచుండెను. పరికరములను పదిలపఱచి నేవకు లల్లన పవ్వళించిరి. నాటి రాత్రి ఆ భూదేవాత్మజుఁడు కొట్టిన పామువలె నిద్రపోసాగెను.

అంత దరిలోనున్న యొండొక వటభూజమునందున్న మర్కటంబు లరుదెంచి, మంత్రికుమారుని తలక్రిందనున్న రత్నపు మూటలను పెకలించి యెత్తుకొని పోయెను. గాఢనిద్రా పరవశుఁడై యొడలెరుగకయున్న యబ్బాసురార్భకుఁడేమి గానఁగలఁడు. చూచినను నేమిచేయఁగలఁడు? సూర్యరశ్మి బాగుగ మేనిపై సోకువరకు వార లట్లే నిద్రించియుండిరి. తెలివిగాంచిన మంత్రికుమారుఁడు ధనరాసులు గానక తెల్లబోయి చింతిల సాగెను. భటులును మొగములఁ దేలవై చిరి. అరమైలు దూరములో గాలించి వెదకినను ధనపునంచులు గానరావయ్యెను. ప్రాతఃకాల నిత్యకృత్యములనుగూడ విస్మరించి, యయ్యమాత్యపుత్రుఁడు, చింతాక్రాంతాత్ముఁడై పన్నిన పన్నాగము ఫలించకపోయెగదా యని మతిహీనుని వలె పెత్తిచూపులఁ జూచుచు, నిజాత్మ నిట్లు తలపోయసాగెను. “హా!

దైవమా! ఎంత మోసపోయితిని. ప్రేమానుబంధముండగా మా క్షయెడ బాటు యేమి? ప్రియురాలి కై కొండంత యాసజేసుకొని కుంతలదేశము పోనున్న నన్ను తిరిగి యింటి కే మరలించెదవా? మరలిపోయిన నా ప్రియ ప్రియవదనము నీక్షించు పెట్టు? ఎన్ని యాపదలకైన నోర్చి కుంతల దేశము చేరిననూ సాధంబు నిర్మించు పెట్టు? ధనరాసులు పోయినవి, నిర్మించిననూ శమనసింహుఁ డనిపించుకొనగలనా? విజయను వివాహ మాడఁగలనా? ఇది యంతయు వృథాప్రయాసవలె గాన్పించుచున్నది. పోనీ! యింటి కేఁగెదనంటినా? అదియు ససంభవము. పోయి రాకుమారి నెట్లు గాంతును. ఆమె సన్నెంతయో నిందింపకమానదు. హా! విధి! ఎట్లులైన యీ నిర్భాగ్యుని కుంతలదేశము జేర్చుము.” అని వాపోవుచుఁ గన్నులు — బరువెక్కుగా నించుకనేవు నిద్రపోసాగెను. భటులును విచార గ్రస్తులై యట్లే యాహారములు మాని గూర్చుండిరి. దినకరుని తీక్షణకిరణము లప్పుడప్పుడే ప్రశాంతి వహించుచుండెను. రానురాను ఆకసమంతయు వానమబ్బులచే నిండిపోజొచ్చెను. సూర్యభగవానుఁ డా కాలు మబ్బుల చాటున తన ముఖమును దాచుకొనియెను. చిన్న హోరుగాలి బయలుదేరి యా మబ్బులను దొలఁగఁ జేయుటకు ప్రయత్నించుచుండెను.

మంత్రికుమారుఁడు మేల్కొని నేవకులతో ప్రయాణము చేయ సాగెను. ఆతనిమనమెంత ధైర్య మవలంబించుచున్ననూ, దైవము భయంకరాకారము దాల్చి భీతిగొల్పుచుండెను. క్రమక్రమముగా నా గాలి మరింత పెద్దదై ప్రళయకాల ఝంఝామారుతమువలె వీవసాగెను. ఒంటిగానున్న వృక్షము లన్నియు నేలఁ గూలుచుండెను. కాళ్ళ ప్రయత్న మక్కరలేకయే వారలు దూరముగా నరుగుచుండిరి. ఇంతలో జడివాన కురియ నారంభించెను. అశనిసాతముల రాల్పులు హోరుగాలితో గలసి మరియు నా జడివానకు, వనసత్వములన్నియు, కలగి పారిపోవుచుండెను. పారిపోవ నుంకించినంతనే ప్రాణము లెగిరిపోవుచుండెను. పక్షుల కోలా

హల మధికమగుచుండెను. వ్యాఘ్రముల రావములు మితిమీరుచుండెను. మేఘగర్జనలలో పంచాననముల భీకరగర్జనలు వినరాకుండెను. పులుల గాండింపులకు భయపడి దుప్పలు తత్తటపాటుతోఁ బారిపోవుచు దారి గానక పొదలలోను, డొంకలలోను చిక్కుకొని పోవుచుండెను. మంత్రి కుమారుఁడును, భటులును నొకరి నొకరు తెలిసికోలేని స్థితిలో నుండిరి. కుండలతో వంచినట్లు వాన కురియుచుండెను. కొంతసేపటికి కొండలపై నుండి జారిన ఝరీప్రవాహము లన్నియుఁ గలసి, మహానదివలె యరణ్య మార్గముగుండా వచ్చుచు చెట్లను పడద్రోయుచుండెను. భటు లంతకు మునుపే బలిష్ఠమైన వృక్షమునెక్కి గూర్చుండుటచే ప్రమాదమునుండి తప్పించుకోగల్గిరి. పాపము! భూసురార్భకుఁ డుపాయ మేదియుఁ గానక యా ప్రవాహములో కొట్టుకొనిపోయెను. బాగుగా యీత పాటవము గలవాఁడైననూ యాతఁ డొడ్డు చేరఁజాలక మునుగుచుఁ దేలుచు పోవు చుండెను. కొంతదూర మట్లు పోయిపోయి యొక తెప్ప నాతఁడు గాంచి, యందులోని కెక్కబాకి కూర్చుండి, కొంతసేపట్లే ప్రవాహములో జీవిత మరణముల మధ్య నూఁగులాడుచు తీరము చేరుకొనియెను.

“ హా! విధీ! ఎట్టి సుకుమారున కెన్నికష్టములు తెచ్చిపెట్టితివి. ఇన్ని కష్టముల కొక్క స్త్రీహృదయమే గద మూలకారణము.”

ఈ విధముగ నెట్టకేలకు తీరము చేరుకుని ప్రాణముల కుదుట పఱచుకొనినవాఁడై, యా యమాత్యనందనుండు, పరిసరప్రాంతములయం దేదేని పల్లె యుండకపోదను తలంపుతో నందం దక్కడక్కడగల వింతల నరయుచు మెల్లగఁ బోవుచుండెను.

కొంత దూర మా విధముగఁ బోయి పోయి, యొక పల్లెనైన గాఢక, మార్గశాంతుండై, విశ్రాంతిగై కొన నెంచి, యొక రసాలవృక్షము నీడలో నొయ్యన మేనువాలెను. మిక్కిలి బడలియుండు కతమున నా చిన్నవాఁడు మేను వాల్చినదే తడవుగా గాఢనిద్రాపరవశుడయ్యెను.

“ పాపం ! తా నొకటి తలంచిన దైవ మొకటి తలంచుచున్నది. ఎంత యదృష్టవంతుడైనను, నాతని తలపై పెద్దమ్మ తాండవ మాడుచునే యున్నది. అంత సుకుమార శరీరమును కందిపోయి, యెట్టని శిలవలె తయారై నది. కాని యా బాపని మనసుమాత్రము మరింత ద్రవించుచున్నదే కాని దిట్టపడు టావంతయును లేదు. హా ! విధి ! యెందైన సుకుమారులకును, నమాయిగులకే గదా ? కష్టములు. ఒక్క నారీరత్నమునకై హృదయమిచ్చి భరింపరాని కష్టములకు లోనయ్యెను. చివరికైన న, నా యువకుని మనోరథము ఫలితార్థమగునో ? కాదో ? ”

తోడివారల వీడి, యేకాకియై, గాఢనిద్రావరవశుడయిన యాయువకుని కింకను దీరని కష్టములు తెచ్చిపెట్టుచుండు దైవము నేమనఁగలము ? విధియే విట్టవీగి విజృంభించినచో నెదుర్కొనువా రెవ్వరు ?

ఇట్లు పవళించియున్న యా భూసురోత్తముని యందచందములకు భ్రమసి యొక రక్కసి యాతని దరిచేరెను. చేరి వానిని చంపుటకు నిచ్చగింపక యెట్లైన నా యువకుని బొంది సుఖంపవలెనని మోహముతో, తన మాయాసాధమునకు మంత్రప్రభావమున దీసికొని పోయి యచ్చట వాని నొక శయ్యపైఁ బరుండపెట్టి యడవిలోని కాహారార్థమై పోయెను. కొంతసేపటి కా మంత్రినందనుఁడు మేల్కొంచి, కంటికింపగు సాధమునందు తా నుండుట గని, సంభ్రమాశ్చర్యములు పెనఁగొన “ ఏమీ ! వింత ? నే నిక్కడ కెట్లరుదెంచితి ? ఇది కలకాదుగదా ! వస్తుజాలమును బరికింప రాజసాధమువలె నున్నదే. ఇతియంతయు నింద్రజాలమువలె నున్నది. అదిగో ! ప్రభాకరుని లేతకిరణము లీ గవాక్షమునుండి మేనిపై సోకుచున్నవి. పక్షుల కిలకిలారావములు మిన్నుముట్టుచున్నవి. పోయి సంధ్యాదికృత్యములు నిర్వర్తించుకొనెదగాక ! ” అని చింతించి తత్క్షణమూ శయ్యడిగి, సాధము వెలువలికి బోయి చూడ, నడవికింబోయిన రక్కసి వచ్చుచుండుట గని భయకంపితుడై, చివాలున వెనుకకు మరలి, తిరిగి శయ్యపైఁ గూర్చుండి దీర్ఘాలోచనాశరుడయ్యెను.

కడుపార మాంసభోజనము గావించినదై యా రక్కసి మందముగ నడుగు లిడుచు, తనదారి కడ్డముగనున్న వృక్షముల నేలఁ ద్రోసి వేయుచు, చేతనున్న పుత్రులఁ బారవైచి, సాధము సమీపించుటచే చక్కని సుందరీమణి వలె తయారై లోనికిఁ బోయెను.

రక్కసి నిజరూపమును గాంచినవాఁడు గావున నా సుందరి, రక్కసియై యుండనోపునని నిశ్చయించి, యా మంత్రినందనుఁడు వెనుకంజ వేయఁజొచ్చెను. ఏమి మాట్లాడుటకు నాతని నోరు పెగలలేదు. ఆ సుందరియును క్రీఁగంటి చూపుల నాతని జూచుచు మందగమనములతో దరి జేరెను. పాప మా యువకుఁడు నిలువెల్ల నీరై పోవ, నట్లే శిలావిగ్రహము భాతి కూర్చొని యుండెను. సుందరియు నట్లే యువకుని వీక్షించుచు వికటాటహాస మొనరించెను. ఆతఁ డయ్యది గ్రహించి, యామె నిక్కముగ రక్కసియే యని మరింత భీతిలఁజొచ్చెను. తా నొనర్పవలసిన కార్యమంతయు నొక్కసారి తలంపునకు రాగా, విజయకుమారి పల్కిన పలుకులను స్మరించుచు, ధైర్యము తెచ్చుకొని తన యెదుటనున్న మాయాస్వరూపమును గాంచి, యిట్లనియెను.

మంత్రీకుమా :— ఓసీ ! నీ వెవ్వరపు ?

సుం (రక్కసి) :— మరల మాట్లాడక వికటాటహాస మొనరించును.

మంత్రీకు :— ఏమిటానవ్వు. అడిగినదానికి జవాబు చెప్పు.

సుంద :— రాజా ! మేల్కొంచితిరా !

మంత్రీ :— నేను రాజునుగాను, బాపఁడను.

సుంద :— మాటవరుస కట్లంటిని. కోప మేల ?

మంత్రీ :— ఇంతకూ ఎవరు నీవు ?

సుంద :— నేను మృగంధరుడను రాజుకూ, తురను. నా పేరు సుశీల.

మంత్రి :— నేనొక చెట్టుక్రింద పరుండియుండ నిటకెట్లు వచ్చితిని?

సుంద (సుశీల) :— నా మంత్రశక్తిచే.

మంత్రి :— చాల సంగనాచివలె గన్నడుచున్నావు. కనబడిన పరపురుషులనెల్ల మంత్రబలముచే తెప్పించుట మీ రాజలక్షణమా? లేక రాక్షసలక్షణమా?

సుశీల :— కాదు రాజా! నీవంటి సుందరాకారుడు తప్ప నా సౌధమునకు వేరొక్కఁడు రా నర్హుఁడు కాఁడు.

మంత్రి :— నీవు నన్ను తెచ్చిన తొల్లిటి ప్రదేశమందు విడిచి పెట్టుము.

సుశీల :— నిన్ను వదలివేయుటకా? యింతదూరము తెచ్చినది?

మంత్రి :— వదలివేయక యీ యడవిమృగముల నోటిలోఁ బెరిచేయుటకా?

సుశీల :— ఎంత వెళ్లివాఁడవు రాజా! నీతో గూడి రత్తిక్రిడల దేలుటకు.

మంత్రి :— ఛీ! చాలుచాలు. మీ యాడువాండ్లంతకైన తగుదురు.

సుశీల :— తగినవారు గనుకనే నిన్ను కుంతల సగరంబునకు ప్రయాణము చేయించి, యడవిపాలు చేయుట; మంత్రశక్తిచే రప్పించు కొనుట.

మంత్రి :— (ఆశ్చర్యముతో) ఏమీ! నీ కీ వృత్తాంత మెట్లు తెలియును, మరేమైన తెలిసినదా?

సుశీల :— తెలియని దిందులో నేమున్నది? సావధానముగా నాలించిన నన్నియుఁ దెలియును.

మంత్రి :— చాల చిత్రముగా నున్నదే! సుశీలా! నీవీ నిర్జనా రణ్యమున నుండుటకు గారణ మేమి?

సుశీల :— రాజా! నేను మంత్రప్రభావము నెఱిగినదానను గాన, నేనా రాజ్యములో నుండుట వేరొక విధముగా భావించి, నా తండ్రి నన్నీయరణ్యప్రాంతములో విడిచిపెట్టి, రాజ్యములో నడుగుపెట్టవలదని శాసించెను.

మంత్రి :— ఓహో! దూరదేశములో నున్న, వారిని, రప్పించ లేరనియా? నీ తండ్రి యభిప్రాయము?

సుశీల :— తండ్రి యాజ్ఞకు కట్టుబడి యుంటినిగాని — చూడ నా కసాధ్య మెందును లేదు. ఎంత దూరములో నున్నవారినైన నే నవలీలగా రప్పించగలను.

మంత్రి :— అట్లయినచో సుందరి! నన్ను వెంటనే కుంతలదేశమునకు బంపివేయుము.

సుశీల :— ఓహో! అప్పుడే కుంతలదేశమునకే ప్రయాణము చేయుచున్నావు. ఏమంత తొందర?

మంత్రి :— త్వరగా పోవలయును. తత్క్షణమే పంపివేయుము.

సుశీల :— మరి నీ విజయకుమారి వృత్తాంతమును చెప్పనక్కఱ లేదా?

మంత్రి :— అట్లయినచో? త్వరగా చెప్పుము. నే పోవలయును.

సుశీల :— (పెద్దగా నవ్వి) నా కా సంగ తెట్లుతెలుసును? నాఁ డా వృక్షముక్రిందఁ బరుండి నీవు పలువరించిన మాటలఁబట్టి యట్లంటిని. కాని వేరొకటి నాకు తెలియదు.

మంత్రి :— నేను నిద్రలో పలువరించితిని? మొదటనే నుడువ వై తివేమి? మంత్రమహిమ యున్నదంటివే!

లేచి నలువంకలు పరికించుసరికి చేరువ నొక మునీశ్వరుఁడు నిలుచుండి, యమృతోపమానమగు తనప్రేమవీక్షణముల నయ్యవనీసురార్భకునిపైఁ బరపుచుండెను. అదికూడ రాక్షస మాయయే యని భ్రమించి, మునీశ్వరుని నమ్మంజాలక నా యువకుఁడు రోషాదుఃఖితలోచనుండై “ఓసీ!! రాక్షసీ! ఎన్నివన్నాగములు పన్నుచుంటివి. నీమాయలింక సాగవు. కాచుకొమ్ము. నిన్నిప్పుడే వధించెదను.” అని మేఘగంభీరభాషణముల వచింపుచు తటాలున యడిదంబొరనుండి వెలికూడ్చి, ముందున కురకబోయెను.

యోగి :—నాయనా! శాంతింపుము. ఇక్కడ రక్కసు లెవ్వరు లేరు. నిన్ను బంధించిన యా రాక్షసి చాల దూరముగ నున్నదిలే.

మంత్రికు :—అట్లయిన మీ రెవ్వరు? నేనిక్కడి కెట్లు వచ్చితిని?

యోగి :—వత్సా! నే నొక సిద్ధుఁడను. నీ రోదనము నాలించి, జాలిదూలి, నా మంత్రప్రభావముచే నిన్నిటకుం గొనివచ్చితి.

మంత్రికు :—మీరుకూడ నన్నామాయలాడినలె బంధించెదరా? అమ్మో! ఇచ్చట నున్నవా రందఱు మాత్రులే గాఁబోలు?

యోగి :—భయములేదు నాయనా! నీ కష్టము లింకఁ దొలఁగి నవి. ఇట్లుపై నీకు శుభమగుగాక!

మంత్రికు :—మహాత్మా! నమస్కారము. అనవసరముగ మిమ్ము శంకించి నిందించబోయితిని. క్షమింపుఁడు. (కత్తి యొరలో జెట్టి, సాష్టాంగముగా పడును.)

యోగి :—(లేవనెత్తి) నాయనా! కూర్చొనుము. నీ వీ యరణ్య మార్గమునఁబడి యెందు పోవుచున్నావు?

మంత్రికు :—యోగీంద్రా! కుంతలదేశము వోవ నిశ్చయించి యిట్లు బయలుదేరితిని. కర్మానుభవమున నీ కష్టములు పడవలసి వచ్చినది — మహాత్మా! మీ రాకచే చరితార్తుండ నైతిని.

యోగి :— పాపం! కాల మొక్కరీతిగా గడువదు నాయనా!
“ కష్టసుఖములు కావడికుండలు ”, సహించినవాడే ధన్యాత్ముడు.
నీ రూపుచూడ రాజలక్షణములతో నొప్పుచుంటివి. నీ దే దేశము?

మంత్రికు :— ఆరా! మాది మనుజపురము.

యోగి :— ఏమీ! మీది మనుజపురమా! రాజు నీ కేమవ
నున్నాడు?

మంత్రికు :— ఆతఁడు రాజవంశమువాఁడు. నేను బ్రాహ్మణ
కులజుఁడను.

యోగి :— అట్లయిన మీ రాజుకు సంతతి గలదా?

మంత్రికు :— ఒక కుమార్తెగలదు. వారికి మీకుగల పరిచయ
మేమి?

యోగి :— (కొంచె మూరకుండి) ఆ రాజోత్తముఁడు సంతా
నములేక పెక్కెడ్లు దుఃఖార్తుఁడై యుండి చివరకు నా మంత్రమహిమచే
సంతానవంతుఁ డయ్యెను.

మంత్రికు :— (పట్టరాని సంతోషముతో) యోగీంద్రా! అయితే
వారు మీరేనన్నమాట. (మరల నమస్కరించును.)

యోగి :— కళ్యాణ ప్రాప్తిరస్తు.

మంత్రికు :— మహా! కళ్యాణ మెట్లగును. ప్రయత్నించు
కొలది క్రిందికి దిగజారుచుంటిని గదా!

యోగి :— శీఘ్రకాలములో పెండ్లికుమారుఁడవు కాఁగలవు.
నీ యభీష్టము నెఱవేరును. నీ యిడుములు సంత మొందెడును.

మంత్రికు :— యోగీంద్రా! మీయొక్క మంత్రశక్తి చేతనే నేను
గూడ జనించితి నట. మంత్రపానీయమును వీడెములో నిడి యివ్వగా
మా యమ్మ తిన్నదట! తత్ఫలితముగా నేను పుట్టితి నని మా యమ్మ
చెప్పగా వింటిని.

డనుభవించుచున్నట్లు, మిక్కిలి యానందించుచు, స్వాంతమునం దేవే వియో వెట్టి యపోహలము కొనుచుండ, నిట్లు తలపోయసాగెను. “అమ్మయ్య! బ్రహ్మరాక్షసి బాధ వదలిపోయినది. హా! ప్రేయసీ! దేశయాత్ర చేసెదనని సులభముగా పల్కితివి. ఎన్ని కష్టములు పడితినో నీ కేమి తెలియును. ఇప్పటి కేదియో యొక దారికి వచ్చితిని. వచ్చితి నని యేమి నిశ్చయము. భవితవ్య మింకెట్లు మారునో? ఇంక నెన్ని పాట్లు పడవలసియున్నదో? ఆ యోగిండుడు నా పాలి దైవమైనాడు. లేకున్న యీపాటి కా బ్రహ్మరాక్షసి నోటిలోఁ బడియుండునుగదా!” అని తల పోయుచుండఁగనే పాపమా యువకుఁ డొడలెరుంగని నిద్రకు లోనయ్యెను. రత్నపుమూటల నొకవైపున బారవైచి, యారాత్రి సత్రమునం దా మంత్రి కుమారుడు నిశ్చింతగా నిద్రించె ననుటలో నతిశయోక్తి యేమున్నది?

మంత్రుకుమారునికి సాయముగా వచ్చిన భటులిద్వరును సురక్షిత ముగా తిరిగి మనుజుపురము చేరుకొనిరి. వారలకు మంత్రుకుమారుని జాడ లేమియుఁ గన్పట్టకపోవుటచే నాతఁడు మరణించియుండు నని భావించు కొనిరి. వారు మంత్రుడగ్గఱ కేగి బిక్కమొగములువైచి చూచుచు నిలు చుండిరి. ఏమి చెప్పటకు వారికి నో గాడకుండెను. వారి చూపులలోని భావ మర్థగతము చేసికొని, శంకాకులచిత్తుండై సత్యకీర్తియు తత్తట సాటున నా భటులను వదేపదే ప్రశ్నించసాగెను. చెప్పకతప్పని యంశ మగుటచే, నెట్లో గ్రుక్కలుమింగుకొనుచు, వార లిట్లు విన్నవించుకొనిరి.

“బాబూ! చెప్పటకు నోరాడకున్నది. అయిన నిట్టి విచారకర మైన వార్త మీ ముందు నుడువుటకు మాబోటి కృతఘ్నులము ధైర్య మవలంబింపక తప్పదుగదా! మీ కుమారునికి సహాయులమై పోయి రెండు దినములు ప్రయాణము సాగించిన మరుచటి రోజున యొక గాఢ మైన యరణ్యమునం జిక్కితిమి. పోవుటకు మార్గమున్నను, కుతపకాల

మగుటచే పోకోవక, యచ్చటనేయున్న యొక వటవృక్షముక్రింద బసచేసి వలయు పదార్థములు వండుకొని భుజించితిమి. ఇంచుక విశ్రమించి మరల నేఁగుసరికి, పెనుగాలి యొకటి చుట్టునుట్టి మా మువ్వరను దూరదూరముగా విసరివై చినది. అనంతరము కొంతతడవునకు గాలి యణఁగినంతనే కుంభవృష్టిగ వర్షము గురియసాగినది. ఎచ్చట జూచినను నీటిమయమే. పెనుగాలికి పడిన మహావృక్షములకు, చచ్చిన జంతుకొటికి మేరలేకుండెను. సెలయేరు లన్నియుఁ గలసి మహానదివలె యుప్పొంగి, పడిన వృక్షములతో నరణ్యమునందున్న మరికొన్ని చెట్లను పెల్లగిల్లఁజేసి, త్రోసికొనుచు ప్రవహింపఁజొచ్చెను. మే మిరువురమును కొంతవడికి కలసినవారమై, యొక బలిష్ఠమైన చెట్టును వెదకి, తద్వృక్షోహణము గావించితిమి. మా యదృష్టవశమున నా చెట్టు మాత్రము ప్రవాహబలమునకు గురికాకుండెను. అందుపై నుండి, చిరంజీవి జాడకై యొడలెల్ల కన్నులు జేసికొని చూడ నారంభించితిమి. కొంతనేపటి కాలఁజూ ప్రవాహములోనుండి కొట్టుకొని పోవుచుండుట గాంచి, నిర్విణ్ణులమైతిమి. మేము చూచుచున్నంతవఱ కతఁడు తీరము చేరుకొన్నట్లులేదు. ప్రవాహభరమున కోడి చెట్టు దిగుటకు సాహసించలేకపోయితిమి. మూఁడుగంటల కావల కొంత నీటి యొత్తిడి తగ్గినది. దిగి పరిసర ప్రాంతములెల్ల గాలించితిమి. లాభము లేకపోయినది. చివరి కాలనికై వగచుచు, చేయునదిలేక తిరిగి వచ్చితిమి. తమింపు ” డని యేతద్వృత్తాంత మంతయు విన్నవించి పోయిరి. విన్నదే తడవుగా మంత్రియు నేలఁబడి మూర్ఛిల్లి కొంతవడికి తెల్వ్విఁగాంచి, దుఃఖ భారమున కోపక, వారు చెప్పిన యుదంతమునుబట్టి నిజముగ తన కుమారుఁ డీ యిహలోకము వీడిపోయి యుండునని, పొంగి పొరలెడు దుఃఖమున నేలపై మేనుమఱచి దొర్లుచు, దైవకృత మట్లుండెగదా యని మతిమంతుండగుటచే, కొంతవడికి విచార ముపశమింపఁజేసికొని, యిట్లునుకొనసాగెను. “ హా! విధి! లేకలేక నీవే ప్రసాదించిన యీ

యొక్క కుమారుని మరల నీవే పొట్టను పెట్టుకొంటివా? పరమయోగీం
ద్రుని వరప్రసాదమున చిరకాలమునకు పుత్రవంతుండనైతిని. అల్లారు
ముద్దుగ నాచిన్ని చిలుకను పెంచుకొంటిని. నా యర్థము ప్రాణ మాతడే
యని యుంటిని. అతనియందుగల ప్రేమచేతనే, వాని మాటకు మారా
డక, పంపలేక పంపలేక, దేశయాత్రకు బంపితిని. హా! దైవమా!
ఆ చిన్నిపాపనియెడల కరుణ లేకపోయెనా? యోగీంద్రా! ఎచ్చట నుం
టివో? నీవైన నీ వరప్రసాదుని రక్షింపలేకైతివా? హా! తనయా!
నీ కీ తీర్థయాత్ర యేడవచ్చెను తండ్రీ! నేను వలదన్నను మానవైతివి.
నీయందలి వాత్సల్యమున నీమాట కాదనలేకపోయితిని. నీ యభిమత
మీడేర్చినందులకు నాకీ గర్భకోకము తెచ్చిపెట్టితివా? మీ యమ్మ
కీ వార్త నెట్లు చెప్పుదును. చెప్పి యామె నెట్లోదార్తును. చిరంజీవికి కుశ
లమా? యని ప్రభువు లడిగిన నేమి ప్రత్యుత్తర మిచ్చెదను. నీ యీ
తీర్థయాత్రసంగతింకను ప్రభువులదరి విన్నవింపలేదు. ఇంతలోనే యాశ్వా
సాంతమా? చింతాకులచిత్తుండనై యీ రాజ్యకార్యము లెట్లు నిర్వ
హింపఁగలను.” యని పరిపరివిధముల చింతించుచు నెట్టకేలకు ధైర్య
మవలంబించినవాడై, తన బుద్ధివిశేషముచేత నాలోచించి “యోగీం
ద్రుని వరప్రసాదమున జన్మించిన తన కుమారుఁడు మరణించుట యసం
భవ మనియు, అదిగాక నాతఁడు మిక్కిలి ధైర్యవంతుఁడును, నేర్పరియు
గాన, తీరము చేరుకొని, సురక్షితముగా నుండియుండునని, దృఢనిశ్చ
యము చేసుకొనెను. భార్య కీ వృత్తాంతము తెలియనీయక ఆతఁడు
మునుపటి వలెనే సగుమోముతో ప్రవర్తించుచు రాజ్యకార్యములు
గూడ నిర్వహించుచుండెను.

రాజు, మాత్రము మంత్రిముఖము విన్నజోయియుండుట, మును
పటివలె ధీరోదాత్తమగు కళ యగుపింపకుండుటయు పరికించి యనుమా
నముచే నుండఁబట్టక యాతని మాటిమాటికి గ్రుచ్చి యడిగి జరిగిన

వృత్తాంతమును తెలుసుకొనెను. తెలుసుకొని యా రాజోత్తంసుడును మిక్కిలి విచారమంది యేమియుఁ దోఁపక యంతిపురమున కరిగెను. తనకు పుత్రసంతానము లేకుండుటచే మంత్రికుమారుని స్వీయాపత్యముగ నల్లారుముద్దుగఁ జూచుచు మనుజపురాధీశ్వరుఁడు కాల మీడ్చుచుండెను. నేఁ డా చిన్ని కుమారుని ప్రమాదస్థితిని వినినప్పటినుండి పాప మా రాజేంద్రుఁడు మొదలు నటికిన తరువువలె ఊణక్షణమునకు స్పృహతప్పి నేలఁగూలుచుండెను. ఆహార నిద్రలయందు నాతఁడు తొల్లఁటివలె సంచరింపలేదు. రాజ్యకార్యములన నాతనికి తలనొప్పి యావహిల్లుచుండెను. చివరి కతఁడును గొంత ధైర్యమవలంబించి నలుపుర భటులను రప్పించి మంత్రికుమారుని వెదుక నాజ్ఞాపించి పంపించెను. వారును ప్రభువాజ్ఞ ప్రకారము దివనత్రయము పల్లెలను, అడవులను వీలై సంతమట్టుకు శోధించిరి. కాని మంత్రికుమారుని జాడలేమియును గానరాకుండుటచే తిరిగి నచ్చి దుఃఖితులై రాజునొద్ద నిలుచుండిరి. “సరే! కానిం”డని కరుణా కరుఁ డా భటులను పంపివేసి నిజమందిరమున కరిగెను. ‘ఆహా! ఎంత దయాస్వభావి. కరుణాకరుఁడను నామ మతనికే చెల్లును.’ కన్నతండ్రివలె నా రాజేంద్రుఁడు దుఃఖించుట గాంచి మంత్రి నివ్వెఱవోవుచుండెను. “ఆహా! ఎంత దారుణము! నిజముగ నా చిరంజీవి మరణింపలేదే! చని పోయె ననుట కంతప్రమాదస్థితి కాదే! తగిన నిరూపణ శూన్యము. భటులు చెప్పిన మాటలు పాటించి, భవితవ్య మించుకైన నూహింపక, కేవల మాతఁడు మరణించెనని విచారించుట నీతి విరుద్ధముకాదా? ధీరుల లక్షణమా? కాదు — వారి పుత్రప్రాప్త్యము, సంకుచితమనో ధీరత్వము వారి నా స్థితికిఁ దెచ్చినది. దేశదేశము లింతకును గాలించి వెదుకనైన లేదుగదా? బౌరా! బుద్ధిమతీ! బ్రతికియుండిన నీకై యెంత దుఃఖించుచున్నారో? యెఱుఁగుదువా? నిజమే! నీ వెట్లు తెలిసికొందువు? నీ కీ తలంపలేదు. నీవుమాత్రము సుఖముగ నొకచోటనుంటివా?”

“విజయకుమారి! నీ కింకను ప్రియుని సంగతి తెలియదుగదా! తెలిసిన నీ వెంత వనట బొందెడిదానవో? నీకై కాదా యాతఁ డిన్ని కష్టములు పడుచుండెను. చివరికి నీ యాశ నెఱవేర్చునో, నెఱవేర్చుడో కదా! సరే కానిమ్ము. ఉభయులు దైవమునే నమ్మినారు.”

రానురాను చెలికత్తెలు మంత్రినందనుని సంగతి విజయకుమారి చెవులఁ బడవేసిరి. ఆ మాట విన్నదే తడవుగా నామె నడుము విడిగిన నాగుచందంబున శయ్యపై నుండి లేవలేకపోయెను. తత్క్షణమే యామె మూర్ఛిల్లెను. మూర్ఛలో మునిగిన యామెకు చెలికత్తె లుపచారములు చేసి నేదదీర్చిరి. ఆమె నోట ‘ప్రియా’ యనుమాట తప్ప యన్యము లేదు. ఏమి కర్తవ్యమో? యటుపై ని, రాజకుమారికి తోచలేదు. ఆమె పురుషులలో, మగవానివలె మెలంగెడి దగుటచే పిఠికిగుండెగలది కాదు. కార్యముపట్ల నామెకు పట్టుదలయు, ధైర్యము మెండు. వెంటనే చెలి కత్తెల నావలకుఁ బంపివేసి, హృదయాందోళన మడంచుకొని, యామె దీర్ఘాలోచన తత్పరయై తత్కర్మముపై నే పరుండియుండెను. కాని యొక్క యుపాయముగూడ నామె యూహకు రాలేదు. ఎట్లు వచ్చును? దైవ మహ్మడే ప్రతికూలించుచున్నది. కర్మానుభవమంతయు ముందున్నది. నాడన్నియు నకుభములే యామెకంటికి గన్పట్టుచుండెను. మంత్రికుమారుని యందుగల మోహ మామెకు ప్రతిబంధకముగా నుండెను. అతని జూడవలె నని రాత్రింబవళ్ళామె యువ్విభూరుచుండెను. రెక్కలు గట్టు కొనియైన కుంతలదేశమున కేగిరిపోవలెనని యామె రోజురోజుకు తుందుడు కందుచుండెను. మంత్రికుమారుని జూచువర కామెకు ప్రతిదినగండముగా నుండెను. పాపము! ఆ చిన్నవాఁడు తప్పక కార్యము నెఱవేర్చును. తన్ను రహస్యముగా వివాహమాడును. వివాహానంతరము తండ్రి గుర్తె టింగినను, యాగ్రహింపఁ డను నామె యూహలన్నియు, నిశ్చయములన్నియు, యాశ యములన్నియు, నీటిలో నీడలట్లు ఆమెకు గన్పట్టుచు,

హృదయమును గలంచుచుండెను. ఆమెకు బ్రతుకే భారమై దోచెను. ఏమిచేయఁగలదు? రాజ్యము వీడి బయలుపడుట దుర్ఘటము. బయలు పడినను నొక్క స్త్రీహృదయము ఏమిచేయఁగలదు? పౌరుషమున్న పట్టుదల యుండవలెను. పట్టుదలయున్న ప్రయత్న ముండవలెను. ప్రయత్నించుటకు కొద్దియో? గొప్పయో? పరివార ముండవలెను. కుంతల దేశము చేరవలె నని యామె యుద్దేశము. మౌత్రికుమారుఁడు పోయిన దగ్గఱనుంచి యామెకు వార్తలేమియును లేవు. అతఁడు కుంతలదేశము చేరినదీ లేనిదీ యామెకు దెలియదు.

రానురాను వివాహము చేసికొనుట ప్రతిబంధకమైనది. మనుజు పురాధీశ్వరునకు చక్కని కూతురు గలదని దేశదేశములవెంట ప్రాకి పోయినది. యువరాజు లందఱు 'నామె నెలాగై న వివాహమాడవలయు' ననెడి పట్టుదల వహించుచుండిరి. అందులో విక్రముఁడను రాజుమాత్రము మిక్కిలి పట్టుదల గలిగియుండెను. అతఁడు విజయకుమారిని తప్పక వివాహ మాడవలె నను తలంపుతో కరుణాకరున కొక లేఖ పంపెను. కరుణాకరుఁడును కుమార్తె యభిప్రాయ మరయుచుండెను. ఎంత చెప్పినను కుమార్తె యంగీకరింపకునికి కరుణాకరుఁ డేమియు చేయనేరక మిన్న కుండెను. రానురాను విక్రముని పట్టుదల, ప్రయత్నము, ప్రబలమగుచుండెను. అతఁడు తొందఱపాటు స్వభావములేని వాఁడగుటచే కరుణాకరుని జాబుల మూలముగనే యొప్పింపఁ జూచుచుండెను. లేకలేక కలిగిన యొక్క కుమార్తెను బలవంతపెట్టలేక కరుణాకర మహారాజుందఱి యాహ్వానములను నిరాకరించుచుండెను. తన్నూలముగ సామెంతు లందఱికి విరోధి కాఁజొచ్చెను.

దినమొక యుగముగా గడుపుచు ప్రియుని గలసికొనుట యెట్లు నుచు విజయకుమారి యధికాలోచనలతో నా గదియందే కారాగృహ బంధీకృతవలె కాలక్షేపము చేయుచుండెను.

అహా! దినము లెంత దారుణమైనవి. సుఖమున్నచోటనే దుఃఖము ప్రవేశించును. మంచియున్నచోటనే చెడుగు, నీతియున్న తావుననే యవి నీతికి స్థాన మేర్పడును. చక్రములోని యాకులవలె నివి యన్నియు నొక దాని వెంబడి నొకటి వచ్చుచుఁ బోవుచునే యుండును. అహా! కాల చక్ర మెంత విచిత్రమైనది. ఒక్క రాకుమార్తెకే యెందటి మనము లుప్పొంగుచున్నవో? చక్కగ వికసించిన పరిమళపుష్పమును గోరని వారుందురా?

4 తారుమారు :

మరునాడుదయ మరుణోదయమునకు పూర్వమే మంత్రుకుమారుడు మేల్కొంచి, ప్రాతఃకృత్యము లన్నియు నెఱవేర్చుకొని, సత్రము నందు తా నద్దెకుఁగొన్న యా చిన్నగదిలోఁ గూర్చొని, రాత్రి తాను గాంచిన మధురస్వప్న మూహనుఁదోఁపఁగా పరమానందమందుచు, మాటిమాటికి, మోహవేశమున, విజయకుమారి యింకను తనప్రమోలఁ గూర్చొని ప్రేమకులాపము చేయుచున్నట్లే భావించుకొనుచు, పరులు విందురన్న జంకావంతయులేక, “విజయా! ఏదీ! మరొకసారి దగ్గఱకు రమ్ము. నవ్వి నవరత్నము లొలుకు నీ చిరునవ్వు మరియొకమారు నాపైఁ బ్రసరింపుము. కుంతలదేశమునుండి యెన్నాళ్ళకు వచ్చెదనో? నీ ప్రేమా స్పదమైన ముద్దొకటిమ్ము. మరల మనము గలుసుకొనులోపున, విజయా! మనము మానక స్వప్నమందైన గలుసుకొనవలయుఁ జూమా! నీనే కలఁ గాంచి నన్ను కలుసుకొనెదనో? నేనే కలఁగాంచి నిన్ను కలుసుకొందునో? నిరయాతీతము. అది మన భావోద్రేకములో నున్నది. ఇంతకు ఆ కల లోని కలరూపు భగవన్నిర్ణయము. నిర్ణయించిననేగదా, మనకానందము. చూడు విజయా! ఇంక నేఁ బోయివచ్చెదనా?” అని ఘాప మా యువకుడు తా నింకను విజయకుమారి పజ్జనే యున్నట్లును, కుంతలదేశ

మింకను పోనున్నట్లును, తలంచుచుండెను. భోజనము మాట యతనికి జ్ఞప్తిలేదు. అప్పటికే మధ్యాహ్నము కాజొచ్చెను. ఇంతలో నేదియో కలకలము వీధినుండి వినపచ్చెను. సత్రములోనివా రందఱు పోయి యా కోలాహల మేమిటో యరయుచుండిరి. అప్పటికిని మంత్రికుమారుడు స్వప్నదృశ్యవృత్తాంతమును మఱచి కర్తవ్యాంశమునకు రాలేదు. ఇంతలో “రత్నపువొంగ ! రత్నపువొంగ !” పట్టుకొండను కేకలు చటుక్కున యతని చెవులఁబడెను. వెంటనే యతఁడులికిపడి, తెలివి తెచ్చుకొని లేచెను. తన రత్నపురాసులన్నియుఁ గూర్చువోసిన సంచు లున్నవియో? లేనో? యని మిక్కిలి యాతృతతోఁ జూచుకొనెను. ఉండకేమాను? పోఁగొట్టుకున్నవే మరల సంపాదించినవాఁడే? మరల గోల్పోవునా? కాదు, కాదు — తా నా రత్నపుమూటలపై యెంత యజాగ్రత చూపినాఁడు. పోయినరాత్రి — పోయినను పోవచ్చుగదా ! ఇంతకు నాతని యెడల దైవ మనుకూలమైయున్నాఁడు. భద్రముగనున్నవానికే దొంగల రాపిడి. అవియే దొంగిలింపఁబడుచుండును. నాటిరాత్రి మంత్రికుమారుడు తన ధనపుమూటల నొకవైపున బారవైచి నిద్రించెను. ఎందఱో చూచిరి. కాని యొక్కరికిని యనుమానము కలుగలేదు. అతని సొత్తునకు పూచిపుల్ల నష్టము కలుగలేదు. బుద్ధిమతి మిక్కిలి సంతోషించెనే గాని, రాత్రి తన అజాగ్రత్తకు తన్ను దా నిందించుకొనఁ జొచ్చెను. రత్నములే పోయిన తన ప్రయత్నమంతయు బూడిదలో గలిపిన పన్నీరగును గదా !

“యువరాణిగారి యంతఃపురములో దొంగతనము జరిగినది. నగలు, రత్నపురాసులు పోయినవి, దొంగ దొరకలేదు.” అని యంతలో నొక పెద్దమనిషి గట్టిగ నఱచుచు సత్రములోఁ బ్రవేశించెను. పదిమంది యాతని దగ్గఱజేరి జరిగిన సంగతి తెలిసికొన నారంభించిరి. ఆ మాట విన్నదే తడవుగా మంత్రికుమారున కొడలెల్లఁ జెమట క్రమ్మజొచ్చెను.

ఏముగునో? తనవద్దగూడ రత్నపుమూటలున్నవి. అతని కేమియుఁ దోచక కొంతవడి భయాందోళనచిత్తుఁడై నిలిచెను. “నీవెందు కట్లు నిలుచుంటివి? యెవ్వడ” వని యొక్కడు నతని ప్రశ్నించలేదు. క్రమముగాఁ గొంతనేపున కెచ్చటివా రక్కడ మాయమైనట్లు తమతమ బసలలోనికిఁ బోయిరి. తా నా సత్రమునందున్న రెండు రోజులకు జెల్లింపవలసిన నుంకము యజమానికి జెల్లించి బుద్ధిమతి చల్లగ బయలుపడెను. “అమ్మయ్య! ఇదియుఁ గొంత సుకృతమే! లేనిచో, నా దుండగీడులు నన్ననుమానించి, పసిపట్టి యప్పచెప్పిన చేయునదేమి? నిదర్శనముగ రత్నపురాసులున్నవే?” అని యనుకొని యాతఁడు మెల్లగ వీధి వీధి గమించి, యంగడి వీధిలోఁ బడెను. ఏమి లాభము? తన రత్నములను గొనువారెవరు? అవి విక్రయించి ధనముగై కొని, సేవకులను నియమించి, పనిపారలఁ జేకూర్చి చక్కని సౌధ మొకటి నిర్మించి, యందుండి కార్య సాధనము చేయవలెననిగదా! యాతని తలంపు. ఆహా! యీ తలంపు తలవంపు ఘట్టిల్లజేయునేమో పాపము. బ్రాహ్మ్యహృదయము, దానికి నోడమాయికత్వము — ఎట్లు జరుగును. హా విధి! ఏమీ! నీ సంఘటన — ఎందు కీట్లు వారిరువురికి అనురాగము గలిగించి బాధించుచుంటివి. సాయంతనము వరకా యువకుఁడట్లే యంగడులన్నియుఁ బరీక్షించుచుఁ దిరిగెను. కాని రత్నములు కొందుమని యొక్కడనలేదు. ఎవరిని కొనమనును? తనవద్ద రత్నములున్నవని తెలుస్తే, నిముషములో నా సంగతి కోటలోనికి ప్రాకఁగలదు. ఆ కారణముచే నతఁ డెవ్వరిని యాడుగక యట్లే ప్రతిదినము, దుకాణములన్నియుఁ దిరుగనారంభించెను. క్రమముగా వారము దినములు దొర్లిపోయినవి. మంత్రుకుమారుఁ డొక క్రొత్త సత్రమునందు బసచేసి యుండెను. తన వద్దనున్న వైధనముతో నాతఁడు దినవెచ్చుచు దీర్చుచుండెను. ఎనిమిదవ దినముదాముననే స్వీయ కృత్యములు నెఱవేర్చుకొని, వండుకొని భుజించి, యాతఁడు రత్నపు

మూటలు గైకొని, గుమ్మము దిగెను. ఆహా! ఏమి శక్తునము? “నూనె-
కావాలా? బాబూ!” యని తెలుకుల దెదురు — చటుక్కున పాపమా-
యువకుడు నడుమువిరిగిన నాగువలె నేలఁ జతికిలఁబడెను. మరల నదియే
పిలుపు — “ఛీ! పో! నూనె యక్కఱలేదు — గీనె యక్కఱలేదు” —
మంచిజవాబే బాబూ! యని క్షణములో నా తెలుకులది ప్రక్కనందు
తిరిగెను. మంత్రకుమారుని హృదయాందోళనమునకు మేరలేదు — అతని
మనమంతయు శంకాకులమయ్యెను. వెనుకంజవేయుట మాని యాతఁడు
గబగబ వీధిలోఁబడి పోవుచుండెను. ఏమి సంకల్పమో? ఏమి మాయయో?
వారము దినములు గాలించినను యంగళ్ళలో రత్నములుకొను చోటు
లేదు. అలవాటు ప్రకార మానాఁడాతఁడు మొదటి యంగడి పరికించి,
సందు తిరిగినతోడనే “కండ్లు జిగేలుమనెను,” తల గిరున తిరుగఁజొచ్చెను.
హృదయమునందు తత్తటపాటు ఆవహిల్లెను — “తగిన వెలకు రత్న
ములు మొ॥నవి కొనబడును.” అని వ్రాసియున్న బల్ల నాతఁడు తిల-
కించెను. తొందఱ తొందఱగా పదేపదే యతఁడా లిఖితమును జదువు
కొని, మనోహరముగానున్న యా కొట్టులోనికి, వ్యాకలచిత్తముతోడనే
ప్రవేశించెను. “దయచేయుఁడు — దయచేయుఁడని” ప్రవేశించుట
తోడనే యొకసేవకుఁ డెదురై లోనికిఁ దీసికొనిపోయెను. ఒక యున్నతా
సనముపై మంత్రకుమారుని గూర్చుండఁజేసి, యా సేవకుడు లోపలి
గదిలోనికిఁ బోయెను. క్షణములో నొక పెద్దచునిషి వచ్చి “సలామని”
దొంతరగఁ బరచిన పరువులగద్దెపై నెక్కి గూర్చుండెను. ఆహా! ఏమి
స్వరూపము. ఆరడగుల దీర్ఘ శరీరము, ఎఱ్ఱని తొగఱుదారమువంటి దేహ
చ్ఛాయ, స్వతస్సిద్ధముగ దృఢ కాయుఁడు, కోరమీసములు — చెమ్మా-
యందము చెప్పనలవికాదు — గౌరవనీయునివలె యాతఁడొకింతనేపు
మంత్రకుమారుని సంప్రతించి, తదుపరి యిట్లు ప్రశ్నించనారంభించెను.

అతడు : — అయ్యా! మీ రేమి విక్రయింపఁదలంచుచున్నారు?

మం॥కు :— సల్వమేమియుగాదు — అందుచే తిరిగి తిరిగి యిక్కడకు వచ్చితిని.

అతడు :— అవును — అయినచో రత్నములే విక్రయించెదరా ?

మం॥కు :— ఇక్కడ కొనున వవియేగదా !

అతడు :— బంగారమునకు పై నేదియైన గొందుము — ఇంతకు మీ రేమి విక్రయించెదరో తెలుపరేమి ?

మం॥కు :— తెలుపుట కేమున్నది ? నావద్ద రత్నములే యెక్కువగ నున్నవి. వజ్రములుగూడ కొద్దిగఁ గలవు.

అతడు :— చాల సంతోషము—ఇవి మీరు సంపాదించినవేనా?

మం॥కు :— కాదు — మా పూర్వులు సంపాదించి పెట్టినవి. మా పూర్వులందఱుమాత్యులై యింత కెక్కుడు ధనమార్జించిరి.

అతడు :— మంచిది — మీకు వీని నిష్పడమ్మవలసిన యగత్యమేమి ?

మం॥కు :— మా నాన్నగారితో మా కా వదవు లంతరించినవి— ఉన్న యప్పులన్నియుఁ దీరినవెనుక, వదినవత్సరములు హాయిగా నేలోపము లేకుండ కాలము గడిపితిమి. శుభకార్యముల నిమిత్తము పెక్కు ధనము వ్యయమైపోయినది. నేటి కీ రత్నములులేవు, చిల్లర పైక మేమియు లేదు. ఎంతకాలము వీని నిట్లు విక్రయించక యుందుము. ఉండిన దిన వెచ్చ మెట్లు గడచును ?

అతడు :— అవును — అట్లయిన మీ స్వస్థల మేది ?

మం॥కు :— మాది మనుజపురము. అచ్చటే కార్యము జరుగు సవకాశము లేక యిచ్చటికి వచ్చితిని.

అతడు :— మీ పేరు —

మం||కు :—(కొంచె మూరకుండి, విననివానివలె) — అ! యేమి టడిగారూ ?

అతడు :— పాపం! పరాకుగా నున్నట్లున్నది — మీ పే రేమని యడిగితిని —

మం||కు :— (సంశయించి) నా పేరు 'మతిమంతుఁ' డంటారు.

అతడు :— చాల చక్కని పేరు — మీ రీ యూరు వచ్చి యెన్ని దినములయినది ?

మం||కు :— పదునొండు దినములు గతించినవి.

అతడు :— (ఆలోచన నభినయించి) బస యెచ్చట ?

మం||కు :— సిరమగు బస యనున దొకటిలేదు — వీలునుబట్టి మార్చికొనవలసి వచ్చుచున్నది —

అతడు :— ఓహో! అయిన, మీరిప్పు డమ్మవలసిన రత్నము లెన్నుండును.

మం||కు :— సుమా రాదుమానిక లుండవచ్చును. వజ్రములొక పావు గలవు.

అతడు :— చిత్తము. మంచిబేరము దెచ్చితిరి.

మం||కు :— అయ్యో! భోజనసమయ మగుచున్నది. నేఁ బోవల యును. ఎట్లు కొందురో? వేగిరము తెల్పి, నన్నంపుడు.

అతడు :— ఇంత తొందఱపడితే యెలా బాబూ! డబ్బుతో పనిగదా ?

మం||కు :— కావచ్చు — నాకు తొందఱపనులున్న కతమున యట్లనవలసి వచ్చెను.

అతడు :— సరే! రత్నము లిక్కడ మానెడు నూరు వరహాలు చొప్పున కొనఁబడును. వజ్రము లట్లే, ఇవ్వమనచో నిచ్చివేయుదు.

మం||కు :— సరే! అలాగే గైకొనుడు. మీరు మాత్రము సినలై న ధర చెప్పకుందురా?

అతడు :— తగినవెలయే చెప్పితిని. ఏదీ! మీ రత్నము, లవి, యిటిచ్చివేయుడు.

(మంత్రికుమారుఁ డిచ్చును).

ఆ పెద్దమనిషి వానిని వేరువేరుగా కొలిపించి, సేవకునిచేతి కిచ్చి పంపివేయును.

మం||కు :— అయ్యా! మాకు రావలసిన ధనమిచ్చి మమ్మా పంపివేయుడు.

అతడు :— ఆ పనియే విచారించుచున్నాను. తొందటవడకుడు.

మరల నొక పావుగంట గడచినది. ఆ పెద్దమనిషి యిట్లనే గద్దె దిగక కూర్చుండి, వెగటుగ చిన్ననవ్వు నవ్వుచుండెను. మాటిమాటికి మంత్రికుమారునివైపు చూచుచు, తన కోరమీసమును కుడిచేత దువ్వుచుండెను. మంత్రికుమారున కిదియంతయు సగమ్యముగ గన్నట్టుచుండెను. అతని కేమియు సర్దుముకాలేదు. మనసులో నించుక భీతి గలుగజొచ్చెను. మరల నాతఁ డా పెద్దమనిషిని “ ఆలస్యమగుచున్నది. నా సొమ్ము చెల్లించివేయుడు పోవలయు ” నని సగౌరవముగా నడిగెను. “ సేవకున కాజ్ఞాపించితిని. ఈపాటికి వచ్చుచుండును. ఆగుండని ” యతడు జవాబు చెప్పెను. ఈ విధముగ నొక యరగంట గడచిపోయెను. మంత్రికుమారున కేమి మాట్లాడవలయునో, నెట్లు మాట్లాడవలయునో యర్థముకాలేదు. అతని మనసున కిది యేదియో పచ్చిమోసమువలె దోచుచుండెను. ఏమిచేయుగలడు. రత్నము లా మోసగాని కప్పజెప్పినాడు. శూన్య హస్తాండై నాడు. ఏమని యడుగగలడు. అతని గుండెలు దడదడ కొట్టుకొన నారంభించెను. కళ్లు గిరున తిరుగుచుండెను. దైవమునే నమ్ము

కొనుచు, ధ్యానించుకొనుచు, మరికొంత నేపతఁడట్లే మానము వహించి యుండి, యెదుటనున్న పెద్దచునిషితో నిట్లనెను.

మం॥కు :— అయ్యా ! ఈ బేరము నా కేమియు నర్థముకాలేదు. ఇంత తడవాయె. నా ధనము నాకిచ్చి పంపివేయక ఏమిటా నిరీక్షణ ?

అతఁడు :— తొందరపడకయ్యా ! నీ పని పూర్తిచేయుదును.

మం॥కు :— పూర్తిచేయుటనునందుండినచో నింతసేపా ? ఇంత పెద్దవర్తకులు చేత సొమ్ములేనిచో, నిట్టి బేరమునకై లిఖిత మేల వ్రాయించవలెను ?

అతఁడు :— మా లిఖితముతో నీకు పనిలేదు. ఆ లిఖితము మొన్నటినుండియే వచ్చినది. ప్రస్తుతము నీ లలాటలిఖిత మెట్లుండునో ? యాలోచించుకొమ్ము.

మం॥కు :— ఏమీ ? రానురాను గౌరవముతప్పి మాట్లాడుచున్నారే !

అతఁడు :— ఆ గౌరవాగౌరవములు మాకు తెలియవు. కొంత సేపాంగీనచో చేయవలసిన గౌరవముచేసియే పంపించుదును.

మం॥కుమారుఁ డింకేమియు మాట్లాడలేదు. ఏమి జరుగునో చూతము. కానున్నది కాకమానదని, యతఁ డట్లే క్రిందిమోము చేసి కొని కూర్చుండెను. ఏమున్నది ? అయిదు నిముషములయినదో ? లేదో ? తలుపులు దభీమని మూయఁబడెను. గదియంతయు చీకటి. “అమ్మయ్యా ! రాజభటులు ! నలుపురు కాలకింకరులువలె నున్నారు. హా ! దైవమా ! ఏమి చేయుదును. ఎందు జొత్తును ?”

మం॥కుమారుని చేతులు స్వాధీనములో లేవు. ఎక్కడికో పోవుచున్నట్లున్నది. కళ్లువిప్ప నశక్తుడగుచుండెను. పోవుచున్నది గుఱ్ఱపుబండి. టకటకటక యను గుఱ్ఱపుడెక్కల చప్పుడు గట్టిగా వినబడుచుండెను.

వీధిలో కేకలు! “రత్నపుదొంగ! దొరికెను. పట్టుబడిపోయెను. అదిగో! తీసికొని పోవుచున్నారు. పట్టినవారు గాణీగారి సేనాధిపతి.” ఆహా! ఏమి విచిత్రము. ఏమి పంతము. ఏమి రాజధర్మము? వెన్న రాసుకున్న మూతికా మ్రుచ్చుదెబ్బ! రత్నపుదొంగ యేనాఁడో పారిపోయెను. నిరపరాధియైన మంత్రికుమారుడా మ్రుచ్చు? రత్నములమ్ము ధనవంతులే లేరా? అమ్మినవారెల్ల దొంగలా? కపటపన్నాగము పన్ని యా సేనాధి పతి యెంత గావించినాఁడు. హా! బుద్ధిమతీ! ఏమి నీ దురదృష్టము. దైవమున కింత విరోధివై నా వేల? — ఇంతకు దైవనిర్ణయము నెవరు తప్పించగలరు?

అంతయు నిశ్శబ్దముగానున్నది. విశాలమైన చావడి, మనోహరముగా నున్నది. ఉన్నతమైనవీరము లై దారమర్చబడి యున్నవి. మంత్రికుమారుఁడు స్వేచ్ఛగనే నిలబడియుండెను. ప్రక్కన సైన్యాధిపతి యొక్కఁడు సుదోర్ఘదస్తులతోనే నిలుచుండెను. మరి యెవ్వరును లేరు— మంత్రికుమారుఁ డెట్లె నెట్టిచూపులు చూచుచు నిలుచుండెను. ఆ వీరము లందొకదానిపై యెఱ్ఱని సంచులు మూఁడుండెను. ఏమి వూయ? సంచులు మాత్రము మారిపోయినవి. రత్నములు మాత్రము పాప మా మంత్రినందనుఁడు తెచ్చుకొన్నవే. మంత్రికుమారున కిప్పుడంతయు నర్థమైనది. ఎంతేని క్రోధ మాయత్తమగుచున్నది. ఏమిచేయఁగలఁడు? తొందఱపడిన మరింత చిక్కులలో పడవలసివచ్చునేమో? తొందఱెందుకు పడవలెను? జరుగవలసిన దేదియో జరిగిపోయినది. ఇంక నేమి జరిగినను జరుగఁగలదు. మనసును చిక్కబెట్టి మంత్రికుమారుఁ డెట్లె నిలుచుండెను. ఇప్పుడతని హృదయములో భీతి యణుమాత్రమును లేదు.

నాలుగు ఘడియల కాలమైనది. ‘టంగ్’ మని యొక గంట ప్రసాదించెను. అప్పటికి మధ్యాహ్నము మూఁడు గంటలు దాటియుండెను. విన్నవెడకుగని యాఁకలిబాధ నానాఁడు మంత్రికుమారుఁడు పొందుచుం

డెను. దాహము మితిమీరి, నాలుక యెండిపోవుచుండెను. నీళ్ళకోసమెవరి నడుగును? ప్రక్కనున్న పెద్దమనిషి యా గంట వినినతోడనే లోపలికిఁబోయి, యిద్దఱు సేవకులతోఁ బ్రవేశించెను. ఏమి గౌరవము! రెండు వెండిపళ్ళెరములయందు తినుబడి వదార్థము లుంచి, చల్లని పానీయములతో సహా యతఁడు సేవకులచేత తెప్పించెను. సగౌరవముగా నతఁడు మంత్రికుమారు నాహ్వానించి, కూర్చుండ బెట్టి, వీనిని యారగింపుండ నెను. మంత్రినందనుఁ డేదియో నాలోచించుచుండెను. “మీరు ఏమియు సంశయము నందవలదు. నాకుఁగూడ నాడలిగ నున్నది. మీరు తినినదే నేను తినును.” అని యాతఁడు మరల మంత్రికుమారెనిపై ప్రేమవీక్షణములఁ బఱపుచు ననెను. “మీ గౌరవమున కెంతయుఁ గృతజ్ఞుఁడ”నని బుద్ధిమతి యానందముతో ఫలహారములు భుజించెను. ఆ గౌరవనీయుఁడును వీడెమందించి, “తా మిక్కడనే గూర్చుండుఁడు. నేనిప్పుడే రాగలను.” అని లోపలికిఁ బోయెను. మంత్రికుమారుఁ డట్లే సంభ్రమాశ్చర్యచిత్తుఁడై వీరమందు గూర్చుండి యుండెను. అతని మనసు పరిపరివిధములగు భావనలతోఁ గలిగిపోవుచుండెను. “ఎవ్వరును లేరు — పారిపోయిన బాగుండును — ప్రాణములై న దక్కను. రత్నపుదొంగ యని నన్ను పట్టుకొనిరి. నా రత్నములను కాఁజేసికొనిరి. నన్నింక ఖైదు చేయకమానరు.” అని మంత్రికుమారుఁడు తలంపఁజొచ్చెనేకాని, యాతనికి కార్యసాధన మగు మార్గము దోఁపలేదు. తనవద్ద నేప్రభావము లేనివానివలెనే యుండెను. యోగీంద్రుఁ డిడిన మహాప్రభావముగల వనోపధమున్నదే! చేతఁ బట్టి తలంచుకొన్నచోఁ దన్నుఁ బట్టువారెవరు? నిజమే! కాని యేమి లాభము? ‘భార్గవశాసము ప్రబలముగ నున్నది. పనిచేయక మానునా?’ అయ్యో! బుద్ధిమతీ! ఆ కర్ణుఁడు నీవు నొక్కఁడే! కానిమ్ము — నీ కిప్పుడంత యాపదెక్కడనుండి వచ్చును? వచ్చెనుబో! నీ సౌమ్యగుణము, నీ మన్మథాకారమే గెలుచుకొనఁగలదు —

లోపలికిఁ బోయిన సేనాధిపతి కొంతసేపటికి తిరిగి వచ్చి “రత్నావహరణ విషయమై రాణీగారు చర్చ చేయుగలరు. తమరిక్కడనే యుండుట మంచిది.” అని చెప్పి వెళ్లిపోయెను. అతఁడు వెళ్ళిన యొక్క ఘడియ లోపుగనే యువరాణీగా రిరువుర యంగరక్షకులతోఁ బ్రవేశించి, స్వీయ వీరమందాసీన యయ్యెను. మంత్రికుమారుఁడు లేచి నిలుచుండి, ప్రత్యుతాన నూచకముగా శిరము వంచి నిలుచుండెను. ఇంతకన్న తలవంధి పేమున్నది? యువరాణీగారి వీక్షణము లా మంత్రిచిన్నవాని నిద్రపు మోమారయఁ బ్రయత్నించుచుండెను. దించిన తలయెత్త కాతఁడట్లనే నిలుచుండెను. “తమరావీరమందుగూర్చుండు”డని మధురాతిమధురముగా నొక్కశబ్ద మా యువరాణీ వదనగహ్వరమునుండి వెలువడినది. మంత్రి కుమారుఁ డొయ్యన పూర్వవీరమం దాసీనుఁడయ్యెను. అంతలోనే “జయీభవ, విజయీభవ” యను నుచ్చైస్వరముతో నాశీర్వాచనము పలుకుచు నా యువరాణీ మంత్రి ప్రవేశించెను. సమస్కారములు చేయు చామె యెదురేగి, మంత్రిశ్వరుని తోడ్చి యుచితాసనాసీనుని జేసెను. తదుపరామె తన మంత్రియగు నా బ్రహ్మదత్తుని గాంచి యిట్లనియె.

యువరాణి :— అమాత్యవర్యా! న్యాయమూర్తులగు మీ ముందు నేఁడొక న్యాయవిచారణ జరుగవలసియున్నది —

మంత్రి :— చాల సంతోషము — ఏమది ?

యువరాణి :— ఈ మధ్య మన యంతఃపురములో దొంగతనము పోయినది. తమకును విదితమే. రాజోద్యోగుల యజాగ్రతకు వారిని శిక్షించితిమి. ఆ గజదొంగ యెవరో? పట్టవలసినదని, సైన్యాధిపతి కాజ్ఞాపించితిని. అతఁడీయువకునిపై — నేరారోపణచేసి పట్టి తెచ్చినాడు.

మంత్రి :— ఈతఁడే హర్తయని, యతఁ డెట్లు సిద్ధారించెను ?

యువరాణి :— రత్నముల వర్తకునివలె యతఁడు నటించి, యంగడి వీధిలో యొక దుకాణము పెట్టియుండెనట. అంత నీ యువకుఁడు

రత్నము లమ్మెదనని వెళ్ళెనట. సరిగ మన యంతఃపురములో పోయిన ఆరుమానికల రత్నములనే యితఁ డమ్మెను. దొంగతనముపోయిన నాటికి యువకుఁ డీ పట్టణములోనే యున్నట్లు, అతని ప్రసంగమువలన నిర్ధారణ మయ్యెనట. అందుచే నితనిని పట్టి తెచ్చినాఁడు.

మంత్రి :— ఒక్కరత్నములనే యితఁడు విక్రయింపఁదెచ్చెనా ?

యువరాణి :— లేదు. వజ్రము లొకపావుగూడ యితనివద్దగలవు. వానినిగూడ మన సైన్యాధిపతి పట్టుకొని వచ్చినాఁడు. ఇవిగో తిలకింపుఁడు.

మంత్రి :— (పరిశీలనతోఁ జూచి) అట్లయిన నగలమాట యేమి ?

యువరాణి :— నగలుమాత్ర మితఁడు తెచ్చియుండలేదు.

మంత్రి :— అట్లయిన యితఁడున్న బస యెచ్చట ? అచ్చటికిఁ బోయి యితని సానుగి పరిశీలింపవలయును.

యువరాణి :— అదియు జరిగినది. అతఁడు బసచేసియున్న సత్రమునకుఁ బోయి సైన్యాధిపతి స్వయముగాఁ బరిశోధించినాఁడు. అతని దుస్తులు వగైరా తప్పించి యన్యము దొరకలేదు.

మంత్రి :— ఆ దుస్తు లెక్కడ నున్నవి ?

యువరాణి :— సైన్యాధిపతి తనయింటివద్ద నున్నవని చెప్పెను. అవసరమైనచో నేవకులు తీసుకురాఁగలరు.

మంత్రి :— ఆ దుస్తులు పరిశీలింపవలెను. వేగరము తెప్పింపుఁడు.

(యువరాణి భటుల కాజ్ఞాపించును. భటులును చిత్తమని సైన్యాధిపతి గృహమునకుఁ బోవుదురు.)

యువరాణి :— జరిగిన విషయము దీనికి మించలేదు. న్యాయా న్యాయములు తమరే విచారించవలెను.

మంత్రి :— అట్లయినచోఁకి ప్రయత్నింతును. నన్నీ యువకునితో మాట్లాడనిండు —

బుద్ధిమతి :— పొరపాటు — యువరాణీ ! మావంటివార లట్లే మాటలాడుచుందురు. ‘అతివినయం ధూర్తలక్షణం’ అని యిప్పుడేగదా మహామంత్రులు సెలవిచ్చిరి.

బ్రహ్మద :— (చిన్నగనవ్వి) యువరాణీ ! వింటివా యీ చిన్న వాని వాచా చాతురి. అసాధ్యునివలె నున్నాడు.

బుద్ధిమతి :— సాధ్యుణ్ణి గనుకనే చక్కగఁ బట్టుపడితిని. ‘దొంగ’ యను క్రొత్తపే రొకటి సంపాదించఁగలిగితిని. ఇంక నొక్కటియే కొఱత.

బ్రహ్మద :— ఏమది ?

బుద్ధి :— ఎన్నఁడెఱుఁగని శ్రీకృష్ణజన్మస్థానము.

బ్రహ్మద :— ఓహో ! అది యొక్కటి చూడవలెనని కోరికగ నున్నదిగాఁబోలు ?

బుద్ధి :— అవును. ఒక్కడై వమునకే పట్టుబడియుండు కతమున, ఆ కోరిక తీర్చుకొను నవకాశము లేకపోయినది.

యువరాణి :— అమాత్యవర్యా ! ఇతఁడు దోషియో ? నిర్దోషియో ? నిర్ధారించుట కర్తవ్యముగాని, యనవసరముగ మాటలతోడ నేమి ప్రయోజనము ?

బ్రహ్మద :— యువరాణీ ! ఇతఁడు చెప్పిన వృత్తాంతమునుబట్టి, యితనిలో దోషత్వమున్నట్లు కనుపట్టదు. అయినను వీని దుస్తులుగూడ పరికించి నిర్ధారణ చేయవలెను. సేనాధిపతినిగూడ రప్పించుట మంచిది. ఇతఁడు నిర్దోషి యని తేలుచో, కృత్రిమవ్యూహమున నితని బట్టితెచ్చి, నిందారోపణ చేసినందులకు, సైన్యాధిపతి నావల శిక్షించవలసియుండును.

యువరాణి :— అవును. తప్పక సైన్యాధిపతిని పిలువనంపవలయును. “దొంగకు బదులు దొరను పట్టితెచ్చినట్లు నిర్ధారించబడుచో” నా కపటవ్యూహ నూత్రిధారిని శిక్షించుట వాడివిరుద్ధముకాదు.

(పోయిన సేవకులు దుస్తులతోఁ బ్రవేశింతురు.)

బ్రహ్మద :— అదిగో ! సేవకులీతని దుస్తులఁగొనివచ్చుచున్నాడు. పరికించెదను.

యువరాణి :— తక్షణమే పరికింపుడు. ఆనవాలు లేమైన సున్నచో విచారణచేసి, కర్తవ్యాంశము సాధింపవచ్చును.

బ్రహ్మదత్తుఁడు సేవకులు గొనివచ్చిన దుస్తులమూటను సమీపించి, మంత్రికుమారునివైపు జూచి యిట్లు ప్రశ్నించెను.

బ్రహ్మద :— అయ్యా ! ఈ దుస్తులమూట మీదై యుండునా ?

బుద్ధిమతి :— అవును. ఆ విధముగనే కట్టి, అంగడికి వచ్చునపుడు నా బనలో నట్టిపెట్టియుంటిని.

బ్రహ్మద :— అట్లయిన, దీని నేమేమి యున్నచో చెప్పఁగలవా ?

బుద్ధిమతి :— చెప్పట కష్టసాధ్యము. లెక్కించక సేవకులు సిద్ధపఱచినవాని నెట్లు చెప్పఁగలను ?

బ్రహ్మద :— అట్లయిన నీదుస్తు లెట్లుండునో చెప్పఁగలవా ? ఆనవాలు లేమైన నుండునా ?

బుద్ధిమతి :— దుస్తులలో నెక్కుడు పట్టునంబంధమైయుండును. రత్నపుమూటలతోఁ గూడ నీ దుస్తులనుగూడ నాఁడు మర్కటములు గొనిపోయి, కొన్నింటిని వీకివేసినవి. గోరులతో కొంచెము కొంచెముగఁ జీరినట్లు కొన్నింటిపైఁ గన్పడును. పరీక్షింపుడు.

బ్రహ్మద :— ఇంతకుమించి మరేమైన చెప్పఁగలవా ?

బుద్ధిమతి :— చెప్పవలసిన దింకేమున్నది ? కొన్నింటిపై శ్రీకారము ఆనవాలుగ వేసియుంచినట్లు జ్ఞాపకముగలదు.

మంత్రియగు బ్రహ్మదత్తుఁడు దుస్తులమూట విప్పి క్రమముగ నన్నింటిని బరీక్షించును. అతనికి మంత్రికుమారుఁడు చెప్పినట్లే నిదర్శన

ములు గనుపట్టెను. కొన్ని పట్టుదుస్తులు మరకటములచే నించుక పీకి నేయబడియును, చినిగియు నున్నవి. బుద్ధిమతి చెప్పిన వృత్తాంతము నతఁడు నమ్మంగలిగెను. శ్రీకారము వ్రాసియున్న దుస్తుల నతఁడు పరీక్షించెను. విద్యాధికులైన ధనికవర్గమువారు వాడుటకుఁ దగినట్లున్నవి. రెండు మూడు మాత్రము కేవలము యువరాజులే యుపయోగింపఁ దగి యున్నవి.

బ్రహ్మదత్తుఁడు బ్రహ్మనందపరవశుఁ డయ్యెను. అతఁడు యువ రాణితో మంత్రికుమారుఁడు నిర్దోషి యని చెప్పి, “సగౌరవముగ నీతని సాగనంపుట మంచి”దని కూర్చుండెను. బుద్ధిమతి చాల నానందించుచు బ్రహ్మదత్తునితో నించుక పరిహాసముగా సిట్టనియెను.

బుద్ధిమతి :— మహామంత్రి లిచ్చటనే పొరబడినట్లున్నారు. అంతఃపురములోఁ బ్రవేశించి రత్నములు దొంగిలించిన దొంగ, విలువైన దుస్తులుగూడ నెచ్చటైన దొంగిలించియుండిలేఁడా?

యువరాణి :— అధికప్రసంగము చేయరాదు. మహామంత్రిలు పూర్తిగ నాలోచించియే, మీయందుగల నిర్దోషిత్వమును వెల్లడించారు. తమరు తమ రత్నములను గ్రహించి, నాలుగైదు దినము లిచ్చట, మా సత్కారములంది వెళ్ళవలసినదని మా కోరిక.

బుద్ధిమతి :— చిత్తము, అట్లనే చేయుదును. మీవంటివారి ఆదరణ లభించినందులకు కృతార్థుఁడను.

యువరాణి :— మేము గూడ కృతార్థులమే! (మంత్రివైపు జూచి) మహామంత్రి! ఈతనికి మన యాస్థానములోఁ దగిన యేర్పాట్లు గావించుఁడు. ఈ వృత్తాంతము నైన్యాధిపతికి వాకృచ్చి, యతని వాఙ్మూలము గ్రహించి, మనయొక్క అజ్ఞ లేకుండ యతఁడీ కృత్రిమము గావించి, నిర్దోషిని, గౌరవనీయుని బట్టి తెచ్చినందులకు మనము మానము లుద్యోగమునుండి తప్పింపుడు.

[బ్రహ్మదః— చిత్తము. చక్కగ సెలవిచ్చిరి. తమరింక యంతః పురప్రవేశము గావింపవచ్చును. నే నన్నియుఁ జూచుకొనెదను.

యవరాణి తత్క్షణమే లేచి యంతిపురములోఁ బ్రవేశించెను. బ్రహ్మదత్తుఁడు మంత్రినందనునికి తగిన బసయు, భోజనసదుపాయముల నేర్పాటు గావించి, ఇరువుర నేవకులను, పరిచర్యకై నియమించి, స్వీయ గృహమునకుఁ బోయెను.

మంత్రకుమారుఁడు భగవద్విలాసమున కచ్చెరువందుచు, విశాలమై, చూడఁ జక్కగనున్న యా గదిలోఁ బ్రవేశించి, స్నానముగావించి, కడుపార భుజించి పరుండియుండెను. తలుపులు దగ్గఱగఁజేర్చి, భటు లిరువురును బయిట నిద్రించిరి. రాత్రి ఎనిమిదిగంటలు కాఁజొచ్చెను. మిక్కిలి బడలియున్నకతమున పాపనూ యమాత్యాపత్య మట్లనే యొడలు మఱచి, గుఱ్ఱువెట్టుచు నిద్రించుచుండెను.

చదువరీ ! ఇంకను మంత్రకుమారుని పరిస్థితి యెట్లు పరిణమించ నున్నదో పరికింపుము. కుంతలదేశాధీశ్వరి యవరాణి సేరు వినియున్నావు గదా ! ‘వసుంధర.’ ఆమె బుద్ధిమతి విషయమున నెట్లు మాట్లాడినదో గ్రహించితివా ? తొలిచూపులలోనే యా యువతి బుద్ధిమతిని ప్రేమించెను. ఆ ప్రేమ యెట్లు పరిపక్వమగునో చూడుము. ఆమె యాశయము నెఱవేరునా ? బుద్ధిమతి తాను విజయకుమారిత్తోఁ జేసిన బాస తప్పనా ? ముందు చదువుము.

ఆ రాత్రి యవరాణి పండుకొనుటకు ప్రయత్నించినదేగాని, యామెకు నిద్రపట్టలేదు. మాటి మాటికి బుద్ధిమతియొక్క రూపరేఖా విలాసములు, వాచా చాతుర్యము నామె హృదయమును కలవర పెట్టుచుండెను. క్షణక్షణమునకు బుద్ధిమతిపై ననురాగము వృద్ధియగుచుండెను. లేనిపోని యపోహలు, మధుర భావము లామెలోఁ బ్రవేశించి, యామెను

నిలువున నిల్చి ప్రశ్నించుచుండెను. శరీరమంతయుఁ ద్రవపాగ్నిచే గ్రాగి పోవుచుండెను. ఆమె యింతకోర్వలేక యారాత్రి యెట్లైన మంత్రినంద నుని గలిసికొనవలయునని నిశ్చయించెను.

రాత్రి పన్నెండు గంటలయినది. అంతయు నిశ్శబ్దము. కావలి వారును నిద్రఁదూఁగుచుండిరి. యువరాణి మెల్లగా లేచి తలచీర గైకొని మెల్లమెల్లగ నడుగులిడుచు మంత్రికుమారుఁడు నిద్రించుచున్న గదిలోఁ బ్రవేశించెను. మంత్రికుమారుఁ డొడలు తెలియని నిద్రావస్థలో నుండెను.

యువరాణి కేమియుఁ బాలుపోలేదు. మెల్లగ రెండుసారులు మంత్రికుమారుని బిలిచినది. అతఁడు లేవలేదు. ఒత్తిగిల్లను లేదు. మరి యొకసారి ప్రయత్నించి యింపుక గట్టిగ బిలిచి చూచినది. ఉహా! లాభములేదు. ఆమెకు సాహసము గలిగినదికాదు. కొంతతడ వట్లే నిలుచున్నది. మంత్రికుమారుని ముగ్ధమోహనసౌందర్యము నామె చూచుచున్నకొలఁది మోహము మరింత మితిమీరుచుండెను. వివశయై యామె తల్లడిల్లిపోవుచుండెను. ఏకాంతము. అర్ధరాత్రి. మెల్లగ నామె గది తలుపులు మూసివేసి, తిరిగి మంత్రికుమారుని సమీపించినది. ఆలోచన నభినయించినది. సాహసించ తప్పినదికాదు. చిగురువంటి తనచేయి నొకసారి మంత్రికుమారుని కపోలముపై వేసి నిమిరినది. దానికి నతఁడు తెలివి తెచ్చుకొనలేదు. పాపమా యువతి, మెల్లగ మంచముపైఁ గూర్చుండి, మంత్రికుమారుని స్నిగ్ధకపోలములను గట్టిగ ముద్దుపెట్టుకొనినది. ఇంకేమున్నది? తటాలున నాతఁడు లేచి కూర్చుండెను. యువరాణిని పోల్చుకొనలేదు. 'విజయా!' యని సంభోధించెను. జవాబురాలేదు. తన లేబుగ్గల నొకసారి తడుముకొని తిరిగి చూచెను. యువరాణి మునుగు తీసివేసెను. మంత్రికుమారుని కళ్ళు జగేలుమనెను. హృదయము జల్లుమనెను. అతఁడు నివ్వెఱపోయి, భయకంపితుఁడై, దవ్వుగా మంచముపై నే గూర్చుండి యుండెను. ఒక్కక్షణ మెవ్వరును మాట్లాడలేదు.

మంత్రికుమారుడు తలవంచుకొనియే కూర్చుండెను. పసుంధర మాత్ర మాతని తెప్పవల్పుక చూచుచుండెను. కొంతసేపటి కామెయే మంత్రి నందనునితో నిట్లు సంప్రతింపజూచెను.

యువరాణి : — ఏమి ? భయపడుచుంటివా ?

(మంత్రికుమారుడు జవాబీయలేదు.)

యువరాణి : — అయినచో సంతదూరముగఁ గూర్చుంటివేల ?

(మంత్రికుమారుఁ డొకసారి మొగమెత్తి యువరాణిని జూచి తిరిగి తలవంచుకొనెను.)

యువరాణి : — నిన్ను నే నేమైన యడుగవచ్చునా ?

(అడుగవచ్చు నన్నట్లుగా నాతఁడు శిరఃకంపము గావించెను.)

యువరాణి : — నీ వింత ప్రయాసకోర్చి యీ దేశము వచ్చుటకుఁ గారణము చెప్పెదవా ?

బుద్ధిమతి : — దేశాటనము చేయవలయుననియే !

యువరాణి : — ఇప్పు డే దేశ మేగెదవు ?

బుద్ధిమతి : — చెప్పజాలను.

యువరాణి : — ఇచ్చటనే కొన్నాళ్లు ఉండరాదా ?

బుద్ధిమతి : — ఉన్నచో ప్రయోజనము ?

యువరాణి : — యువరాజ వగుదువు.

బుద్ధిమతి : — అసంభవము — అది యెట్లు జరుగును ?

యువరాణి : — సంభవము కాకూడదా ?

బుద్ధిమతి : — నాకా వ్యాంభలేదు.

యువరాణి : — కలిగించుకొమ్ము — నిన్ను నే రాజుచేయుదును.

బుద్ధిమతి :— నేను బ్రహ్మజుడను, రాజు నెట్లగుదును ?

యువరాణి :— బ్రహ్మజులు రాజ్య మేలుట శాస్త్రసమ్మతమే గదా ! నీవు ఊ అన్నచో, నే నీ రాజ్యమునకునిన్ను రాజు చేయఁగలను.

బుద్ధిమతి :— మరి మీ రెచ్చటి కేగెదరు ?

యువరాణి :— నేను మీ భాగస్వామినియై యుందును.

బుద్ధిమతి :— అసగా నేమి ? నా కర్థము గాలేదు.

యువరాణి :— (నవ్వి) ఈమాత్రము తెలియదా ? ధర్మార్థ కామమోక్షములయందు మీతో సగపాలు పంచుకొనియెదను.

బుద్ధిమతి :— ‘పిల్లి అంటే మార్జల మన్నట్లున్నది.’ నాకే మియు బోధపడలేదు.

యువరాణి :— (పెద్దపెట్టుగ నవ్వును.)

బుద్ధిమతి :— (భయనంశయూందోళనుడగును.)

యువ :— చాల చమత్కారివలె నున్నావే ! ఈమాత్ర మర్థము చేసికొనలేవా ?

బుద్ధి :— భావగర్భితముగ మాట్లాడిన నాకుఁ దెలియదు. రేపు బయలుదేరి దేశాంతరము పోనున్న నా కీ రాజ్యాధిపత్యము లేమియు నక్కఱలేదు.

యువ :— అక్కఱలేదన్న తప్పిపోవునా ? నీవీ దేశపు రాజు కాఁగలవు ! అప్పుడు మనమిద్దఱము.....

బుద్ధి :— ఆఁ ! ఏమనుచున్నారు ?

యువ :— అప్పుడు మన మిద్దఱము జంటగా సుఖింపవచ్చును.

బుద్ధి :— చాలు. బోధపడినది. ఆ విషయమున నేను సాహ సించలేను.

యువ :— ఏమంత తప్పవని అని ?

బుద్ధి :— ఏమైనను సరే ? ఆ మాట మీ రడుగవద్దు.

యువ :— అది అడుగక తప్పదు. ఇది భగవత్సంకల్పమైయుండ వచ్చును. ఇంతకు మునుపు నా కెవ్వరిని వివాహమాడు సంకల్పమే లేదు. కాని తొలుదొల్త మీ మోము చూచిన దగ్గఱనుండి నా కెనలేని ప్రేమావేశము మీ యందుఁ గలిగినది. అప్పుడే మిమ్ములను వరించితిని. మిమ్ములను దప్పించి యితరుల నింక వరింపను. మిమ్ము చూడకుండ త్షణ మైన నుండఁజాలను. ఈ నా కోరిక కాదని త్రోసివేయక నన్ను పరిగ్రహించి సుఖముండుము.

బుద్ధిమతి కొక్కపర్యాయము మతిపోయినట్లయ్యెను. అతని కన్నులు తిరుగఁజొచ్చెను. విజయకుమారి వద్ద చేసిన బాస హృదయమును కలంచుచుండెను. ఎన్ని ఆపదలైనను లెక్కచేయక, శ్రమించి గట్టెక్కితినని సంతోషించిన వ్యక్తి, కీ యాపద గడవనిదయ్యెను. ఇది మరింత ప్రమాదకరముగదా ! నూతన పథికునకు రెండు దారులు గలిసి నట్లయ్యెను. ఏ దారినిబట్టి పోవును ? విజయకుమారి రూపరేఖావిలాసము లిప్పటికి నాతనికి కనుమఱచు రాలేదు. తన ఆశయము నెఱవేరలేదు. ఇంతలోనే ఈ చిక్కు. ఇవతల వసుంధర యువరాణియై, స్వతంత్రముగా రాజ్య మేలుచున్నది. ఆమెమాట తిరస్కరించినచో, తత్క్షణమే కారాగృహవాసము తప్పదు. ‘పంజరములోని చిలుక’ తానిప్పుడు. ఇక తన కార్యము, మనోరథము సఫలీకృతముగఁ జేసికొనుట కష్టసాధ్యము. అయిన నా చిన్నవాని మనస్సు మారలేదు. అతఁడు ధైర్యముగనే యుండెను. విజయకుమారికి దక్క మరయొక యువతికి, తన ప్రేమలో భాగమతఁ డీయఁదలచలేదు. ఒక్కసారి అతఁడు నిట్టూర్పు పుచ్చి, తిరిగి యువరాణికిట్లు ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను.

బుద్ధి :— ఇంతకుమునుపు నేను మనుజపురాధీశుని యనుఁగూఁగూతురు 'విజయకుమారిని' బ్రేమించితిని. ఆమెయు నన్ను ప్రేమించినది. మాయీరుపురిమధ్య నిర్మాణమైన ప్రేమసాధము అతి సుందరమును, మిక్కిలి దిట్టవైనది. దానిని గూలఁద్రోయ యత్నించుట మీకు న్యాయముగాదు.

యువ :— మరి నా మనోరథమును విఫలముఁజేయుట నీకు మాత్రము న్యాయమా ?

బుద్ధి :— కావచ్చు.

యువ :— అట్లును నీ యాశయము మొదటికే చెడును. నీబ్రతుకును శూన్యమగును. నీవు నన్ను వరించువఱకుఁ గారాగృహములో బంధించివై చెదను. నూర్యరశ్మి సోకని చీకటి కొట్టులోఁ బడి యుండెదవో ? నన్ను వరించి, హాయిగ, నీ జీవితమును ప్రకాశవంతము జేసికొనియెదవో, ఆలోచించుకొమ్ము. తేవు నీ మనోభిప్రాయమును మార్చుకొననియెడల, నీ గతి యేవిధముగఁ బరిణామమందునో నీకే తెలియఁగలదు.

అటుపై ని బుద్ధిచుతి ప్రశస్తుత్తర మీయలేదు. అతఁడు క్రింది చూపుతోనే నిలుచుని యుండెను. రాజకుమారి కనులు కొద్దిగ జేవురించి నవి. ఆమె మరి యేమియు మాట్లాడక తత్క్షణముననే యంతఃపురప్రవేశము గావించినది. అప్పటికి తెల్లవారుటకు రెండు గంటలు వ్యవధిమాత్రమున్నది. కోటలో నగారా మ్రోగినది. మంత్రికుమారునకు నిద్దుర పట్టలేదు. అతఁడు లేచి, యిటునటు గదిలోఁ బచారుచేయుచుండెను. ఏమి చేయుటకు నతనికి బాలుపోలేదు. అతని చూపులో జడత్వ మావహించెను. హృదయాందోళనము మిక్కిలముఁ గాఁజూచెను. 'అందనిపండ్ల కఱ్ఱుసాచి, యగచాట్లు పడవలసి వచ్చెగదా !' యని యతఁడు మాటి మాటికిఁ జింతించుచుఁ దన్ను దా నిందించుకొన జూచెను. ఇంతలోఁ

గులాయములనుండి లేచి, ద్విజవ్రజము మేతలకైఁ బాటుచుండ, కలకల ధ్వనులు సంకురమై వినవచ్చెను. మంత్రికుమారుఁడు దానున్న గది గవాక్షము తెఱచి చూచెను. తూర్పు వెలవెల బాటెను. తూర్పుకాంత శిరోభూషణమువలె నుదయభానుఁడు ప్రకాశించుచు, జగంబునకు సాక్షాత్కార మిచ్చెను. నవప్రేమికుల హృదయంబులు జాటెను. కండ్లెఱ్ఱ బాటెను. అబ్జకాండంబు విప్పారెను. మకరందానక్తమైఁ జేరి పద్మముల యందు బందీకృతములై, నిశియెల్లఁ వగువందిన, మధుకరశ్రేణికి, విడుదల కలిగెను. మంత్రినందనునికి మాత్రము విడుదల లేకుండెను. అతఁడు పోయి ప్రాతఃకృత్యములనెల్ల యథాప్రకారము, నెఱవేర్చుకొని తిరిగి, తన బసఁజేరి, కూర్చుండియుండెను. ఫలహార, పానీయములు, రాణి యనుమతిపై, సేవకు లమర్చిరి. కొంతసేవటివఱకు బుద్ధిమతి వానిని ముట్టలేదు. అతఁ డేదియో ఆలోచనాపరుఁడై యుండెను. ఫలహారమునుఁ గొనివచ్చిన సేవకుఁడు తినవలసినదని మంత్రికుమారుని ప్రార్థించెను. విధిలేక నాతఁడు కొన్నిటిని దినెను. అతనికి నాకలిదప్పికలపై నాలోచనయే లేకుండెను. భవిష్యత్సమునుగూర్చి చింతసేయుటదక్క యతని భావంబున నేతొక చింత లేకుండెను. “ఈ విషత్సాగరము నెట్లేది యొడ్డున బడుదునా?” యని యాతఁడు గాఢాలోచనానిమగ్నుఁడయ్యెను. మాతృదైవమును మనమునం దలంచుకొని, మ్రొక్కిడుచు, నయ్యచూత్యాత్మజాండు, నిట్టూర్పుపుచ్చి, పర్యంకమందొత్తిగిల్లెను. ఇంతలో యువరాణి యాజ్ఞబద్ధులై భటుద్వయ మట ప్రవేశించినది. వారలఁ జూచినదే తడవు బుద్ధిమతి తటాలున గూర్చొని, “ఎవరు మీరు? ఎందుకు” అని యప్రయత్నిముగఁ బ్రశ్నించెను. “యువరాణి యాజ్ఞయైనది. మీరంతఃపురము చావడివద్దకు దయచేయవలయు” నని యొక భటుఁడు సమాధాన మిచ్చెను. మారుమాటాడక బుద్ధిమతి వారల ననుసరించెను. తరువాత యువరాణి వసుంధరాదేవికిని, బుద్ధిమతికిని కొంతసేపు సంభాష

ణము జరిగినది. వసుంధర తిరిగి తొలిదినమునుబోలె తన భావము వెల్లడించినది. మంత్రికుమారుఁ డంగీకారము చూపలేదు. వసుంధర పట్టు విడువలేదు. బుద్ధిమతి బుద్ధి యంతకన్నను మాటలేదు. యువరాణి యాగ్రహము నిగ్రహతీతమైనది. పర్యవసానము — ? మంత్రినందనునికి చెఱసాల !

5 న మ్మేళనము :

ఆహా ! కష్టము లెప్పుడు మంచివారికే గదా ? బుద్ధిమతి కుంతల దేశమును జేరి మానత్రయము గతించినది. “పది దినములకొక పర్యాయము నాక్షేమవార్త సీకుఁ దప్పక తెలియపఱచెద” నని విజయకుమారి వద్దచేసిన, బాసలు, పన్నిన ప్రతిజ్ఞలు, సర్వము క్రియాశూన్యమై పోయినవి, “నీమనఃప్రియుఁడు-బుద్ధిమతి” యని వ్రాలున్న యొక్క లేఖఁ గూడ, విజయకుమారి చదువలేదు. ఆమె యెంతయు నాందోళన మందుచుండెను. ‘బుద్ధిమతి — బుద్ధిమతి’ హాప్రియా ! యని యనుక్షణ మామెక్కు పలువరించుటదక్క యన్యచింతలేదు. అన్యకార్యము లేదు. అన్యాయోచనలేదు. అహర్నిశములామె తన మనమును మంత్రి నందనుపై లగ్నముచేసి, యాయువకుని మనోహరరూపరేఖాలావణ్యా భిరోదేలి సోలుట కలవాటుపడెను. ఎన్నియో తియ్యని కలలామె గాంచుచుండెను. నెలదినములలోపున గార్యము నెఱవేర్చుకొని, కబురంపుమనన్న మాటకూడ, బుద్ధిమతి నిలబెట్టుకొనలేకపోయెను. పాపం. ఏమిచేయఁగలఁడు ? దైవము తన యెడల ప్రతికూలమై యుండినచో నెవ్వఁడు మాత్రమేమిచేయనోపు ?

బుద్ధిమతి కేదియో యాపద వాటిల్లెనని విజయకుమారి గ్రహించినది. లేనిచో నిన్నాళ్ళంతఁడు జాగ్రత్తనడచెను, తప్పక తనకార్యము నిర్వహించుకొని తన్నాదరింప వచ్చియుండుననియు, నామె ధృఢముగా

నమ్మినది. కాని యేమిచేయుటకు నామెకు పాలుపోలేదు. తీవ్రముగ నామె యాలోచింపఁ దొడగినది. బుద్ధిమతీని గలసికొనవలయునని, యామె హృదయమున కోర్కె వొడమినది. కుంతలదేశప్రయాణమునకై కాళ్ళు త్వరపడినవి. హృదయమించుక బెంగపడినది. ఎల్లెన నా రాచ పడఁతి కుంతలదేశముచేరి, ప్రియుని గలసికొనుటకై సిద్ధపడినది. ఇంతలోఁ దనప్రయాణమున కనుకూలముగనే తన్ను తొందఱపడుమన్నట్లు, తనపై పగఁబూనిన శాత్రువభూపుఁడు విక్రమసింహుని వద్దనుండి, కరుణాకరున కొకతేఖ వచ్చిపడినది. తేఖచదువుసరికి, అతనిగుండెలో బండరాయిపడినది. తలభ్రమణము మొదలిడినది. చేతిలోనున్న తేఖ యట్లనే క్రింద పడినది. అతని మనసు నుడిపడినది. అతని దేహ మతనికిఁ దెలియకుండఁగనేపోయి, యంతఃపురముఁజేరి, ప్రక్కపైఁ జేరపడినది, “హా! చిట్టితల్లి! విజయా”; యన్నమాట లాతడి నోటినుండి వెలువడినవి. తిన్నగానవి విజయకుమారి చెవిని బడినవి. ఆమె కాళ్ళు తడఁబడినవి. అడుగు ముందు పడినది. తండ్రి మొదట గూర్చున్న వసారా కంటబడినది. ఆమె లోనికి అడు గిడినది. గబగబ తొట్టుపాటుతో నాలుగడుగులు పెట్టినది. కాలికి వ్రత మొకటి యడ్డుతగిలినది. ఆమె క్రిందకుఁజూచి, యావ్రతమునుదీసి, విప్పినది, అది యుత్తరము. రెండవప్రక్క, తటాలునక్రిందుగా “విక్రమ సింహ” యని చేవ్రాలు విజయ కంటఁబడినది, ఆమె కొంతనేపు చేతులచే కండ్లకప్పుకొని, యట్లేనిలఁబడినది. కొంతనేపటికి ధైర్యము తెచ్చుకొన్నది, ఉత్తరమువిప్పి శాంతముగాఁ జదివినది, విక్రముఁడు వ్రాసిన దామెకర్థమైనది. రాఁగల యపాయమామె గ్రహించినది. వెంటనే యుపాయ మూహించినది, ఊహించి పరిపరివిధముల యోజించినది. యోజించి యొక నిశ్చయమునకు వచ్చినది. తండ్రికిఁ దన మూలముగ రానున్న వివత్తునకుఁ జింతించినది. ఆ వివత్తును, తప్పకఁ దప్పింప వలయునని, ప్రతినబూనినది. పూని, యది నెఱవేర్చు మార్గమాలోచిం

చినది. ఆలోచించి, కొంత శాంతిఁ బొందినది. తండ్రినిజేరి మంచిమాటలతోఁ గొంత ధైర్యముచెప్పినది. మెల్లగ వగలు గఱించినది. రాత్రి ప్రవేశించినది. రహస్యముగ విజయకుమారి, యిరువురు సేవకులను తన వద్దకు రప్పించినది. వారి కేదియోచెప్పి, యొప్పించినది. కొంతధనము గ్రహించినది. సేవకులను ముందుగఁ బంపివేసినది. రహస్యముగ నా రాత్రి కోటదాటి వెలువడవడినది. జోరుజోరుగా నడక సాగించినది. పట్టణము తన దారికి వెనుకవడినది, ఆమె ధైర్యపడినది. ముందుపోయియున్న సేవకుల నిరువురిని గలసినది, అశ్వారోహణము గావించినది— ముందుకు సాగిపోయినది. లెక్కలేనిత్రోవ గఱించిపోయినది. అల్లన తెల్లవాటి పోయినది. గుఱ్ఱము తనంతటఁ దానొక జలాశయము చేరువనిలఁబడి పోయినది. రాజకుమారియు దిగిపోయినది. ఆమె సంగతింక నేమగునో యని చదావరులకూహ పోయినది—

అది కుంతలదేశము, రాజకుమారి విజయ, యాదేశపు రాజ ధానిఁ జేరుకొని నాటికి దినత్రయ మతిక్రమించినది. ఆమెతన యిరువురు రక్షణలులతోరహస్యముగా, నొక బస యద్దెకుఁ గొని యందు నివసించు చుండెను, నిజరూపముతో నామెయూ పట్టణమునందు సంచరించి, మంత్రినందనుడి వృత్తాంతము నారయఁదలఁచినది. కాని, యందులకు సాహసింపనేరదయ్యె. అవును, అది యెన్నటికి నసంభవము. ఆడుది యట్లు సాహసింపఁగలదా ! బుద్ధియతి జాడ యామె కలభ్యము. అతఁడు కారాగారమందే దినములు గడుపుచుండెను. అతడి మనసుమాత్రము విజయకుమారి పై నుండి మఱలలేదు. ఆతని కహర్నిశములు ప్రేమసి యగు విజయకుమారి నామస్మరణమే తరుణోపాయమయ్యెను. చెలిని దలంచుకొనుచు నిద్రపోయినపుడెల్ల నాతఁడు తియ్యని కలలు గాంచు చుండెను. విజయకుమారి యొకనాఁ డంగడివీధిలోనికిఁ బోయి, దుకాణములన్నియుఁ బరికించుచుండెను, పోవుచుఁ బోవుచు నామె యొక

దుకాణముచెంత నాగుట తటస్థించెను. ఎందు కామె యట్లాగినదో, ఎవరికిని గాక, నామెకే తెలియకుండెను. ఆమె నేత్రద్వయము మాత్ర మొక్కపరి పరిభ్రమించినది. మనసు సంభ్రమించినది. గాత్రము కంపించినది. హేతువు పెద్దవిశేషమయినదిగాదు, అందును సంశయాస్పదము. తేలీతేలని యంశము. అయినను, విజయకుమారిపట్ల పైవరిస్థితి కొంత సంభావ్యము కాకపోదు. మునుపు బుద్ధిమతి రత్నము లమ్మబోయి, పట్టుపడిన దుకాణపు గోడపై యొక బల్ల కట్టబడియుండెను. దానిపై నిట్లు వ్రాయఁబడియున్నది. ‘రాణీగారి నగలు, వగైరా దొంగిలించిన, చోరుని బట్టునిమిత్తమై, యువరాణి యాజ్ఞ తేక, సేనాధిపతి, యిక్కడ “మంచి వెలకు రత్నములు వగైరా కొనఁబడు” నని యొక బల్లకట్టి, అమాయకముగా నొక యువకుఁ డమ్మవచ్చిన, వానినిఁబట్టి, రాణిగారి కప్పగించిన, తదుపరి యాతఁడు నిర్దోషియనితేలుటచే, యన్యాయముగా నద్వర్తను, యోగ్యుని, బట్టితెచ్చిన సేనాధిపతిని మూఁడు మాసములు పదవినుండి తప్పించినారు. ఇటువంటి పగటివేషములువేసి, చేసిన యన్యాయకృత్యములకుఁ బాలుగాకుండ, ప్రజలు జాగ్రత్తపహించవల సినదని, యిందుమూలముగా, హెచ్చరించడమైనది.’

పై లిఖితమును విజయకుమారి వదేవదేవదేవి, హృదయాందోళనము పెల్లువీసాట, వెనుకకు మరలినది. ఆమె హృదయములో ననేకమగు విప రీతభావము లుద్భవించి, యామెను గలంపఁ జొచ్చినవి. బుద్ధిమతియే యిట్లు మోసపోయి, పట్టుపడియుండునని, యామె తలంచినది. పట్టు బడుఁగాక, ఆతఁడు నిర్దోషియని తేలినదని వ్రాయఁబడియున్నదే ఆతఁడు తప్పుక విడిచిపెట్టఁబడి యుండునెడల, యిన్నాళ్ళ దనుక యెక్కడి కేగి యుండును? ఇంకను నాతఁడీ పట్టణములో జేరియుండియుండునా? అట్లున్న యెడల నాతని గలిసికొని, యింక నే ప్రయత్నము నక్కఱచేయ కయే, యాసుందేరాంగుని, పరియణనాడి యిందందు సుఖించెదనని,

యామె ధృఢముగా నిశ్చయించుకొని, తన బసకుఁ జేర నరుదెంచు చుండెను. తన దేశమున కేఁగవలయుననిగాని, లేక, రహస్యముగా నా మంత్రినందనుని, పెండ్లాడవలెననిగాని, యామె మనసులో నిప్పుడు దల పోయదయ్యెను, భగవంతుని కరుణవలన, నాతని గలిసికొన వలయునని మాత్ర మూహించుచుండెను. ఆహా! ఆడువాండ్రెంత కైన సాహసులే కదా? విజయకుమారి తన బసఁ జేరుకొని, తదేక చింతతో బుద్ధిమతి ప్రస్తుత మెక్కడనున్న వాడా, యని తలపోయుచుండెను. పాపము! ఆమెకు నిజమగు వృత్తాంతమింకను దెలియదుగదా? ఆ చిన్నవాడు, ఆ దేశపు యువరాణి ప్రేమను సిరాకరించి, ఆమె శ్రోధమునకు గురియై, చెఱసాలలో మ్రగ్గువృత్తాంత మా చిన్నిదాని కేమి తెలియును. తెలిసిన నెంతవలగుండునో కదా?—

విజయకుమారి రాత్రికి రాత్రి లేచి యొక్కడితో పలాయనమైన దన్న వార్త యొక్కఁడగుములో మనుజపురమెల్లఁ గలయఁబ్రాకినది. మూరుండగు నా విక్రముని బెండ్లాడ, నిష్ఠములేక, పాపము పొరిపోయిన దని ప్రజలెల్లరు విచారింపఁ జొచ్చిరి. తేకలేక, యెన్నియో నోములు, న్రతములు, దానధర్మములు చేసి, చివరకు యోగీంద్రుని వరప్రసాదమున గాంచిన యీ యొక్కబిడ్డను చూచి యానందించు భాగ్యమున కీ మహా రాజు నోచుకొనలేకపోయెనే? యని పురజనులు దుఃఖాకాంతులై, దుష్టుండగు విక్రముఁడే యిందులకు గాఢణమని యాతని మాటిమాటికి నిండ్తించుచుండిరి. ఎంత చింతించిననేమి లాభము? విధివ్రాత నేరులెప్పించ గలదు? అని తొందఱు విజ్ఞులు దుఃఖమగునులగు పురజనుల నూఱిడించిరి. కరుణాకరమహారాజు, అచేతనునినోలె యుండి, యనుక్షణము విజయకుమారిని దలంచుచుఁ గన్పించు కార్చుచుండెను. అన్నపానముల యురదాతఁడు మనసుఁ బోసెయకల్లే నిరంతర చింతావార్షిధిల్లో మునింగియుండెను. ఈ వృత్తాంతమంతయు, నానోట యానోటఁ బ్రాకి,

విక్రమసింహుని చెవిని బడ్డను. ఆతఁడు నిష్కంద్రొక్కిన కోతిచందంబున, తోకద్రొక్కిన నాగు విధమున, మహాగ్రహోదగ్రుండై, యిదంతయును, విజయకుమారిని నాకిచ్చి పెండిచేయుటకీర్తిములేక, కరుణాకరుఁడు పన్నిన పన్నాగమేగాని, వేటొండు కాదని తలచి, వెంటనే, కరుణాకరుని బంధించి, రాజ్యము నాక్రమింపఁ దలచి, మనుజపురముపై దాడివెడలెను. అయ్యో! గోరుచుట్టుపై రోకటిపోటు చందమయ్యెనే? అసలే నిరంతర చింతాక్రాంతులై యున్న ప్రజలు, ప్రభువు, సైనికులును, తిద్దుబాగుని, విపులసైన్యోపేతుని, బలవంతుని, నెట్లెదుర్చి పోరాడఁగలరు? చింత యనునది, యావద్బలమును, నడంగద్రొక్కు ననుటలో, యసత్యమేమున్నది. “చితాదహతి నిర్జీవం, చింతాదహతి జీవనమ్” అను నార్యోక్తి సూన్యతముగదా? ఇక, నెవ్వ రెట్లు సాహసించి, యా సమయమున బోరొనర్తురు. అయినను దేశాభిమానము కొంత ప్రోత్సహింపక మానదు. బలవంతులగు, యోధులుకొందరు సైన్యములను హెచ్చరించి, విక్రమునిపైఁ దిరుగఁబడి, యుద్ధమొనర్చిరి. పెక్కురు రిప్రయోధులను బరిమార్చిరి. తుదకు వీరియందును, లావుమండి మగణాంతమును గనిరి. ప్రభుభక్తికై, దేశగౌరవమునకై, జీవము లర్పించిరి. ఎంత యొనర్చినను, లాభ మిసుమంతయుఁ గల్గినదికాదు. దై నము ప్రాతి కూల్యమై యుండునెడల, నేమి యొనర్చిన నేమి ప్రయోజనము. చివరకు మనుజపురము విక్రమసింహుని యధీనమైనది. రాజ్యోత్తముండగు, మనుజపురాధీశుని, కరుణాకరుని యాతఁడు బంధించి, చెఱసాలయందుఁ బెట్టించి, రాజ్యమును చక్కఁబెట్టుచుండెను. సావకాశముమీఁద విజయకుమారి జాడ లెఱిగి, యామెను బల్మిమీఁదనైన రప్పించి, పెండ్లాడెదనని, విక్రముఁడు పట్టుదల వహించెను. దుర్మార్గులు పట్టినపట్టు విడుచుట, వారి జీవితాంతమునగాని, యీలోగ గాదుగదా? ‘పుట్టినబుద్ధి పుల్లలతోనే

పోవలె'. రానురాను కథాగమన మెంతటి గడ్డునమస్యలను తేవదీసుకొని పోవుచున్నది. ఎంతటి చింతాకరమగు ఘట్టములను మెట్టుచున్నది. ఆహా ! విధినిర్ణయం.

విజయకుమారి వెనువెంట వచ్చిన సేవకు లిరువురు ఒకనాఁడు రాజవీధిని బోవుచుఁ దిన్నగాఁ గనఁబడు కోటగుమ్మమువద్ద కేఁగి నిలుచుండిరి. ఆ సమయమున నెదురుగా, నొకసేవకుఁడు అప్పుడే తన పనిని ముగించుకొని, యింటి కేఁగ, కోట వెలువడి వచ్చుచుండెను. విజయకుమారి సేవకులిరువురు, నావచ్చు రాజసేవకునిగాంచి, బుద్ధిమతియొక్క వృత్తాంత మేమైన వీనికిఁ దెలిసియుండకపోదని యెంచి, వానివలన, నాసంగతి తెలియఁగోరి, రాజవీధిని ననుసరించి పోవు నవ్వానిని దరిసి, కుశలప్రశ్న గావించిరి. రాజసేవకుల కెట్టి మర్మములు దెలియునో? వీరును నా తీరువారే గనుక గ్రహించి, తత్సేవకుని మంచి మాటల మెప్పించి, మెల్లగా లోగుట్టును బైకి లాగిరి. 'దొంగను పట్టుటకు దొంగయే కావలెనుగదా?' 'వజ్రం వజ్రేన భిన్నయేత్.''

బుద్ధిమతియొక్క యావద్వృత్తాంత మిప్పుడు విజయకుమారి యనుచరులకు తేటతెల్లమయినది. వారు తడయక తత్క్షణముననే, బసకుఁ బోయి విజయకుమారి యెదుట దీనవదనులై నిలువఁబడిరి. సేవకుల యొక్క మోమువాలకము, నా విషాదరేఖలఁ గనుంగొనునరికి, విజయకు చెప్పరాని భయము కల్గెను. ఏమి విపత్తు సంభవించెనో, లేక సంభవించునో యని యామె సంభ్రమముతో, నొకంతసేపు మాటలాడ కట్లే గూరుచుండి, తదుపటి యేమి జరిగినదో తెలిసికొనవలయుఁగాని, యిట్లు రక భయపడిన ఫలమేమను నిశ్చయముతో, నా రాకుమారి భటునితో నిట్లు సంప్రతించెను.

విజయ :— ఇంతవరకు మీ రెక్కడఁ దిరుగుచుంటిరి.

ఒక-సేవ :— (కొంచెము గొంతు సవరించుకొని) రాజవీధులఁ గల మనోహర హర్మ్యతతులు, వానియందుండు అపూర్వదృశ్యములుఁ గాంచుచుంటిమి.

విజయ :— మన పట్టణమున నిట్టి దృశ్యముల, చూడలేదా ?

ఒక-సేవ :— చిత్తము. ఎన్నియో చూచితిమి.

విజయ :— అట్లయిన నిందుఁగల ప్రత్యేకతయేమి ? మీ జాగునకిది హేతువుగఁ గన్పట్టుటలేదు.

ఒక-సేవ :— యువరాణిగారు మన్నింతురుగాక ! రాజవీధిఁగల యాయాదృశ్యములను దిలకించుచుఁ గోటదరికేఁగి, కొంతసేపు నిలుచుంటిమి.

విజయ :— కారణము ?

ఒక-సేవ :— ప్రయోజనముఁ గోరియే.

విజయ :— ఏమది ?

ఒక-సేవ :— ‘అమాత్యనందనుల’ వృత్తాంతమైన దెలియవచ్చునేమో ? యని.

విజయ :— అట్లయిన చాల మంచిది. ప్రయత్నమేమైనది ?

ఒక-సేవ :— ప్రయత్నము కొనసాగినది. అచ్చటి యొక రాజభటుని మెప్పించి, యావద్వృత్తాంతము, తెలిసికొంటిమి.

విజయ :— అట్లయిన ‘బుద్ధిమతీ’ యెక్కడ ?

ఒక-సేవ :— కోటలోనే ?

విజయ :— ఉద్యోగమా ?

ఒక-సేవ :— కాదు, దుర్యోగమున కోటదాటి, వెలికి రానోపని పరిసితి నంభవించినది.

విజయ :— అనఁగా సారాంశము.

ఒక-సేవ :— (మారుపలుకలేదు).

విజయ :— ఏమంత విషాదకరమా? ఎట్టి వార్తనైన, నే వినుటకు సిద్ధముగనే యున్నాను, తడయక చెప్పుడు.

ఒక-సేవ :— చెప్పుటకు నోరాడకున్నది. ఇట్టి ప్రమాదకర మగు సీతి, మన, మంత్రినందనునికి, సంభవించునని, కల్పనైన దలంచలేదు.

విజయ :— ఏమైన దెలిసికోరదగినవార్త, వివరింపక తప్పదు.

ఒక-సేవ :— చిత్తము. ఈ దేశపు యువరాణిగారి, యాగ్రహమునకుఁ గురియై, వారు కారాగృహవాసులై యున్నట్లు తెలిసినది.

విజయ :— ఏమి? ఎంతపని జరిగినది! ఇందులకు 'బుద్ధిమతి' చేసిన దోషమేదియో? మీకు తెలుయునా?

ఒక-సేవ :— అది మీ హృదయమునకు విచారము కలిగించు నది. మావంటివారు తెగించి చెప్పకూడనిది. ఊహించవలెను.

విజయ :— ఊహించుచునే యున్నాను. మరేవిధమున, నా సంగతి నాకుఁ దెలియును. తెలిసినచో, నెట్లయిన, నా స్వామిని ఆ యావదనుండి రక్షించి, దక్కించుకొందును.

ఒక-సేవ :— అట్లయిన, యువరాణిగారు కొంచెము చిత్తగించ వలెను. తమరు మారువేషముతో, నీ దేశపు యువరాణిగారిని గలిసి కొని, సంప్రదించుట మంచిది. అంతయుఁ దమకే తెలియఁగలదు. రహస్యముగఁ బోయి మాట్లాడి కార్యమును సాధించునేర్పు, తమ కలవడియే యున్నది. మావంటివారు, నుడువఁబనిలేదు.

విజయ :— మీ మాటలు చాల బాగున్నవి. అయిన నేడే, పోయి జరిగిన సంగతేదీయో పరికించెదను. యువరాణికి నా ప్రభువుపై యాగ్రహమెందులకుఁ గలిగినదో, ఇంతకూరదండన, కేమంతదోషమో?

తెలిసికొని, ఎట్లయిన నా స్వామిని విడిపించితీరెదను. నీవు పోయి వాజి నాయత్త పఱుపుము.

ఒక సేవ :— చిత్తము. అజ్ఞాపించునట్లు చేసెదను.

సేవకు లిరువురును వెలుపలి కేగి, గుఱ్ఱమును సిద్ధముచేసియుంచరి. తాము విన్న పూర్తి వృత్తాంతమును చెప్పలేనందులకు వారిలో, వారు తటపటాయించుచుండిరి. విజయకుమారి మాత్రము సేవకుని మాటల లోనే సర్వమును గ్రహించినది, ఆమె మిగులనేర్పరి, యని మొట్టమొదటనే, చెప్పితినిగదా ? ' ఆవలించుచో బేగులు సైతము లెక్క పెట్టఁగల ' నేర్పరి యామె. సహజసౌందర్యవంతుఁడు బుద్ధమతి. అతని జూచి, పురుషులే, మోహమునకు గురియగుదురు, యువరాణి వసుంధర అవివాహిత, ఆమె యీతని బ్రేమించి యుండుననియు, తనకుచేసిన భాస నిలఁబెట్టుకొనఁదలచిన మంత్రినందనుఁడు, బుద్ధమతి, యామె ప్రేమను నిరాకరించియుండుననియు, అందుచే, నిట్టి కష్టమునకుఁ బాలయ్యెననియు, విజయ గ్రహించిన దయ్యెను. ఆమె హృదయము, ప్రియునకు సంభవించిన, విపత్తునకు మిక్కిలి బాధపడెను. తలంచిన, తలఁపులోనే, ద్రవించిపోవుచుండెను. ఈ హేతువే నిజమగునెడల, నామె కేమి చేయుటకు, తోచకుండెను. ఇంతవరకు తానొకతైయే బుద్ధమతిని, ప్రేమించి యీతనికై యిన్ని యగచాట్లుకుఁ బాలగుచున్నది. ఇప్పుడు వసుంధరకూడనా ? ఆహా ! విధి యని, పాప, మా విజయకుమారి, లోలోన నించుక విచారించుచు, ధైర్యమించుకఁ దెచ్చుకొని, యేమైనను, యువరాణి వసుంధరను గలసి కొని మాట్లాడినగాని, చేయవలసినదేదియో నిశ్చయింపఁజాల నని, తెగించి బయలుదేరినది.

అది యువరాణి వసుంధర యంతఃపురము, గాయక శిఖామణి యొక్క చక్కని కంఠమెత్తి మధురాతి మధురముగఁ బాడుచున్నది. వసుంధర యీ గానమున లీనమై బ్రహ్మానంద మనుభవింపుచుఁ దల

యూపుచున్నది. మధ్యమధ్యను, సెబాన్ బలీ! యని కరతాళ భ్వని చేయుచున్నది. అంతిపురము కవాటము దరి నొక నేవకుండు నిలుచుని, యొక ఆడుమనిషిని (యువరాణి చెలికత్తె) నొకరుకను బైటికి రమ్మని కనుసంజ్ఞ నేయుచుండెను. అది గుర్తించి, ఆ యువతి, వెలుపలికి విచ్చేసి, భటుండు విన్నవించినదేదియో సంగ్రహించి, మరల యంతిపురములోనికి బోయినది. తదుపరి, నొక యరగంటకు గానము ముగిసినది. యువరాణి యా పాటకత్తెను, నబహుమానముగా, సగౌరవముగా సాగనంపినది. ఇంతలో నామె చల్లని పానీయము నొక కొంత పుచ్చుకొని, విశ్రమింపఁ దలచి కాబోలు, చెలికత్తెలను వెలుపలికి బొమ్మని, యాజాపించినది. అందఱును, యువరాణి యావతి నిర్వర్తించిరి. ఒకదాని మాత్రము పోఁ బోయి నిలుచుండి, రాకుమారి మొగమువంకఁ జూచుచున్నది. ఆమె ముఖలక్షణమును బరిశోధించినచో, నామె యేదియో యుదంతము చెప్పనుంకించుచున్నదని తెలియవచ్చును. యువరాణి, యది గ్రహించి, చెలికత్తెనిట్లు ప్రశ్నించెను.

యువరాణి :— అట్లు నిలుచుంటివేమి ? ఎందుకుపోవు ?

చెలి :— ఇప్పుడే వెళ్ళిపోయెదను. తమతో నొక వార్త విని పింపవలసియున్నది.

యువ :— ఏమది ? త్వరగాఁ జెప్పుము.

చెలి :— తమ దర్శనమునకై యొక యువకుండు, గాన కళలో, జ్యోతిషములో నారితేరినవాండు విచ్చేసియున్నాడు. ఇందాక, భటుండు ఈ సంగతి నాతోఁ జెప్పిపోయెను. ఏమని సెలవు ?

యువ :— అట్లయిన వెంటనే, వారిని కచేరి చావడిలోనికిఁ బ్రవేశపెట్టించుము. నేను నట కిప్పుడే వచ్చెదను.

చెలి :— చిత్తము. ఇప్పుడే యేగెదను. (నిష్క్రమించును).

చెలికత్తెపోయి భటునితో, యువరాణి సమ్మతి తెలిపినది. యువరాణి నిర్దేశించిన ప్రదేశమున కా వచ్చిన యువకుని భటుండు చేర్చినాడు. యువకుండన యువకుడా? అంత తీవి, అంత రాజసము, అంత సౌందర్యము, ఏ యువకునియందున్నది? పొడుగుపాటి శరీరము, తీర్చిదిద్దిన యువయవముల సొగసు, చేరలఁ గొలువదగు కనుదోయి, విశాలమగు, ఎత్తగు వక్షఃస్థలము, గుండ్రని ముఖము, కనులలో రాజసము తొలుకాడుచున్నది. తలపైన చెమ్మా మిక్కిలి యందము నించుచున్నది. తా నెక్కిన గుట్టయు, నా భటున కప్పగించి; యాతఁడు కచ్చేరిచావడిలోఁ బ్రవేశించి యొక వీరమున, గూర్చొనియుండెను. నాటకమున పాత్రధారి వలె సర్వాంగసుందరముగఁ దయ్యారై, యా యువకుండు చూపఱుల కనులకు విందు ఘటించుచున్నాడు. ఆహా! యెవరాతఁడు? ఎందుకొఱకుఁ ప్రవేశించినాడు.

యువరాణి వసుంధరాదేవి, యంతలోఁ బ్రవేశించినది. ఆమెను జూచు తడవు, అభ్యాగతుఁడైన యా యువకుండు లేచి, ప్రత్యుత్థాన మొనరించెను. యువరాణి, యా యువకుని నమస్కారమును సవినయముగ నందుకొని, కూర్చుండ నియమించి, తాను నుపవిష్టయెనది. అనంతర మా యువతి, వచ్చిన యువకునితో నిట్లు సంప్రతింపజొచ్చెను.

వసుం :— నీ పేరేమి? నివాసస్థల మేది?

యువకు :— నా పేరు విజయుండు, మాది మనుజపురము.

వసుం :— మనుజపురమా! అచ్చటి విశేషము లేమి?

యువకు :— విశేషము లేమియు నాకుఁ దెలియవు. నే నా పురము విడిచిపెట్టి నేటికి మూండు వత్సరములు దాటినది.

వసుం :— పోనిమ్ము. నీవు వచ్చిన కార్య మేదియో చెప్పుము.

యువకు :— నేను గానకళలో యెక్కువ ప్రసిద్ధిచెందియున్నాను. రాజసభలలో నా యొక్క గానకళనైపుణ్యమును జూపి, సత్కారము

లందుచు జీవించుచుందును. ఈ విద్యను వెనుకవేసికొని, దేశములు తిరుగుటయే నా పనియైయున్నది. అట్టి యవకాశ మిచ్చటగూడ లభింపఁగలదని, యాశచే వచ్చితిని.

వసుం :— చాల సంతోషమయిన సంగతి. ఇంతటి చిన్నవయసులో నింతటి విద్యానైపుణ్య మెట్లు సంపాదించితివి ?

యువకు :— అదియంతయుఁ గేవలము గురుకృప.

వసుం :— సరే ! మచ్చున కేదియో నొకపాట పాడి వినిపింపుము. పదఁపడి కచేరి యేర్పాటు చేయింతును.

యువకు :— చిత్తము. చిన్నమనవి యొకటున్నది.

వసుం :— ఏమది ?

యువకు :— వీణె యిప్పించఁగోరుచున్నాను.

వసుం :— గాయకులు, సాధనములులేకుండ వచ్చుట గలదా ?

యువకు :— నా వద్ద వీణె యుండెడిది. అది నా ప్రాణసమము. దాని నీ మధ్య నెవరో దొంగిలించిరి. ఈ పరిస్థితిలో నటువంటి వీణె నెట్లు తిరిగి సంపాదించుకోఁగలను ?

వసుం :— అయ్యయ్యో ! పాప ! మంతపని జరిగినదా ? సరస్వతీ స్వరూపముగు వీణె నవహరించుట సరస్వతినే దొంగిలించుటకాదా ? ఎంతటి దుష్కృత్యము ?

యువకు :— అయినవారికిఁ దెలిసిన యుచితానుచితము లందఱికిని దెలియునా ? రోజులు బాగులేనిచో నేదియైనఁ గోల్పోవుట సంభవించును.

వసుం :— సరే ! కానిమ్ము. వీణె నిప్పుడే తెప్పించెదను.

యువరాణి, చెలికత్తెనుబిలిచి, యామెచే తన యొక్క వీణెను తెప్పించి, యువకునిచేతి కిప్పించినది. వెంటనే, యాతఁడా వీణెనందు

కొని, శ్రుతి మేళించి, రాగాలాపనముచేసెను. ఆహా! యేమి కంఠ మాధుర్యము, “బాలవల్లవగ్రాస కషాయకంఠ కలకంఠ కంఠధ్వనిని గూడ మించి, చెలంగుచున్నదే! మాటలలోనున్న మాధుర్యము, పాటలో ద్విగుణీకృతముగఁ గన్పట్టుచున్నది. గంధర్వాంగనలకై న నిట్టి కంఠస్వర మాధురిమ, మలవడియుండుననుట సంశయాస్పదమనినచో, మానవమాత్రుఁడైన నొక యువకుని కెట్లబ్బెను? ఈ యువకుని మాటలలోను, కనుబొమలద్వారా ప్రసరించు, హావభావములలోను, స్త్రీ తత్త్వమే, యుబుకుచున్నది కాని, పురుషలక్షణము లగువడుటలేదే? ఇందేదియో యింద్రజాల మిమిడియున్నది. అని యువరాణి వసుంధర, ఆ యువకుఁడు, పాడమొదలిడినంతనే, సంశయమునకు లోనై నది.

యువకుఁ డట్లనే మధురాతి మధురముగ, వీనులవిందుగఁ బాడుచుండెను. తానును గాయకియేయైనను, సంతటి నేర్పు గలిగియుండమి వసుంధర, మాటిమాటికి, నా గానమున లీనమై, మహోత్సాహమున బరవశయైయుండుటయేగాక, ఆ యువకునివలన, నా విద్యనింకను బెంపొందిన వలయునని కోరికవహించెను. ఆహా! అట్లేయగునెడల నింక, నా కుహనాయువకుని, మనోరథ మీఁదేరుగదా?

పాట పూర్తియైనది. యువకుఁడు వీణెను ప్రక్కనబెట్టి, రాజకుమారి కరతాశధ్వనికి, యుష్పాంగి, సవినయముగ, నా కుమారికి, నా విద్యయందుఁగల, యభిరుచిని గొనియాడెను. యువరాణియు, నా యువకుని గానవిద్యానై పుణ్యమున, కచ్చెరువంది, మిక్కిలిగ నాతని బ్రశంసించెను. ఇంతలోనేమి కొన్ని యల్పాహార, పానీయములఁ దెప్పించి, యువకుని విందొసరించెను. ఆతఁడును సంతోషమున వానిగై కొని భుజించి, సెలవిప్పించుటని మరల దర్శనము చేసికొందుననెను.

అప్రయత్నముగ, నెందులకో, యువరాణి పెదవి చివరభాగము నుండి, యొక చిరునవ్వు బయలుపెడలెను. వాత్సల్యభావ మామె ముఖమున

గలిసికొనియెదననియు, అంతవఱకు, నేనిచ్చిన విత్తముతో, మీరు మఱి యొకబసయందుండి కాలమును, నెట్టవలయుననియు, అప్పుడప్పుడు, తాను వచ్చి, వారిని గలిసికొని డేము మారయుదు ననియు ” విజయకుమారి భటులను హెచ్చరించినది. నేవకు లిరువురు సంగీకారమును సూచించిరి.

మరునాఁడు, సూర్యోదయముననే, విజయకుమారి స్వీయ దిన కృత్యములెల్ల నిర్వర్తించుకొని, కోటకు బయలుదేరి వెళ్ళినది. భటులు నామెతోనే, సత్రపుయజమానికిఁ జెల్లించవలసిన సుంకమును జెల్లించి, విజయకుమారి, నిర్దేశించిన వేటొక బసలోఁజేరి, కాలక్షేపము చేయుచుండిరి.

విజయకుమారి కోటకేఁగుసరికి, యువరాణివసుంధర, యీమెకై చేయవలసిన, యేర్పాటులన్నియుఁ జేయించినది. యువకుని రూపములో నున్న, విజయకుమారి, మంత్రయొసఁగు, స్వాగతమును స్వీకరించి, సంతోషించుచు, లోనికిఁ బ్రవేశించినది. నాటినుండి యువరాణి మన్ననకుఁ బాత్రుఁడై, యీ యువకుఁడు (విజయ కు), ఆమెకుఁ దెలియని సంగీత శాస్త్ర రహస్యములన్నియుఁ జెప్పి, బోధించుచుండెను. యువరాణి, వసుంధరయు, సుతాహానుతో, యువకుడు చెప్పిన ప్రకార మభ్యాసముఁ గావించుచుండెను. ఆమె కాయువకునిపై, రానురాను మితిలేని భక్తి గౌరవములు, కలిగెను. ఆహా ! ఇంత చిన్నవయస్సునందే, విజయకుమారి ; కిట్టి సంగీత శాస్త్రరహస్యములన్నియు నేర్చి, ప్రావీణ్యమును, గలిగించిన, యా గురువెంత ప్రవీణుఁడు, ఎంత ధన్యుఁడోకదా ?

అప్పుడప్పుడు విజయకుమారి (యువకుఁడు) తన నేవకులను, వజ్రారురూపముతోనే పోయి, కలిసికొని, వారి డేముమార్పణచుండెను. తమ రాజ్యము, తన తండ్రి సంగతియు, నేమైవదోయుని, యీమె ప్రతి కోణ తలంచుచు, విచారించుచునేయుండెను. తత్సవక యేదై నముప్పువాటిల్లియుండునని, మర్మార్గుడైన విక్రముని సంగతియు, నాత్యడు

ప్రాసనయుత్తరము, నామె గ్రహించియుండుటచే, తలపోసెను. అనతి కాలములో, నేగతి నైన, తాను బుద్ధిమతితోఁ గూడి, మనుజువురము పోవఁదలంచెను. తలంచినంతవేగముగఁ గార్యసాధనమగునా? క్రమముగ, నెలదినములు గతించిపోయినవి బుద్ధిమతి విషయ మామె యనుక్షణ మాలోచించుచున్నదేగాని, ఏమిచేయుటకుఁ బాలుపోలేదు. ఎట్లయిన యువరాణిని మభ్యపెట్టి, యామె, బుద్ధిమతిని గలిసికొని, మాట్లాడ వలయునని, నిశ్చయించినది.

యువరాణి వసుంధర యొకనాఁడు, యువకుని వద్దఁ గూర్చుండి, కొంతసేపు గానకళావిశోదమును గావించిన తరువాత, చిరునవ్వుతో యువకుఁడు వసుంధరతో నిట్లు సంప్రతించెను.

యువకు :— దైవకృపవలన, చాలమట్టు కీ విద్యయందుఁ బ్రవీణులై రని, సంతోషించుచున్నాను. మీబుద్ధికుశలత, నేర్పరితనము, పట్టుదల ప్రశంసాపాత్రములు.

వసుం :— దైవకృపయేమి? అంతయు మీకృపయే. ఇంకను నేర్వఁదగిన యంశమున్నది గదా?

యువకు :— అవును — ఇంక కొద్ది రోజులలోఁ బూర్తి గావించును.

వసుం :— చాల సంతోషము. మీ మేలు మరువఁదగినదికాదు.

యువకు :— నేనొక విషయము, మిమ్మా నడుగఁ దలంచి యున్నాను, అభ్యంతర మున్నదా?

వసుం :— అభ్యంతర మెందుకు? తప్పక యడుగుడు.

యువకు :— అడిగినవాని కన్నిటికి, సరిగనుత్తరము లీయ వలెను. అట్లయినచో, నడుగుదును.

వసుం :— సరియే. కానిండు!

విజయకుమారి యింకను యువకుని వేషములోనే యున్నది. బుద్ధిమతియొక్క ప్రేమలో, సగం బాలు వసుంధరకుం బంచిపెట్టక తీరదని యామె నిశ్చయించినది. అట్లయినచో, విక్రమునివలన నే యాపదయుం బొందకుండ, సురక్షితముగ నుండగలమని, యామె గ్రహించినది. బుద్ధిమతి నెట్లయిన, యిందుల కొడంబఱుపవలయునని తలపోసినది ఆహా! యోగ్యుడగు మొట్టమొదటనే జెప్పెగదా !

యువకుని వేషములోనున్న విజయను 'బుద్ధిమతి' తిలకించెను. అతడు పోలికపట్టలేదు. మాటలనే యతడు గుర్తింపలేని స్థితిలోనుండెను. బుద్ధిమతిని గాంచుసరికి విజయకుమారి యొడలు కంపించెను. కండ్లవెంట యానంద బాష్పములు రాలెను. ఆతని రూపమును జూచుసరికి దుఃఖముం గూడ నామెకు వచ్చెను. ఏమియును నామె, బైటికి దోపనీయక యంతయును లోన నడచుకొని, బుద్ధిమతిని, "దయచేయండి!" యని ప్రేమ పూర్వకముగా స్వాగతమిచ్చి కూర్చుండఁబెట్టి యిట్లు సంప్రతించెను.

యువకు :— మీతోఁ కొంచెము మాట్లాడవలసియున్నది.

బుద్ధి :— తమ రెవరు ?

ప్రియునిమాట యిన్నాళ్ళకుం జెవినిసోకుసరికి, విజయ కనులూ నంద బాష్పములతో నిండిపోయినవి. ఆమె చేతిరుమాలున, కనుల నొత్తి కొనినది. ఇదంతయు బుద్ధిమతి కేమియు సర్థము కాలేదు. హావభావ మనోవేశమునుచూడ యేదియో యుదంతము గలదని, బుద్ధిమతికి బాడ గట్టకపోలేదు. అయినను యువకుని పుద్దేశమును గ్రహించ కుతూహలము గలవాడు గావున తమరెవరు? యెందుండి యిందుల కరుదెంచినారు కతంబెయ్యది? బంధనవిముక్తిచేయ విచ్చేసిన యే మహానీయుడవో యని త్వరపడుచుంటి, శలవియ్యవలెననిన, యువకుడు దుఃఖమాపుకో లేక గ్రుక్కిలిమింగుచు, గద్గదస్వరముతో యువకుని వేషములోయున్న విజయకుమారి హా! ప్రియా పడరానియిడుమలుపడుచు తుట్టతొడకు

యీ కారాగారశిక్ష ననుభవించుచుంటివా ? యని యాతని పాదముల మీద వ్రాలెను. అది గని బుద్ధిమతి చింతాక్రాంతమతిశయింప పురుషవేషములోనున్న విజయకుమారిని గ్రహించి హా ! విజయా నీవా ! యెన్ని నాండ్లకు నిన్ను చూడగలిగితిని. మన ఆశలన్నియు భగ్నశలాయెను గదా ! పడరాని యిడుమలువడుచు తుదకీగతికి పాల్పడితిని. విధివ్రాత తీర్ప నెవరి తరము. నీ నెట్లు ఈ యంతఃపురమును దాటి రాగలిగితివి. నీ వృత్తాంతముచెప్ప మన విజయకుమారి కన్నుల కొనలనుండి భాష్పములు జార, బుద్ధిమతీ యేమందును ? జరిగినదంతయుజెప్ప నొక గాథ. ముందు నిన్ను యీ బారినుండి యెట్లో తప్పింపు నుపాయ మాలోచించ వలయును కుశల మనంతరము విశదపరచెదగాక యని నాటి రోజున కష్టసుఖములు నొంకొరులు సంభాషించి యేవియో భావికార్యముల గూర్చి నాలోచించి తిరిగి నిజవాసమునకు విజయకుమారి నరుదెంచినది. మరునాడుదయముననే పురుషవేషములోనున్న విజయకుమారి, వసుంధరాంతఃపురమునకుపోయె. వసుంధర జూచినదే తడవుగ పట్టరాని సంశోషముతో దగ్గరకుపోయి ఊడి తెచ్చి యుచితాసీనునిచేసి మహాశయా తాము పోయిన రాయభారమేమైనది ? బుద్ధిమతి యీయకొనెనా లేక నిరాకరించెనా ? సత్వరముగ చెప్పువన, తొందరపాటుతోయున్న వసుంధరను విజయుడుజూచి అమ్మా అనుమతింపక యొడువోగలడు. అయినను పట్టుదలగల వ్యక్తిగావున యెట్లకేలకు నెట్లో నొప్పించితిని ; కాని బుద్ధిమతి కొన్ని నిబంధనలకు లోనై యుండుటవలన స్వల్పదినసంఖలు వ్యవధిపెట్టెను.

వసుం :— ఏమా నిబంధనలు ?

విజ :— ఒప్పుకొనెదననిన వక్కాణింతును.

వసుం :— గురువర్యా అట్లంటిరేమి ? యెవ్విధి నైన నా కోర్కె

శ్రీదేర్చవలెననిగదా తమ్మారాధించుట. మీ రొనరింపనాజ్ఞ నిచ్చిన నెట్టి దుష్కార్యమునై నా చేయుటకు సంసిద్ధి నై యున్నాను.

విజ :— వసుంధరా ! బుద్ధిమతి మనస్సు నొరులకంకితమైన విషయము నీకు విధితమే అయినను నాతని హృదయపలకములో నీ చిత్రము కూడా చిత్రించుట కొప్పకొనెను. అదియును కొన్నినాళ్లు పట్టును. విజయకుమారిని కలుసుకొనిన యనంతరంబు యిరువురును, గాంధర్వ విధిని పరిణయమాడ నిశ్చయించెను.

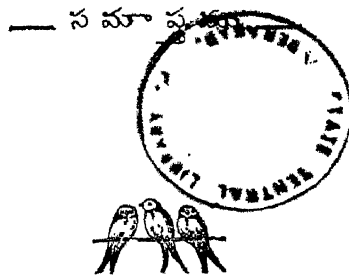
వసుం :— మహాభాగ్యము తక్షణమే బంధవిముక్తినిగాజేసెద. మహానుభావ ! సర్వమును మేలుచేకూర్చువాడవు నీవేగదా ! విజయకుమారికి యీ వృత్తాంతమంతయు నల్లన నచ్చజెప్పి యెట్లోభవత్ వాక్ చాతుర్యముచే నామెను యానంద రసాబ్ధిలోముంచి యీపనికెట్లో యీయకొనునట్లుచేయు భాగ్యము మీపై గలదు. యని వేనోళ్ల బొగడ సాగెను. ఆ మాటలు విన్నదే తడవుగా, బుద్ధిమతి నెట్లయిన కలియ కుతూహలముగలదు గావున, విజయకుమారి తొందరపాటుతో శలవుగైకొన నిశ్చయించెను. వసుంధరంతట పరమానందభరితయై ఆహా ! ఏమీనా భాగ్యము గురువరా మీ మహాపకారమున కెంతయు కృతజ్ఞురాలను నా కోరికనువీర్చి అవతరించిన పరబ్రహ్మవోలె నరుడెంచరి. వేతనములకై వలసినంత ధనమును, సాయనంపత్తికి గావలసిన పరివారము గొనిపొండనిచెప్పి మంత్రికాజ్ఞాపించెను. పురుషవేషములోనున్న విజయకుమారి సాయనంపత్తి నవసరములేదని దినత్రయములో విజయకుమారిని తోడ్కొని నచ్చెదనని చెప్పి, శలవుగైకొని, తన సేవకులయొద్దకు జనెను. పోయినదే తడవుగా సేవకులు విజయకుమారిని దర్శించి అమ్మా బుద్ధిమతి దర్శనభాగ్యమైనదా? యెట్లుండెను? ఆతనిని దీనుకొనివచ్చు నొండుపాయ మేదైన పొడగట్టినదా? సత్వరముగా జెప్పుడని సేవకులు వేడుటయు, విజయకుమారి వారి యభిమానములకు సంతసించి, జరిగిన యుదంత

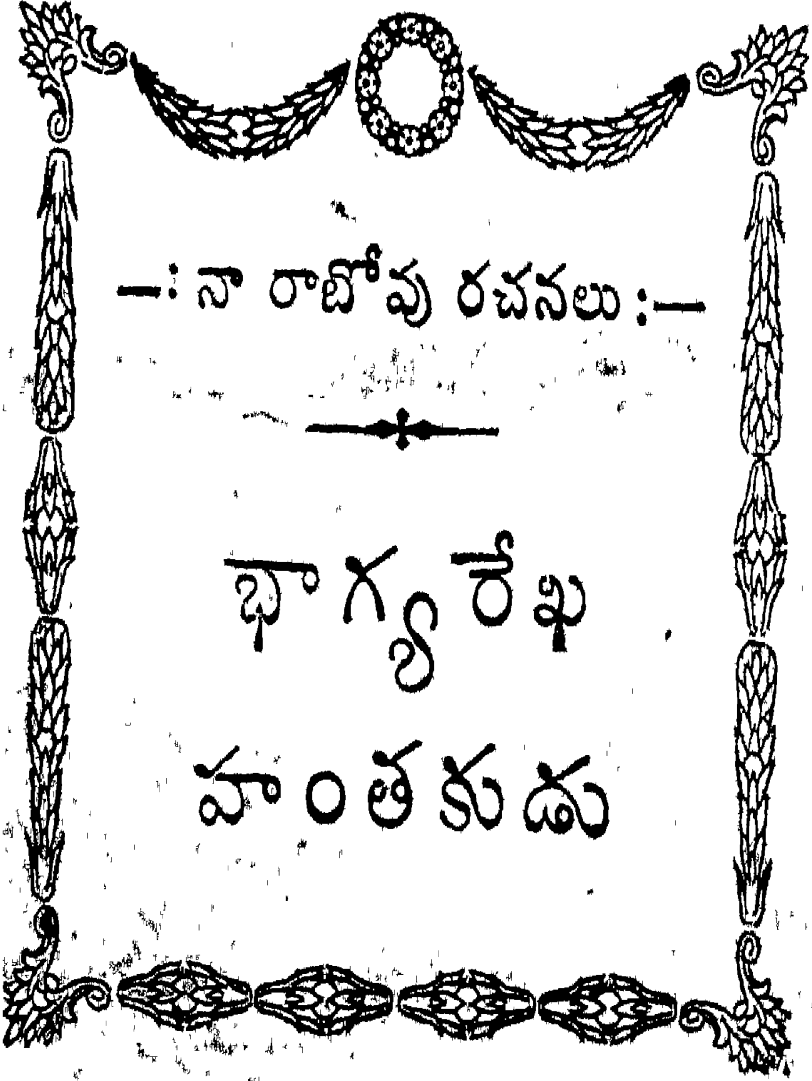
మంతయు వినిపించెను. అందుల కందరును సంతసించి నాటి కాల మెట్లా వెళ్ళబుచ్చిరి. వసుంధరయు సేవకులను రావించి బుద్ధిమతికిని యేకాంత సాధము విడిదిగా వర్పాటుచేసి రాజోపచారములు చేయుటకు నాజ్ఞాపించెను.

అమ్మరునా డరుణోదయ మైనది. అంతకు మునుపే విజయ కుమారి రాకకు భేరి నినాదములతో, మంగళవాయిద్యములతో వేచి యున్న పరివారమును విజయకుమారిజూచి సంతసించి పురప్రవేశ మయ్యెను. భేరిమంగళ వాయిద్యములు విన్న వసుంధర, దివ్యాలంకార భూషణధారిణియై దాసదాసీజనంబులు చందసతాంబూలాది వస్తువులు ధరించి వెంటరాగ, వసుంధర సింహద్వారదాపున కెదురేగెను. అంతట బంగరుపల్లకిలోనుంచి నరుడెంచుచున్న విజయకుమారిని వసుంధర యుభోచిత సత్కార్యముల తోడ్చి, తన సువర్ణమయశయ్యపై నాసీను రాలుగాజేసెను. అంతట విజయకుమారి వినమ్రవదనయై యిల్లు పలికెను. వసుంధరాదేవి గురువరేణ్యులగు విజయులు కాళీలో విద్వత్సభకు ఆహ్వానపత్రిక వీరు వచ్చుసరికే వచ్చినది. అచ్చటికిపోక తప్పినదికాదు. అన్యగా భావింపవలదని నుడువమనిరి. అని వక్కాణించెను. ఆ పల్కులు, ముఖముతీరు జూడ విజయుని పోలికయున్నది. అయినను వసుంధర కార్యలోచనయై యున్నందున సంకోచములన్నియు పారద్రోలిమించిది. అక్కా! నాకు మిన్నవగునీవు మన్ననచేయవచ్చునా? వృత్తాంత మంతయు నీకు విధితమేగదా! ఆలస్యమెందులకు మనోవాక్కాయ కర్మలందు మనకిష్టుడగు, బుద్ధిమతి సాధమున కరుగుదమని, యిరువురును పోయిరి. అందు అన్యైక్యాంతాలోచనుడయ్యున్న బుద్ధిమతి యిరువురు రాకుమారికలనుచూచి, సిగ్గున తలవంచి యేమియుమాట్లాడక మిన్న కుండెను. అంత విజయకుమారి ఆనందభావ్యములుజార ప్రియునిముఖము వీక్షించి, “ప్రియా యేల యీ వృథాప్రయాస చెందెదరు. నేనొకతెన

తమలో భాగస్వామి నైతిని తలపోసితిని, గాని నేడు నా సోదరి వసుంధరను గూడ భాగస్వామిగచేయు బాధ్యత మీది, ఇరువురము మీకు సమానులమేగదా! దైవము నుదుట వ్రాసియుండ వేరొకటి యెట్లు గును? ” యని ననేక తెరంగుల బుద్ధిమతిని నోదార్చెను. ఇంతలో నొక పరిచారిక యరుఁధెంచాందోళితమానసియై “అమ్మా విజయకుమారి! నీవరు దెంచినపిదప, విక్రముడు మీరాతనిని వివాహమాడ నిరాకరించినట్లు నిశ్చయించి, మీరాజ్యముపై సేనతో దాడి వెడలి రాజ్యమును యెట్టుకేలకు వశముచేసుకొని కరుణాకర మహారాజుని బంధించెనట, ” యని తత్తరపాటుతో నుచ్చరించెను. ఆ పలుకులు విజయకుమారి విని గుండెజల్లుమన మేనువడంక “హా! దైవమా యెంతపనిచేసితివి? నమ్మినవారినె న్నాశనము జేతువా? లేకలేక నొక్క కుమార్తెనై జననీజనకుల కతిగారాబుపట్టినై యున్న మా విషాద హేతువేల? పుట్టిననాడె గిట్టిన వారి కీయాపద లేదుకదా? నావలన వారెన్నియో పడరానియిడుముల పాలైరి. దుర్మార్గుడగు విక్రముడు యెంత కఠినాత్ముడోగదా! నొక్కస్త్రీహృదయముకోసము దేశక్షోభ కలిగించిన మూఁడుడెందైన గలడా ” యని యనేక తెరంగుల చింతించి మూర్ఛిలైను. అదంతయు బుద్ధిమతి వినుచున్నాడు గావున కొంత మడికి చింతదోష రాజదంపతుల కవమానము జేసెనని విన్నవాడు గావున, తన తలిదండ్రులగతి యెట్లుండెనో యని తన దుష్ప్రవర్తనలకు తగిన ఫలము యనుభవించితినిగదా యని లోలోన కుములుచుండెను. ఆ వృత్తాంత మంతయు వసుంధర విని యిరువురను విచారమునుండి సేదతీర్చి వారలను దోడ్కొని, మనుజువురమునకు తన సేనతో విక్రమసింహునిమీదకు యుద్ధమునకు దాడివెడలెను. అది విని విక్రమసింహుడు యుద్ధసన్నద్ధుడై యుండెను. మనుజువురమున వ్రజలు తమ రాజు వోటమికి మిగుల దుఃఖించుచు విక్రముని వ్యతిరేకించుటకు తగిన సమయము కొఱకు నిలిచి

షించుచుండిరి. ఇంతలో బుద్ధిమతి, విజయకుమారికల యుద్ధప్రకటితములను విన్నవారుగావున ప్రజలు సంతోషించి యేకోన్ముఖులైరి. మరునాడు గొప్ప యుద్ధము జరిగెను. అందు యిరు తెగలవారు హోరాహోగిగ పోరిరి. గాని విజయము బుద్ధిమతి, విజయకుమారికలకే. లభించెను. అంత విక్రముని దుర్మార్గమును లెక్కచేయక ధర్మమార్గమున నాతనిని సామంతరాజుగా, నాతని రాజ్యమునకు చేసెను. నాడు కష్టములకు లోనై పడరాని యిడుమలుపడి నేడు మనుజపురంబునకు, విక్రమ రాజ్యమునకు, కుంతల దేశమునకు రాజ్యాధిపతి యయ్యెను. సుఖములున్నచోటనే కష్టములు, కష్టములున్నచోటనే సుఖములు గదా! ఎంతటి వారికైన విధినిర్మితమెట్లుండునో యెవ్వరెరుంగుదురు? మనుజపురాధీశ్వరుడగు కరుణాకరుడు కూతుని క్షమాపణకంగీకరించి, తమ యభిలాష నెఱింగినవాడు గావున విజయకుమారిని, వసుంధరిని బుద్ధిమతికిచ్చి గాంధర్వవిధిని వివాహము గావించెను. బుద్ధిమతి తన బుద్ధికుశలతచే నారాజ్యములందు మంత్రిశేఖరుల నామమాత్రముగ నియమించి, రాజ్యభారమంతయు తానేవహించి ప్రజలను కన్నపిల్లలవలె బాలించుచు ప్రజల మన్ననల బొందుచు రామరాజ్యమును ధిక్కరించుచున్నట్లు పాలించుటచే నాతని కీర్తి నలుదిశలు వ్యాపించి నాచంద్రతారకముగ అవనిపై పేరునిలచెను.

—: నా రాబోవు రచనలు:—

భాగ్యరేఖ
హంతకుడు